Rok V WARSZAWA 1949 Nr 8

WIADOMOŚCI NARODOWEGO BANKU POLSKIEGO

TREŚĆ:

Sytuacja ekonomiczna Polski w czerwcu 1949 r. str. 397
Ważniejsze pozycje bilansowe zagranicznych banków biletowych . . . . . „ 420
Z bieżących zagadnień gospodarczych:
Rozszerzenie obowiązku uczestnictwa w obrocie bezgotówkowym — S. Szałowski . . . . „ 421
Dział artykułowy:
Bilans dochodów i wydatków ludności—Dr P. Sulmicki. . . . . „ 424
Zasady systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych w 1950 r. — B. Blass . . . str. 431
Okresowe sprawozdania rachunkowe instrumentem bankowej kontroli przedsiębiorstw w systemie finansowym — Z. Zdyb . . . „ 438
Ważniejsze pozycje bibliograficzne z zakresu rachunkowości i ekonomiki przedsiębiorstw z lat 1939 — 1949 . . . . . „ 447
Ogłoszenia . . . . . „ 456

SYTUACJA EKONOMICZNA POLSKI W CZERWCU 1949 r.

(Na podstawie informacji Wydziału Ekonomicznego i sprawozdań oddziałów)

Wstęp. Podjęcie przez klasę robotniczą zobowiązań dla uczczenia Kongresu Związków Zawodowych wywarło wpływ korzystny w miesiącu sprawozdawczym na rozwój i przebieg procesów ekonomicznych na poszczególnych odcinkach gospodarczych. Osiągnięte wyniki gospodarcze przewyższały na ogół wielkości planowane. Wytwórczość przemysłu państwowego, wykazując dalszą dynamikę wzrostu przekroczyła z mniej lub więcej poważną nadwyżką miesięczny plan produkcji na wielu podstawowych odcinkach branżowych.

W rolnictwie podjęte zostały przygotowania do akcji żniwnej, która przeprowadzona będzie przy poważnie zwiększonym, w porównaniu do roku ubiegłego, parku maszynowym. Przebieg akcji hodowlano-kontraktacyjnej »H» kształtował się pomyślnie.

Na rynku pracy notowano w dalszym ciągu znaczne zapotrzebowanie na robotników budowlanych i rolnych. Dalszy wzrost wydajności pracy oraz zatrudnienia wpłynęły korzystnie na kształtowanie się dochodów pracowniczych. Siła nabywcza świata pracy wzrosła, bowiem jednocześnie na rynku towarowym ogólny poziom cen pozostał bez zmian, a ogólny wskaźnik kosztów utrzymania wykazał nawet pewien spadek dzięki zniżkowemu ruchowi cen niektórych artykułów żywnościowych.

Miesiąc sprawozdawczy stanowił ponadto okres sumowania wyników gospodarczych osiągniętych w ciągu I-półrocza 1949 r. Należy podkreślić, że podstawowe zadania Narodowego Planu Gospodarczego zostały w tym okresie osiągnięte z pewnymi nadwyżkami, co stworzyło pomyślne warunki dla przedterminowego wykonania planu rocznego, a równocześnie i trzyletniego Planu Odbudowy Gospodarczej. Najważniejsze odcinki produkcji dóbr i usług wykazały silny wzrost wytwórczości zarówno w ciągu samego półrocza br. jak i w porównaniu do I-półrocza roku ubiegłego. To poważne wzmożenie tempa produkcji uzyskano dzięki zwiększeniu wydajności pracy w związku z podjęciem przez klasę robotniczą Czynu 1-Majowego oraz Czynu dla uczczenia Kongresu Związków Zawodowych. Według danych prowizorycznych przemysł państwowy przekroczył półroczny plan produkcji według wartości o 9%, przy czym wartość produkcji w I-półroczu 1949 r. osiągnęła 124% poziomu z I-półrocza roku ubiegłego. Najlepsze wyniki odnośnie wykonania planów produkcyjnych według wartości w I-półroczu 1949 r. uzyskało Ministerstwo Przemysłu Lekkiego, realizując plan półroczny w 112%. Ministerstwo Przemysłu Ciężkiego oraz Ministerstwo Przemysłu Rolnego i Spożywczego przekroczyły plan półroczny o 9%, a Ministerstwo Górnictwa i Energetyki o 4%. Celem lepszego zobrazowania osiągnięć przemysłu państwowego w I-półroczu 1949 r. podajemy poniżej zestawienie (według danych prowizorycznych) procentowego wykonania pla-

nów produkcji poszczególnych artykułów podstawowych oraz procentowy wzrost wytwórczości w tym okresie w stosunku do I-półrocza 1948 r.

	% wykonania planu za I-półrocze 1949 r.	% wykonania planu rocznego 1949 r.	w stosunku do I półrocza 1948 r. (w %%)
Energia elektryczna	101	50	107
Węgiel kamienny	99	49	108
Koks	109	53	114
Stal surowa	115	55	122
Azotniak	112	58	97
Barwniki	130	61	132
Obrabiarki do metali i drzewa	103	47	162
Maszyny rolnicze i młyńskie	109	54	98
Cement portlandzki	124	55	122
Tkaniny bawełn.	102	49	113
Papier	109	51	107
Obuwie skórzane	115	62	146

Obok wykazania wzrostu wytwórczości przemysł państwowy rozpoczął w I-półroczu 1949 r. również produkcję artykułów dotychczas w Polsce niewytwarzanych względnie rozszerzył produkcję niektórych artykułów wytwarzanych dotąd w ilościach nieznacznych. Są to m. i. samochody ciężarowe 3,5 tonowe »Start«, nadwozia autobusowe Leyland, silniki S-64, nowe typy obrabiarek, żniwiarki, młocarnie czyszczące typu folwarcznego, elektrowciągi, maszyny papiernicze, urządzenia sygnalizacji świetlnej, saletra wapniowa, celuloza słomowa.

W rolnictwie plan zasiewów wiosennych został wykonany w pełni, a plan likwidacji odłogów przekroczono o ca 12%. Jednocześnie nastąpiło zwiększenie zaopatrzenia rolnictwa w nawozy sztuczne w stosunku do I-półrocza roku ubiegłego o 36%. Ogółem rozprowadzono 681 tys. ton nawozów sztucznych, realizując plan zaopatrzenia rolnictwa w ten artykuł w sezonie wiosennym w 111%. Przebieg akcji »H« kształtował się bardzo pomyślnie; zakontraktowano w ciągu półrocza 1.335 tys. sztuk trzody chlewnej mięsno-słoninowej, osiągając 126% wielkości planowanej.

W komunikacji przewozy kolejowe towarów w I-półroczu 1949 r. przekroczyły przewozy z I-półrocza 1948 r. o 13%. Przeładunek morski wzrósł w omawianych okresach o 17%.

Na odcinku handlu wewnętrznego nastąpił w I-półroczu 1949 r. dalszy rozwój uspołecznionego aparatu handlowego oraz dalsza poprawa zaopatrzenia ludności w artykuły przemysłowe i rolnicze. Jednocześnie wprowadzenie nowego systemu płac i norm z dniem 1 stycznia 1949 r. przyniosło w parze ze zwiększeniem wydajności pracy wzrost płac robotniczych, a tym samym dalsze polepszenie sytuacji materialnej świata pracy.

1. Przemysł węglowy wykonał w czerwcu 1949 r. miesięczny plan wydobycia węgla kamiennego w 96%, osiągając produkcję 5.748 tys. t w porównaniu do 6.183 tys. t w maju. Porównując wydobycie węgla w obu miesiącach, należy wziąć pod uwagę, że w czerwcu było tylko 23 dni wydobywczych, natomiast w maju było ich 25. Strata na dwóch dniach wyniosła około 500 tys. ton, jeśli uwzględnić, że dzienne wydobycie polskiego kopalnictwa węglowego przeciętnie wynosi 250 t.

Tabela 1

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu węglowego (w tys. ton)

Treść	maj 1949 r.	czerwiec 1949 r.	% wykon. planu w czerwcu 1949 r.
Węgiel kamienny	6.183	5.748	96
„ brunatny	374	326	96
Brykiety z węgla kamiennego	56	51	111
Koks	304	292	105

Na ogół przeciętna wydajność na robotnikodniówkę w czerwcu wyniosła tyle, ile w maju br. to jest 1.292 kg/dn. Rezultat ten należy uważać za duży sukces produkcyjny. Szczegółowe dane o produkcji poszczególnych zjednoczeń ilustruje tabela 2.

Tabela 2

Wydobycie węgla kamiennego w czerwcu 1949 r. według zjednoczeń (w tys. ton)

Zjednoczenie	maj 1949 r.	czerwiec 1949 r.	% wykonania planu w czerwcu 1949 r.
Rybnickie	625	560	103,6
Dąbrowskie . . .	745	695	101,2
Rudzkie	775	738	99,0
Gliwickie	703	666	72,2
Bytomskie	610	584	95,7
Zabrskie	576	575	95,3
Katowickie . . .	638	632	94,4
Jaworzn.-Mikołowskie	600	572	94,2
Chorzowskie . . .	615	637	92,0
Dolnośląskie . . .	296	302	85,2
Ogółem	6.183	5.961	96,4

Najlepsze wyniki pod względem wydajności osiągnęły w czerwcu br. Zjednoczenia: Katowickie, Chorzowskie, Rudzkie, Bytomskie i Rybnickie. Osiągnięto tu wydajność w granicach: 1.293 kg/dn. do 1.397 kg/dn.

Plan załadunku wykonano w czerwcu br. w 99,6%.

2. Przemysł energetyczny. W czerwcu br. wykonał plan produkcji energii elektrycznej w 104%, przy czym elektrownie wodne wykonały plan w 132%. Liczby te są podobne do osiągnięć miesiąca maja.

Załączona tabela 3 przedstawia produkcję energii elektrycznej w maju i czerwcu br.

Tabela 3

Produkcja energii elektrycznej.

Rok i miesiąc	Planowano	Wykonano	% wykonania planu
	w MWh		
1949 r.			
maj	358.714	377.384	105
w tym:			
elektr. cieplne	322.692	327.534	101
„ wodne	36.022	49.850	138
czerwiec. . .	343.634	357.070	104
w tym:			
elektr. cieplne	313.535	317.382	101
„ wodne	30.099	39.688	132

Produkcja czerwcowa energii elektrycznej była w liczbach absolutnych nieco niższa od osiągnięć dokonanych w maju, głównie wskutek zmniejszonego zapotrzebowania prądu na cele oświetleniowe, co jest oczywiste w związku z okresem krótkich nocy.

Spadek dostaw energii dla celów oświetleniowych umożliwił zwiększenie dostaw prądu dla celów przemysłowych, jako siły napędowej.

3. Przemysł hutniczy przekroczył ogólny plan wytwórczy na czerwiec 1949 r. osiągając poważne nadwyżki niemal we wszystkich ważniejszych działach.

Tabela 4

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu hutniczego

(dane prowizoryczne)

Nazwa artykułu	Czerwiec 1949 r.		I-półrocze 1949 r.	% wykonania planu roczn. w I-półroczu 1949 r.
	Ilość wykonana w tonach	% wykon. planu		
Koks	79.800	110	480.593	55
Wyroby kute i prasowane .	11.000	116	67.661	57

W porównaniu z osiągnięciami w maju br. rezultaty czerwcowe wykazują wzrost procentowego wykonania planów miesięcznych. Plan czerwcowy zrealizowano zarówno pod względem ilościowym jak i jakościowym.

Wykonanie planu produkcyjnego w przemyśle hutniczym w I-półroczu 1949 r. wykazuje osiągnięcie znacznych nadwyżek. W maju nastąpiła nieznaczna i przejściowa obniżka produkcji niektórych artykułów, spowodowana trudnościami w dostawach, awariami i postojami kilku hut. Hutnictwo żelazne napotykało na pewne przeszkody w dziedzinie produkcji surówki i stali. Trudności te zostały pokonane, a produkcja surówki i stali znów wzrosła. Dzięki uruchomieniu nowych odlewni stali, spodziewany jest również wzrost produkcji w działach przetwórczych.

Czerwcowy plan produkcji Zjednoczonych Zakładów Metali Nieżelaznych został wykonany również z mniej lub więcej poważną nadwyżką.

Produkcja metali nieżelaznych w I-półroczu kształtowała się we wszystkich gałęziach pomyślnie. Zakłady górnicze wykazywały stałą zwyżkę wydajności, zwłaszcza na odcinku wydobycia rudy surowej i produkcji tlenku cynku. Bardzo poważne wyniki osiągnięto w zakładach hutniczych wytwarzających cynk rafinowany, stopy cynkowe i miedź elektrolityczną.

Ogólna liczba pracowników w przemyśle hutniczym na 1.VI.1949 r. wzrosła w porównaniu z miesiącem poprzednim o 964 nowoprzyjętych pracowników, z czego fizycznych 843. Ruch współzawodnictwa uległ w czerwcu dalszemu rozszerzeniu, obejmując w wielu zakładach 90% załogi.

Dążąc do osiągnięcia możliwie najlepszych wyników na polu produkcji, roztoczono równocześnie specjalną opiekę nad pracownikami zatrudnionymi w przemyśle hutniczym, powiększając w tym celu liczbę lekarzy oraz liczbę personelu pomocniczego na terenie hut i fabryk.

Szczególną uwagę poświęcono zwalczaniu chorób zawodowych ołowicy i pylicy. Ustalono stanowiska szkodliwe dla zdrowia, gdzie przeprowadza się stałą akcję wydawania mleka w ilości przeszło 10.000 litrów dziennie.

4. Przemysł chemiczny w czerwcu 1949 r. osiągnął dobre wyniki, wykonując miesięczny plan produkcyjny z poważną nadwyżką. Nie-

mal we wszystkich działach przekroczono ilości zaplanowane, w szczególności w dziedzinie wytwarzania kwasu siarkowego, środków leczniczych, farb, smoły i benzolu.

Tabela 5

Produkcja ważniejszych artykułów Centralnego Zarządu Przemysłu Chemicznego

(dane prowizoryczne w tonach)

Wyszczególnienie	Czerwiec 1949 r.		I-półrocze 1949 r.	% wykonania planu rocznego w I półroczu 1949 r.
	ilość wykonana	% wykonania planu		
Kwas solny w przeliczeniu na 100%-wy. . . .	589	102	3.163	56
Soda surowa	19.249	112	104.764	44
Karbid	12.214	102	74.597	55
Azotniak	13.204	106	81.060	58
Superfosfat	35.348	105	183.542	51
Smoła surowa.	2.279	115	13.993	57

Produkcja przemysłu chemicznego w ciągu I-półrocza rozwijała się na ogół pomyślnie i wykazywała wzrost w porównaniu z okresem ubiegłym zwłaszcza w fazie końcowej. Ostatnio przemysł chemiczny przystąpił do wytwarzania szeregu nowych artykułów, jak soli srebrzystej, felioganu, chlorku, magnezu i innych. W najbliższym czasie zostaną uruchomione dalsze działy produkcyjne, jak produkcja nowych gatunków barwników, artykułów węglopochodnych i syntetycznych.

Zaopatrzenie przemysłu chemicznego oraz zbyt kształtowały się w czerwcu br. pomyślnie. Przemysł chemiczny dysponował w I-półroczu 1949 r. 47 hurtowniami i 18 sklepami wzorcowymi oraz 13 ekspozyturami o charakterze administracyjno-gospodarczym, których zadaniem jest zapewnienie należytego zaopatrzenia odbiorców w wyroby przemysłu chemicznego drogą planowania zbytu, analizy rynku i kontroli cen. Ogólną politykę handlową prowadziło 10 biur sprzedaży Centrali Handlowej Przemysłu Chemicznego. Oprócz CHPCh na odcinku fermentacyjnym działała Centrala Handlowa Farmaceutyczno-Sanitarna »Centrosan« z 9 hurtowniami pełnymi i 4 prowadzącymi wyłącznie działy sanitarne.

Stan zatrudnienia wzrósł znacznie przede wszystkim dzięki uruchomieniu szeregu nowych działów. Jednocześnie liczba współzawodniczących uległa na przestrzeni półrocza poważnemu zwiększeniu. Przodująca załoga zakładów w Mościcach osiągnęła wyniki o 15% lepsze od zaprojektowanych.

5. Przemysł metalowy. Produkcja przemysłu metalowego w czerwcu br. kształtowała się na ogół pomyślnie.

Tabela 6

Produkcja przemysłu metalowego

(dane prowizoryczne w sztukach)

Wyszczególnienie	Osiągnięta produkcja		% wykonania planu w czerwcu 1949 r.	Produkcja w I-półroczu 1949 r.	% wykonania planu rocznego w I-półroczu 1949 r.
	Maj 1949 r.	Czerwiec 1949 r.			
Obrabiarki do metali i drzewa ogółem.	339	348	85	2.121	45
Motocykle	340	330	111	1.719	43
Maszyny rolnicze i młynarskie.	33.726	19.306	73	187.508	50
Liny stalowe żelazne (w tonach).	707	603	108	3.748	51
Maszyny włókiennicze ogółem (w tonach)	384	386	92	2.642	48
Krosna	45	45	100	256	39

Miesięczny plan produkcji w czerwcu br. został przeważnie osiągnięty, względnie przekroczony z pewną nadwyżką.

Wykonanie planu rocznego w I i II kwartale oraz w I-półroczu obrazuje tabela 7.

W drugim kwartale br. przemysł metalowy wykonał plan w 110%. Osiągnięta wartość produkcji stanowi 131% wartości uzyskanej w analogicznym okresie 1948 r.

Tabela 7 **Wykonanie planu produkcji według pionów branżowych**
(wartość w mil. zł według cen z 1937 r.)

Przemysł	I kw. 1949 r. Wart. produkcji	% wykonania planu roczn.	II kw. 1949 r. Wart. produkcji	% wykonania planu roczn.	I-półrocze 1949 r. Wart. prod.	% wykonania planu rocznego
Obrabiarkowy	16,4	23,6	16,7	24,2	33,1	47,9
Narzędziowy	13,3	26,1	15,4	30,4	28,7	56,5
Art. Ściernych	3,4	32,4	3,4	32,2	6,8	64,6
Prec. i Optyczny	5,0	25.9	6,4	33,0	11,4	58,9
Maszyn Rolniczych i Młyńskich	12,3	26,7	13,2	28,7	25,5	55,4
Taboru i Sprzętu Kolejowego	79,3	20,0	102,4	25,7	181,7	45,7
Motoryzacyjny	22,1	20,0	28,6	25,8	50,7	45,7
Maszynowy	22,0	25,1	25,9	29,6	47,9	54,8
Odlewniczy	30,0	26,1	33,5	29,0	63,5	55,1
Wyrobów z blachy	19,7	31,0	21,0	33,3	40,7	64,3
Wyrobów z drutu	33,3	25,6	35,3	27,2	68,6	52,8
Mebli stalowych	3,9	25,0	3,8	24,4	7,6	49,5
Kotlarski	24.6	24,7	31,0	31,1	55,6	55,8
Włókienniczy	8,4	25,3	9,0	27,1	17,4	52,5
Różne	13,2	31,5	11,6	27,7	24,8	59,2
	306,9	23,8	357,3	27,7	664,2	51,5

Na odcinku współzawodnictwa zanotowano pomyślne rezultaty pracy. Ogólna liczba współzawodników wzrosła w II-gim kwartale do 58.715 uczestników.

Plan półroczny został wykonany w 110%, a roczny w ciągu I-półrocza br. w 51,5%. Wartość produkcji wzrasta z miesiąca na miesiąc, z czego można wnioskować, że plan roczny zostanie wykonany z nadwyżką. W okresie I-półrocza przemysł państwowy rozpoczął produkcję artykułów niewytwarzanych dotąd w Polsce oraz rozszerzył produkcję niektórych artykułów wytwarzanych w niewielkich ilościach jak np. samochody ciężarowe 3,5 tonowe, nadwozia autobusowe, silniki S—64, nowe typy obrabiarek i linie.

Fabryki maszyn rolniczych przystąpiły w roku bieżącym do produkcji nowych typów maszyn rolniczych jak sortowniki i płuczki do ziemniaków oraz wały polowe do obróbki buraków. W przygotowaniu jest nowa produkcja kolumn parnikowych do parowania ziemniaków. Dzięki wprowadzeniu nowego systemu pracy przewidywany jest poważny wzrost produkcji traktorów.

W okresie sprawozdawczym nastąpiła reorganizacja przemysłu metalowego. Na miejsce istniejącego dotychczas Centralnego Zarządu Przemysłu Metalowego, utworzono cztery centralne zarządy i jedną samodzielną dyrekcję. W wyniku reorganizacji powstały: Centralny Zarząd Przemysłu Maszynowego i Centralny Zarząd Przemysłu Motoryzacyjnego z siedzibą w Warszawie, Centralny Zarząd Przemysłu Metalowego-Ciężkiego z siedzibą w Gliwicach, Centralny Zarząd Przemysłu Masowego z siedzibą w Bytomiu oraz samodzielna Dyrekcja Przemysłu Taboru Kolejowego i Rzecznego z siedzibą w Poznaniu.

Wszystkie te zmiany mają na celu usprawnienie pracy przemysłu metalowego, który na przestrzeni ostatnich lat został poważnie rozbudowany.

6. Przemysł elektrotechniczny wykonał plan produkcji w najważniejszych asortymentach następująco:

Tabela 8 **Produkcja przemysłu elektrotechnicznego w czerwcu 1949 r.**
(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Ilościowo		% wykonania planu w czerwcu 1949 r.	Wykonano od początku 1949 r.	% wykonania planu roczn. w I-półroczu 1949 r.
		Maj 1949 r.	Czerwiec 1949 r.			
Maszyny wirujące	szt.	3.723	3.590	113	20.019	57
Liczniki i zegary elektryczne	„	18.200	17.398	116	98.078	52
Baterie i ogniwa	ton	41	37	132	505	32
Żarówki oświetleniowe	1000 szt.	2.313	2.100	103	13.173	66
Aparaty telefoniczne	szt.	6.100	9.100	189	34.366	45
Odbiorniki	„	3.635	5.093	204	29.989	34

Produkcja przemysłu elektrotechnicznego w czerwcu przedstawiała się pomyślnie. Plan w miesiącu sprawozdawczym został prawie we wszystkich pozycjach przekroczony. W niektórych działach np. baterie i ogniwa, aparaty i odbiorniki osiągnięto bardzo znaczne nadwyżki.

W II-gim kwartale br. przemysł elektrotechniczny wykonał plan produkcyjny w 113%, a za I-półrocze br. w 106%.

Tabela 9

Produkcja przemysłu elektrotechnicznego według branż

(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Maj 1949 r.	Czerwiec 1949 r.	% wykonania planu w czerwcu 1949 r.
Branża maszynowa . .	ton	764	630	97
„ aparatowa. . .	„	525	569	123
„ kabl. chemiczn. .	„	3.620	3.590	109
„ telekomun. . .	„	215	305	166
Ogółem . . .	„	5.124	5.094	111

Przemysł elektrotechniczny wyprodukował w czerwcu br. 5.094 t różnych artykułów elektrotechnicznych, a od początku br. 28.892 t, czyli 54% planu rocznego.

W przemyśle elektrotechnicznym nastąpiło wzmożenie tempa prac inwestycyjnych. Bardzo intensywne prace trwają przy budowie Dolno-Śląskich Zakładów Wytwórczych Maszyn Elektrycznych, których uruchomienie ma nastąpić w 1950 r.

Rozpoczęta też została seryjna produkcja wyłącznika powietrznego 400 MVA, przeznaczonego dla hutnictwa. Ponadto w końcowym etapie znajduje się uruchomienie produkcji rur fluorescencyjnych służących do oświetlenia, których próbną produkcję rozpoczną Zakłady Lamp Elektrycznych. Duży nacisk jest położony na produkcję maszyn elektrycznych wirujących (silniki, dynamo itp.).

Zaopatrzenie w omawianym okresie specjalnych trudności nie przedstawiało.

7. Przemysł włókienniczy. Ogólna wartość produkcji przemysłu włókienniczego wyniosła w czerwcu br. 188.867 tys. zł wg cen podstawowych z 1937 r. Plan produkcji wykonany został w 100,4%, przy czym jedynie w branży bawełnianej nie osiągnięto przewidzianych wyników a to na skutek przeszkód technicznych.

W poszczególnych gałęziach przemysłu włókienniczego procentowe wykonanie planu kształtowało się następująco:

Tabela 10

Wykonanie miesięcznych planów produkcji w przemyśle włókienniczym

Branże	Maj 1949 r.	Czerwiec 1949 r.
bawełniana	89,3	97,3
wełniana	100,1	102,0
włókien łykowych	108,8	103,7
jedwabn.-galant.	103,2	100,0
dziewiarska	109,0	105,0
włókien sztuczn.	99,8	100,4
art. i tkanin lnianych	100,5	100,5
roszarnie lnu i konopi	96,8	108,7

Jeśli chodzi o produkcję poszczególnych artykułów włókienniczych w czerwcu, to przekroczono na ogół ilości planowane z wyjątkiem niektórych rodzajów przędzy i tkanin bawełnianych, tkanin jedwabnych i sztucznego jedwabiu.

Stan zatrudnienia w czerwcu 1949 r. wynosił 315.254 pracowników, w tym pracowników fizycznych 287.189 i umysłowych 28.065. W porównaniu z miesiącem poprzednim zanotowano wzrost zatrudnienia o 2.394 osoby, w szczególności w branży wełnianej, włókien łykowych, jedwabniczo-galanteryjnej i dziewiarskiej.

Na przestrzeni I-półrocza br. przemysł włókienniczy wykonał na ogół nałożone przez plan zadania, osiągając w szeregu działów nadwyżki. Produkcję ważniejszych artykułów przedstawiono w tabeli 11.

Tabela 11

Produkcja przemysłu włókienniczego

(dane prowizoryczne)

Rodzaj przemysłu i artykuł	Jedn. miary	Czerwiec 1949 r.	% wykon. planu w czerwcu 1949 r.	I-półrocze 1949 r.	% wykon. planu rocznego w I-półroczu 1949 r.
Bawełniany:					
przędza cienko-przędna	ton	310	98	1.969	62
„ odpadk.	„	706	93	4.835	51
tkaniny bawełn.	tys. m	29.589	93	182.140	49
Wełniany:					
przędza zgrzebna	ton	1.961	96	12.982	50
„ czesank.	„	768	112	4.951	54
tkaniny wełniane	tys. m	3.425	96	21.943	48
Włókien łykow.:					
tkaniny lniane.	„	2.855	104	17.892	57
„ jutowe	„	54	102	2.017	7

Niezupełne wykonanie planu w zakresie tkanin gotowych spowodowane było uszkodzeniami urządzeń technicznych i niedostateczną do-

stawą niektórych barwników. Natomiast znacznie przekroczono plan w zakresie tkanin surowych.

Zbyt towarów włókienniczych, w pierwszym rzędzie wyrobów gotowych, nie nastręczał trudności na rynku wewnętrznym, a chłonność tego rynku była wciąż wielka. Ilość sklepów detalicznych Centrali Tekstylnej wzrosła do ok. 500.

W celu usprawnienia rozdziału masy towarowej i zapobieżenia działalności spekulacyjnej, wprowadzono regulację sezonowości, polegającą na sprzedaży towarów tylko sezonowych.

Zaopatrzenie przemysłu włókienniczego przedstawiało się pod względem ilościowym zadowalająco.

W okresie sprawozdawczym zakończono kontraktację lnu i konopi. Osiągnięto dobre wyniki, kontraktując 63.926 ha lnu i 6.717 ha konopi, co stanowi 114% planu.

8. Przemysł odzieżowy. Osiągnięta wartość produkcji w przemyśle odzieżowym w czerwcu 1949 r. wg cen podstawowych z 1937 r. wynosiła 21.737 tys. zł.

Wykonanie czerwcowego planu produkcji w poszczególnych branżach przemysłu odzieżowego kształtowało się następująco:

Branża konfekcyjna — państwowa	91,6%
„ „ — prywatna (nakłady)	76,8%
„ guzikarska	114,8%
„ kapelusznicza	107,6%

Produkcja poszczególnych artykułów przedstawiała się w czerwcu różnorodnie. Osiągnięto nadwyżki w dziedzinie wyrobów ubraniowych, bielizny, guzików, dodatków krawieckich i kapeluszy. Ilościowo produkcja ważniejszych artykułów odzieżowych przedstawiała się następująco:

Przemysł konfekcyjny:

Płaszcze	szt.	79.401
Ubrania i mundury . . .	„	131.986
Bielizna osobista	„	577.061
„ pościelowa . . .	„	308.653

Przemysł guzikarski:

Guziki	grosy	229.556
Dodatki krawieckie . . .	„	10.186

Przemysł kapeluszniczy:

Kapelusze	szt.	43.485
Filce	kg	8.134

Zaopatrzenie przemysłu odzieżowego przebiegało planowo, natomiast zbyt produkcji nastręczał nadal pewne trudności.

Stan zatrudnienia w czerwcu br. nie wykazał znaczniejszych zmian. Ilość pracowników wynosiła 43.340 osób, w tym pracowników fizycznych 39.272, umysłowych 4.068.

W okresie I-półrocza br. przemysł odzieżowy starał się dostosować swą produkcję do potrzeb rynkowych, osiągając tu na ogół dobre wyniki na odcinku branży guzikarskiej i kapeluszniczej. W branżach konfekcyjnych nie osiągnięto jeszcze dostatecznych rezultatów, głównie na skutek niedostatecznej jeszcze sieci dystrybucyjnej Centrali Handlowej Przemysłu Odzieżowego, zbyt wysokich cen niektórych towarów i niezgłaszania się po zamówione towary przez odbiorców prywatnych. Trudności zbytu spowodowały dalszy wzrost remanentów, początkowo w magazynach ośrodków produkcyjnych, a następnie na skutek przeprowadzanej akcji odciążającej, w składnicach. Zagadnienie remanentów będzie jednak już w najbliższym czasie rozwiązane w oparciu o zalecenia i wnioski, opracowane przez specjalną komisję powołaną przez Min. Handlu Wewnętrznego. Projektowane jest również dalsze zacieśnienie współpracy w dziedzinie planowania, produkcji i dystrybucji pomiędzy Centralą Handlową Przemysłu Odzieżowego a Centralą Zaopatrzenia Przemysłu Odzieżowego.

Na odcinku zaopatrzenia zanotowano w okresie I-półrocza br. znaczną poprawę, szczególnie odnośnie zaopatrzenia w artykuły pomocnicze.

Plan oszczędnościowy przeprowadzany był w sposób właściwy. Osiągnięto poważne rezultaty, w szczególności poprzez redukcję wydatków osobowych i oszczędności na surowcach podstawowych.

9. Przemysł skórzany. Plan produkcji przemysłu skórzanego za czerwiec br. wykonany został w 107,8%, przy czym ogólna wartość artykułów wyniosła 25,2 mil. zł wg cen podstawowych z 1937 r.

Wykonanie planu wytwórczego przebiegało pomyślnie zarówno w całej branży, jak również w poszczególnych 19 działach.

Wyniki produkcji poszczególnych rodzajów artykułów przedstawiały się następująco:

Tabela 12 **Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu skórzanego w czerwcu 1949 r.**
(dane prowizoryczne)

Artykuł	Jedn. miary	Ilość wykonana		% wykonania planu w czerwcu 1949 r.
		w maju 1949 r.	w czerwcu 1949 r.	
Produkcja garbarska				
ogółem w przelicz. na wagę surowca	ton	3.836,4	3.976,0	109,2
Produkcja ważniejszych gatunków skór:				
podeszwowa	„	1.082,9	1.108,0	112,3
wierzchnia	tys. m²	117,1	130,6	89,3
juchtowa	ton	67,8	74,7	125,6
pasowa	„	—	85,1	115,1
techniczna	„	24,5	33,9	100,9
blankowa	„	22,3	17,7	93,3
swińska	tys. m²	—	44,7	174,8
Produkcja obuwia				
ogółem	tys. par	903,3	850,5	117,7
w tym skórzane	„ „	646,3	602,3	121,2
„ nieskórzane	„ „	—	248,2	109,8
Produkcja pasów pędnych	ton	—	41,9	104,7
„ artykułów technicznych	„	32,4	28,6	82,8
„ skór rękawiczn.	tys. m²	—	13,1	158,8
„ rękawiczek	tys. par	—	17,5	125,2
„ chemikaliów i garbników	ton	78,5	85,3	134,4

Jak wynika z tabeli 12 niemal we wszystkich rodzajach produkcji przemysłu skórzanego plan został przekroczony, a to przede wszystkim dzięki rozwijającemu się ruchowi współzawodnictwa pracy.

Zbiórka skór surowych w okresie sprawozdawczym wyniosła 1920 ton, czyli 107,6% planu. Szczególnie dobrze wypadła zbiórka skór świńskich, która znacznie przekroczyła ramy zakreślone planem (601 tona — 217% planu).

Dostawy do garbarni skór reglamentowanych i niereglamentowanych, łącznie ze skórami świńskimi, a bez futerkowych, wyniosły w czerwcu 3.032 tony. Stan czynnych zakładóww miesiącu sprawozdawczym wyrażał się liczbą 98.

Ilość osób zatrudnionych w przemyśle skórzanym wzrosła w przeciągu czerwca o 485 pracowników; ogólna cyfra pracowników wyniosła 21.337 osób, z czego 19.394 przypadło na pracowników fizycznych, 2.336 — na umysłowych.

W przeciągu I półrocza 1949 r. na odcinku przemysłu skórzanego nastąpił znaczny postęp. Półroczny plan wykonano w 107,5%, a wartość wyprodukowanych w tym okresie artykułów wyniosła 144,2 mil. zł wg cen podstawowych z 1937 r. Szczególnie pomyślnie kształtowała się sytuacja w II kwartale, w którym nastąpił procentowy wzrost wykonania planu w porównaniu z kwartałem ubiegłym. Wzrost ten dał się zauważyć niemal we wszystkich gałęziach przemysłu skórzanego.

Wykonanie planów wytwórczych w poszczególnych działach przemysłu skórzanego dało wyniki następujące:

Tabela 13
Procentowe wykonanie planu produkcji ważniejszych artykułów przemysłu skórzanego w 1949 r.
(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	% wyk. planu w r. 1949		
	czerwiec	II kwartał	I półrocze
przemysł garbarski	105,1	109,8	110,9
„ obuwiowy	111,8	110,6	106,2
„ wyr. skórzanych	87,4	90,4	92,5
„ futrzarski	119,1	121,9	117,7
„ białoskórn.-ręk.	122,4	124,5	115,5
„ prod. pomocn.	141,6	132,4	122,7

Dobre wyniki produkcji na odcinku przemysłu skórzanego osiągnięto w wielkiej mierze dzięki pomyślnemu przebiegowi zbiórki skór surowych, realizując plan w 111,8%.

W przeciągu półrocza garbarnie przerobiły 22.370 ton surowca skórzanego. W tym samym okresie fabryki obuwia wykonały około 5 mil. par obuwia, w tym 3,5 mil. par obuwia skórzanego. Również produkcja skór surowych znacznie

wzrosła, w szczególności jeśli chodzi o skóry świńskie.

Zaopatrzenie zakładów w podstawowe artykuły produkcji przebiegało zgodnie z planem.

W drugim kwartale półrocza nastąpiła zmiana planu oszczędnościowego, który został podwyższony z 1.530 tys. zł do 1.790 tys. zł przewidywanych oszczędności poprzez zwiększenie wydajności surowca i bardziej racjonalne wykorzystanie odpadków.

Zbyt produkcji kształtował się w ciągu 6 miesięcy br. pomyślnie, nie nasuwając na ogół trudności, a ilość sklepów detalicznych wzrosła do cyfry około 350.

W II półroczu 1949 r. przewidywany jest dalszy wzrost wytwórczości przemysłu skórzanego, który w myśl zobowiązań wykonać ma plan roczny do 14 lipca, a plan trzyletni do 25 października.

10. Przemysł papierniczy. Plan produkcyjny przemysłu papierniczego w czerwcu br. wykonany został w 135,3%. Ogólna wartość produkcji wyniosła wg cen podstawowych z 1937 r. zł 32.198 tys. z czego na przemysł wytwórczy przypadło 18.971 tys. zł przy 103,1% wyk. planu, zaś na przemysł przetwórczy — 13.217 tys. zł przy 141% wyk. planu.

Miesięczny plan produkcji celulozy, papieru i tektury wykonany został z pewną nadwyżką, natomiast niewykonanie planu produkcyjnego miazgi drzewnej nastąpiło w związku z rozszerzeniem produkcji papieru przędzalnego na zaspokojenie zwiększonego zapotrzebowania na ten artykuł ze strony przemysłu włókienniczego.

Stan zatrudnienia w przemyśle papierniczym w końcu czerwca wynosił 31.255 osób, w tym 27.686 pracowników fizycznych i 3.569 umysłowych.

Produkcja w II kwartale wzrosła w porównaniu z I kwartałem zarówno na odcinku całego przemysłu papierniczego, jak też w poszczególnych jego dziedzinach. Plan wytwórczy na II kwartał wykonany został w 119,8%.

W ramach działalności przemysłu papierniczego na podkreślenie zasługuje zwiększenie produkcji papieru przędzalniczego.

W przeciągu I półrocza br. wykonano wartościowy plan półroczny produkcji w 111%. W porównaniu z I półroczem 1948 r. produkcja papiernicza w I półroczu rb. wzrosła o 30,7%.

Wzrósł również eksport szeregu artykułów, w szczególności papieru i wyrobów papierowych.

Zaopatrzenie przemysłu papierniczego nie nastręczało żadnych trudności. Równie pomyślnie kształtowała się sytuacja w zakresie zbytu na rynku wewnętrznym, szczególnie dzięki reorganizacji i rozszerzeniu sieci dystrybucyjnej. Centrala Handlowa Przemysłu Papierniczego otworzyła szereg nowych placówek, zarówno na szczeblu hurtowym jak też detalicznym. Równocześnie ze sklepami CHPP sprzedaży artykułów przemysłu papierniczego dokonywały Powiatowe Związki Gm. Spółdz. »Samopomoc Chłopska«.

W dziedzinie oszczędnościowej osiągnięto pozytywne rezultaty, przede wszystkim na odcinku surowców, wykonywując plan oszczędności z poważną nadwyżką.

11. Przemysł mineralny. Wartość produkcji przemysłu mineralnego w I półroczu 1949 r. osiągnęła 158,4 mil. zł wg cen podstawowych z 1937, co oznacza przekroczenie planu półrocznego o 22,3%, a jednocześnie wykonanie planu rocznego w 56,4%. Dotychczasowe wyniki wskazują na to, że produkcja rb. przekroczy pod względem wartości poziom z 1948 r. o przeszło 20%. Wartość produkcji CZPM w czerwcu wyniosła 30 mil. zł wg cen podstawowych z 1937 r. przy wykonaniu planu miesięcznego w 105,3%.

Tabela 14

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu mineralnego

(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	maj 1949 r.	czerwiec 1949 r.	% wykonania planu w czerwcu 1949 r.
Wapno palone . .	ton	69.879	62.359	92
Cement portl. . .	„	226.272	218.899	113
Szkło okienne . .	tys. m^2	788	764	77
Cegła pełna i dziur.	„ szt.	49.546	70.016	106
Papa smołowana .	„ m^2	2.231	1.988	108

W stosunku do miesiąca ub. poważnie wzrosła produkcja cegły pełnej i dziurawki. Niewykonanie planu produkcji wapna palonego zostało spowodowane niesprzyjającymi warunkami atmosferycznymi (ulewne deszcze).

Spadek produkcji szkła okiennego nastąpił kosztem zwiększenia produkcji szkła lustrzanego.

O ile w latach ubiegłych kładziono nacisk na rozwój wytwórczości cementu, szkła i papy, to celem głównym w 1949 r. jest przede wszystkim rozwój produkcji innych artykułów, z których na pierwsze miejsce wysunięto ceramikę budowlaną (czerwoną), wobec szybkiej odbudowy kraju i wyczerpywania się rezerw cegły rozbiórkowej.

Około 60% sum inwestycyjnych przemysłu mineralnego przeznaczone jest na działy cementu i ceramiki czerwonej. Obecnie posiadamy około 500 cegielni, których połowa posiada przestarzałe, bądź zużyte urządzenia wytwórcze. CZPMin. dążąc do uzupełnienia parku maszynowego rozpoczął produkcję maszyn ceramicznych w Zakładach Budowy Maszyn poza tym niektóre typy maszyn będą produkowane w Pomorskiej Fabryce Maszyn. W 1950 r. produkcję maszyn ceglarskich rozpoczną również Zakłady Przemysłu Metalowego. Należy podkreślić, że produkcja maszyn ceramicznych nie istniała w Polsce przed wojną.

Eksport wyrobów przemysłu mineralnego rozwija się coraz pomyślniej: w ciągu pierwszych 5 miesięcy br. osiągnął on wartość 6,8 mil. dolarów. Na cement przypada z tego 51%, na szkło i wyroby szklane 27%, na ceramikę 17%. W ostatnim okresie ulokowano pierwszą partię wyrobów przemysłu mineralnego na rynkach Chin, Sjamu, Sudanu i Iranu.

12. Przemysł drzewny. W dniu 2 czerwca br. 96 zakładów przemysłowych podległych CZPD wykonało plan trzyletni. Łączna wartość wyprodukowanych w tym okresie towarów zamyka się cyfrą 240 mil. zł wg cen podstawowych z 1937 r.

Wartość produkcji zakładów podległych CZPD wyniosła w I półroczu 74,4 mil. zł, wg cen z 1937 r., co stanowi 118% wykonania planu za ten okres. Porównanie wartości produkcji CZPD odpowiadającej planowi 3-letniemu z wartością osiągniętą za 1-sze półrocze, wskazuje na poważny rozwój produkcji przemysłu drzewnego w 1949 r.

W miesiącu sprawozdawczym wartość produkcji CZPD osiągnęła 13,5 mil. zł wg cen podstawowych z 1937 r., a plan produkcji został przekroczony o 25%.

Tabela 15

Wartość produkcji Centralnego Zarządu Przemysłu Drzewnego według przedsiębiorstw
(w tys. zł według cen z 1937 r.)

Przedsiębiorstwo	maj 1949 r.	czerwiec 1949 r.
Dolnośląskie	2.099	2.423
Krakowsko-śląskie	1.655	1.538
Mebli giętych	1.010	989
Zachodnie	2.239	2.190
Centralne	1.361	1.210
Pomorskie	3.515	2.944
Mazurskie	1.524	1.487
Zamojskie	228	193
Bydgoskie	475	489

Tabela 16

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu drzewnego w czerwcu 1949 r.

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Produkcja	% wyk. planu miesięczn.
Sortymenty tarte:	m^3	22.174	124
deski miękkie	„	13.707	.
„ twarde	„	5.873	.
inne sortym. tarte	„	2.594	.
Skrzynie:	szt.	271.703	127
skrzynie grubościen.	„	28.918	249
„ cienkościen.	„	242.785	120
Meble gięte:	„	69.460	102
krzesła	„	56.759	.
fotele	„	2.446	.
inne wyroby gięte	„	10.255	.
Beczki	„	28.542	147
Sklejki i płyty stolarskie	m^3	2.292	108

Wzmożona produkcja przemysłu drzewnego umożliwia CZPD zajmowanie coraz poważniejszych pozycji w dziedzinie naszego eksportu. Eksport wyrobów drzewnych i mebli w I półroczu 1949 r. był czterokrotnie większy niż w I półroczu 1948 r. Polskie meble gięte są artykułem poszukiwanym na rynku międzynarodowym, przy czym w Europie, jedynie Czechosłowacja ma równy w Polsce potencjał produkcyjny mebli giętych. Poza tym podstawowymi artykułami wywozu przemysłu drzewnego są meble skrzyniowe, skrzynie oraz dykta. Najpoważniejszymi importerami wyrobów CZPD są: Holandia, Francja, kraje Ameryki Południowej oraz Izrael.

13. Przemysł fermentacyjny – wykonał przedterminowo plan 3-letni w dniu 28 czerwca br. Osiągnięta produkcja w poszczególnych pozycjach w ramach wykonanego planu 3-letniego przedstawia się następująco:

	ilość w tys.	wartość w mil. zł wg cen podstawowych z 1937 r.
Piwo	3.631 hl	163,4
Wino	70 „	31,4
Ocet	–	–
Słód	74.694 ton	24,6
Drożdże prasowane	15.642 „	25,5

Należy podkreślić, że państwowy przemysł fermentacyjny notował w omawianym okresie poważne osiągnięcia na odcinku produkcji wina, która w czerwcu przekroczyła o 40% produkcję planu 3-letniego. Zwiększeniu uległ asortyment

win, produkowanych ze świeżych owoców krajowych. Wina owocowe opanowały rynek krajowy, bowiem nie ustępują pod względem jakości winom gronowym, natomiast konkurują z nimi pod względem ceny. Straty przy przerobie surowca zmniejszono o ok. 20% oraz zastosowano szereg usprawnień m. inn. dotyczących sposobu pasteryzacji wina, które pozwoliły na osiągnięcie poważnych oszczędności w skali rocznej.

Plan produkcyjny za czerwiec rb. został na ogół przekroczony; również pomyślne wyniki osiągnięto na odcinku produkcji w I-szym półroczu rb.

Tabela 17

Produkcja ważniejszych artykułów przemysłu fermentacyjnego

(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Jedn. miary	Czerwiec 1949 r.	% wykon. planu w czerwcu 1949 r.	I półrocze 1949 r.	% wykonania planu w maju 1949 r.
Piwo	hl	282.000	149	1.137.000	67
Wino . . .	„	3.752	115	27.863	79
Ocet	„	3.433	100	40.072	70
Słód	ton	1.045	87	25.557	56
Drożdże (prasowane)	„	488	126	1.856	48

Centralny Zarząd Przemysłu Fermentacyjnego zaopatrzył rynek wewnętrzny w I półroczu w 1 mil. hl piwa, co w stosunku do I-półrocza 1948 r. stanowiło wzrost o 62%.

Spożycie piwa na jednego mieszkańca doszło już w skali rocznej do 10,5 l, wobec 6,5 l w roku 1948 i 4,4 w 1938 r.

14. Przemysł tłuszczowy. Wartość produkcji CZPTł. za pierwsze półrocze wyniosła 131,2 mil. zł według podstawowych cen z 1937 r., co stanowi 56% planu rocznego.

W czerwcu ogólny plan produkcji został wykonany. Przerób nasion oleistych na margarynę, olej surowy i mydło wyniósł 5.830 ton.

Tabela 18

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przewysłu tłuszczowego w tonach

(dane prowizoryczne)

Wyszczególnienie	Maj 1949 r.	Czerwiec 1949 r.	I półrocze 1949 r.	% wykonania planu rocznego w I półroczu 1949 r.
Olej surowy . .	3.330	2.700	18.264	53
Olej rafinowany	2.818	670	12.492	48
Margaryna . . .	1.860	480	8.426	56
Mydło do prania	3.233	3.800	19.208	60

Niewykonanie miesięcznego planu produkcji margaryny i oleju rafinowanego jest wynikiem przeprowadzania w czerwcu remontu w Portowych Zakładach »Amada«. W miesiącu sprawozdawczym zaznaczył się wzrost produkcji kosmetyków, których plan wykonano w 115,5%.

15. Przemysł mięsny. Wartość produkcji przetwórni podległych Centralnemu Zarządowi w I półroczu br. wyniosła 116,6 mil. zł wg cen podstawowych z 1937 r.

Produkcja ważniejszych artykułów państwowego przemysłu mięsnego w czerwcu 1949 r.

(w tonach)

Tłuszcze topione	831
wędliny	1 207
bekony	3.540
konserwy mięsne	1.055
szynki w puszkach	121

W miesiącu sprawozdawczym obserwujemy znaczny wzrost przetwórstwa mięsnego — wartość produkcji osiągnęła 33,8 mil. zł wg cen podstawowych z 1937 r., przy czym plan został poważnie przekroczony.

W czerwcu została zakończona akcja obejmowania planem wszystkich podległych CZPM przetwórni mięsnych.

Zakłócenia na rynku mięsnym, które miały miejsce w I kwartale z powodu dysproporcji między podażą a popytem, uległy w II kwartale złagodzeniu, przede wszystkim dzięki reorganizacji aparatu skupu i rozdzielnictwa mięsa. W obecnej sytuacji na rynku mięsnym zwiększenie masy towarowej o 20% — 25% pokryje całkowicie zapotrzebowanie na mięso. Rosnąca produkcja hodowlana pozwala przypuszczać, że w IV kwartale br. trudności na rynku mięsnym zostaną usunięte.

16. Przemysły pozostałe i wydzielone.

a) Zjednoczenie Przemysłu Cukierniczego wyprodukowało w miesiącu sprawozdawczym 1.739 ton cukierków, przekraczając plan produkcji o 15%. Czekolady wyprodukowano 287 t, przy przekroczeniu planu o 16%.

W ciągu pierwszego półrocza br. wyprodukowano 10.099 ton cukierków, co stanowi 69% planu rocznego. Osiągnięcia to uzyskano dzięki współzawodnictwu pracy, które w przemyśle cukierniczym w 1949 r. przybrało charakter masowy. Norma wydajności na 1 rob/godz. wzrosła z 1,30 kg do 1,90 kg. Wzrósł również średni procent wykonania norm ze 102% w r. 1948 do 118 w roku bieżącym. Zwiększona wydajność wywarła jednocześnie duży wpływ na

podniesienie płac. Płace w zakładach biorących udział we współzawodnictwie podniosły się ze średniej 12 tys. zł do 18 tys. zł miesięcznie.

b) Zjednoczenie Przemysłu Surogatów Kawowych i Namiastek Spożywczych wyprodukowało w czerwcu br. 2.128 ton surogatów kawy, przekraczając miesięczny plan produkcji o 6%. W ostatnich miesiącach zaznaczył się wzrost produkcji namiastek spożywczych, odpowiadający zwiększonemu zapotrzebowaniu rynku wewnętrznego np. plan produkcji zup w kostkach na br. przewidywał wytworzenie 77 ton miesięcznie tego artykułu, jednak na skutek zwiększonego zapotrzebowania produkuje się do 90 ton.

c) Zjednoczenie Przemysłu Ziemniaczanego prowadzi przygotowania do kampanii ziemniaczanej, która rozpocznie się w pierwszych dniach września. Plan czerwcowy w zakresie produktów ziemniaczanych wykonano w 102%, wytwarzając 1.506 ton.

W bieżącym roku eksportowano pewne ilości syropu do Anglii i Palestyny oraz mączki ziemniaczanej do Francji, Anglii i Włoch. Produkt uboczny tzw. wycierki wilgotne zostały rozprowadzone w ramach akcji »H«.

d) Przemysł tytoniowy wyprodukował w miesiącu sprawozdawczym ogółem 1.644 mil. sztuk papierosów przekraczając plan produkcji o 7%. W pierwszym półroczu 1949 r. wyprodukowano ca 10.000 mil. sztuk papierosów, co stanowi 60% wykonania planu rocznego. P.M.T. w celu zmniejszenie importu kładzie przede wszystkim nacisk na rozwój krajowy bazy surowcowej, udzielając plantatorom daleko idącej pomocy w uprawie tytoniu, a mianowicie dostarczając im w porę nieskażonych nasion i nawozów. PMT nastawia się przede wszystkim na produkcję wyrobów gotowych. Już obecnie zostały częściowo wyeliminowane półfabrykaty, jak machorka i tytoń.

e) Przemysł spirytusowy wyprodukował w czerwcu br. m. inn. 1947 tys. l rektyfikatu I-ego gatunku i 1.603 tys. l spirytusu odwodnionego. W poszczególnych asortymentach plan miesięczny częściowo nie został wykonany z powodu remontów przeprowadzanych w niektórych zakładach.

17. Przemysł miejscowy. Akcja usprawnienia przemysłu miejscowego rozpoczęta w 1948 r. wpłynęła na zwiększenie produkcji i rozszerzenie wachlarza asortymentu. Ogólna wartość produkcji przemysłu miejscowego w branżach: chemicznej, metalowej i elektrotechnicznej, mineralnej, włókienniczej, skórzanej, papierniczej i drzewnej wyniosła w okresie od I do V 1949 r. ca 93 mil. zł wg cen podstawowych z 1937 r. co stanowiło 48% planu całorocznego.

Tabela 19

Wartość produkcji przemysłu miejscowego

w tys. zł wg cen podstawowych z 1937 r.

Branża	I półrocze 1948 r.	I półrocze 1949 r.	% wykonania planu za cały 1949 r.
Chemiczna	11.090	11.018	44
Drzewna	7.484	18.338	48
Elektrotechniczna	355	42.072	46
Metalowa	26.687		
Mineralno-Budowl.	5.440	7.403	60
Papiernicza	2.900	5.216	68
Skórzana	135	1.971	31
Włókiennicza	9.125	6.661	57
Fermentacyjna	47	—	—

O stałym rozwoju przemysłu miejscowego świadczy także wzrost zatrudnienia; wynosiło ono w 1947 r. — 20 tys. robotników, w 1948 r. 23 tys. rob. i w I półr. 1949 r. 34,5 tys. robotników. Wzrost zatrudnienia wiąże się z realizacją planu inwestycyjnego, który zapewnia lepsze wykorzystanie siły roboczej i surowców. Kredyty inwestycyjne przemysłu miejscowego w 1949 r. wynoszą 1.300 mil. zł tj. dziewięciokrotnie więcej niż w ub. r.

Uchwała Kom. Ekonomicznego z dnia 11 maja 1949 r. wprowadziła zasadnicze zmiany w strukturze prawnej, organizacyjnej i finansowej przemysłu miejscowego.

Dyrekcje przemysłu miejscowego uzyskały osobowość prawną i zostały podporządkowane bezpośrednio Ministerstwu Przemysłu Lekkiego. Jednocześnie przedsiębiorstwa przemysłu miejscowego organizacyjnie i finansowo zostały zrównane z przedsiębiorstwami przemysłu kluczowego. W zakresie współpracy z przemysłem kluczowym zadaniem dyrekcji przemysłu miejscowego położonych wzdłuż wybrzeża jest obsługa przemysłu stoczniowego, portów i rybołówstwa, zaś dyrekcji woj. śląskiego i krakowskiego — obsługa przemysłu węglowego i hutniczego, dyrekcji rzeszowskiej — obsługa przemysłu naftowego a dyrekcji łódzkiej — obsługa przemysłu włókienniczego.

Oparcie gospodarki przemysłu miejscowego na nowych zasadach wpłynie niezawodnie na jej dalszy, pomyślny rozwój.

18. Rolnictwo. Plan zasiewów wiosennych, obejmujący o 600 tys. ha więcej niż w ub. r.,

został wykonany według danych prowizorycznych w 101%, a plan likwidacji odłogów w 112%. Plan zaopatrzenia rolnictwa w nawozy sztuczne w sezonie wiosennym przekroczono o 11%. Ogółem dostarczono 681 tys. ton nawozów sztucznych, co w stosunku do I półrocza ub. r. stanowi wzrost o 36%; między innymi rolnicy otrzymali o 269% więcej wapna nawozowego, niż w analogicznym okresie ub. roku. Zużycie azotu w r. 1948/49 na 1 ha ziemi wynosiło 4,3 kg, w 1937/38 — tylko 1,6 kg. Zaopatrzenie rolników w nasiona kwalifikowane i sadzeniaki było dwukrotnie wyższe niż w ub. r. Również poważne znaczenie miał kredyt 600 mil. zł przyznany mało- i średniorolnym na akcję siewną. Dzięki sprzyjającym warunkom klimatycznym i sprawnie przeprowadzonej kampanii siewnej oziminy rokują plon wyższy od przeciętnego, przekraczający zbiory ub. roku. Stan zbóż oleistych i jarych na ogół słaby ze względu na suszę w okresie wschodzenia i brak ciepła w pierwszych tygodniach wegetacji. Szczególnie korzystne warunki dla roślin okopowych stworzyła duża ilość opadów w czerwcu, natomiast odbiło się to ujemnie na zbiorach siana, lucerny oraz seradeli.

Spośród chorób zanotowano w miesiącu sprawozdawczym między innymi pojawienie się słodyszka rzepakowego, zresztą w niewielkim nasileniu. Podczas pierwszej powszechnej lustracji pól, która objęła wszystkie strefy ochronne, wykryto zaledwie 5 ognisk stonki ziemniaczanej. Według opinii fachowców stonka pojawiła się w br. w daleko mniejszej ilości niż w r. 1948.

W całym kraju trwają przygotowania do akcji żniwnej. Państwowe Gospodarstwa Rolne przystępują do żniw ze znacznie zwiększonym w porównaniu do ub. roku parkiem maszynowym, który zdolny jest w ciągu dnia przeprowadzić prace na przestrzeni około 74 tys. ha. Po raz pierwszy w Polsce zostaną użyte do prac żniwnych nowoczesne maszyny żniwno-omłotowe — kombajny, otrzymane z ZSRR w ramach umów handlowych. PGR rozporządzają znaczną ilością młocarni typu folwarcznego i cepowego oraz nowoczesnymi młocarniami z ZSRR i Czechosłowacji. Stan posiadania agregatów młocarnianych w br. zwiększył się o 18%. Dzienna ich wydajność wynosi około 30 tys. ton zboża. Jako siła napędowa agregatów młocarnianych będzie pracowało około 1.600 sztuk lokomobil, 1.100 motorów elektrycznych, duża ilość silników spalinowych oraz około 750 traktorów.

Również w br. został wydatnie powiększony park maszynowy, przeznaczony do pomocy w czasie żniw mało- i średniorolnym chłopom. 2.599 spółdzielczych ośrodków maszynowych oraz 3.187 mniejszych punktów maszynowych t. zw. filii rozporządza łącznie 1.824 traktorami, 280 samowiązałkami i 135 żniwiarkami maszynowymi, poza tym 6.142 samowiązałkami konnymi i ponad 5.000 żniwiarkami konnymi. Spółdzielcze ośrodki maszynowe są również dobrze wyposażone we wszelkiego rodzaju maszyny do młócenia i czyszczenia zboża, dysponują 5.194 młocarniami i 460 wialniami. Do napędu tych maszym przygotowano 706 motorów spalinowych i 2.933 motory elektryczne.

W związku z trudnym położeniem chłopów małorolnych w okresie przednówka zorganizowano dla nich pomoc, przeznaczając do rozdziału 50 tys. ton żyta, co stanowi równowartość ponad miliarda złotych.

Przebieg akcji »H« kształtował się w I-szym półroczu pomyślnie. Do dnia 30.VI.1949 r. zakontraktowano 1,335.200 sztuk trzody chlewnej mięsno-słoninowej, przekraczając plan o 26% oraz 163.600 sztuk trzody bekonowej, przekraczając plan o 9%. Przerzuty prosiąt przez Centralę Mięsną objęły 371.228 sztuk, przekraczając plan o 271%. W I-szym półroczu PGR zakupiły 41.642 sztuki hodowlano-użytkowe. Z dniem 1 lipca przystąpiono w myśl uchwały KERM do kontraktacji trzody chlewnej na r. 1950. Akcja kontraktacyjna obejmie 3 miliony sztuk trzody chlewnej, w tym 600 tysięcy sztuk trzody bekonowej. Kontraktowaniem na 1950 r. nadal zajmować się będą gminne spółdzielnie »Samopomoc Chłopska«. Zawieranie umów z rolnikami—producentami wykonane zostanie przez kierowników grup producentów trzody chlewnej przy kołach gromadzkich Związku Samopomocy Chłopskiej. Dotychczas używany był w tym celu aparat urzędniczy.

W związku z intensyfikacją hodowli zostało przeszkolonych od marca do lipca br. z inicjatywy Departamentu Weterynaryjnego Ministerstwa Rolnictwa i Reform Rolnych 15 tys. gromadzkich przodowników weterynaryjnych, którzy pomagać będą lekarzom weterynarii w ich pracy nad podniesieniem stanu zdrowotnego zwierząt hodowlanych. Obok tej akcji doraźnej, Ministerstwo Rolnictwa uruchamia w roku bież. po raz pierwszy w Polsce kilka liceów weterynaryjnych. W obecnej fazie prace Ministerstwa Rolnictwa idą przede wszystkim w kie-

runku precyzowania specjalności szkół w dostosowaniu ich do rozwoju gospodarki narodowej. Rozpoczęta w 1945 r. przebudowa oświaty rolniczej dała niespotykane przed wojną wyniki. Przed wojną ilość szkół licealnych wynosiła 18 z 1.800 uczniami, w 1948/49 r. liczba szkół licealnych wzrosła do 177 a liczba uczniów do 15.557. W średnich szkołach rolniczych kształci się 19.299 młodzieży, wobec przeciętnej 6.700 w latach przedwojennych. Nastąpił również olbrzymi wzrost ilości szkół Przysposobienia Rolniczego, które przed wojną obejmowały 76.935 uczniów, obecnie zaś 257.160.

Na czoło zagadnienień wynikających z dążeń do unowocześnienia rolnictwa i włączenia go w gospodarkę planową wysuwa się konieczność zorganizowania rolników w zespoły produkcyjne, zarówno w zakresie uprawy roślin jak i hodowli. Grupy plantatorów i hodowców pozwolą na ujednolicenie hodowli i racjonalizację zbóż, co z kolei umożliwi pełniejsze wykorzystanie maszyn i narzędzi rolniczych oraz usprawni dostawę ziarna siewnego, nawozów sztucznych i pasz hodowlanych. Akcja tworzenia grup plantatorów i hodowców szczególnie pomyślnie rozwija się w woj. śląskim, gdzie zorganizowano 2.551 grup, zrzeszających około 50 tys. mało- i średniorolnych chłopów. Zrzeszenia korzystają ze wszystkich kredytów przeznaczonych przez państwo na rozwój hodowli inwentarza żywego.

19. Rybołówstwo. Połowy morskie w czerwcu br. kształtowały się niepomyślnie głównie z powodu niesprzyjających warunków atmosferycznych oraz niepojawienia się w morzu spodziewanej ilości ryb. Połowy bałtyckie wyniosły w czerwcu ogółem 1.166 ton.

Połowy dorsza, łososia i węgorza wypadły słabo. W przeciwieństwie do tego połowy szprotów można określić jako pomyślne. Połowy śledzi na terenach zachodnich wypadły średnio. Niepomyślne wyniki w połowach czerwcowych przyczyniły się do prawie całkowitego upłynnienia zapasów ryby mrożonej. Godny uwagi jest fakt, że trawlery dalekomorskie są w roku bieżącym wyposażone w siecie polskiej produkcji. Należy nadmienić, że pomimo nieosiągnięcia przez rybołówstwo spodziewanych wyników, wartość ryb złowionych w połowach bałtyckich i dalekomorskich w bieżącym półroczu zwiększyła się o 31% w porównaniu z wartością połowów I-go półrocza ubiegłego roku.

20. Sprawy morskie. Ogólny obrót zespołu portowego Gdynia — Gdańsk wyrażał się w czerwcu cyfrą 997,8 tys. ton, z czego na import przypadło 329,6 tys. ton, a na eksport 668,2 tys. ton. Eksport objął przede wszystkim węgiel, koks, drzewo, szkło, cement, żelazo, bekony, jaja i drób.

Ruch statków w portach Gdynia — Gdańsk w miesiącu sprawozdawczym uległ pewnemu osłabieniu zwłaszcza w Gdańsku. Ogółem do zespołu portowego Gdynia — Gdańsk weszło 394 — wyszło 370 statków.

Stosunek eksportu do importu uległ w II kwartale rb. wybitnej zmianie na niekorzyść eksportu, szczególnie w miesiącu czerwcu. Ilościowo stosunek importu do eksportu przedstawiał się w I kwartale br. 1 : 10, w II kwartale br. — 1 : 4. Natomiast powiększył się znacznie tranzyt, który w zespole portów Gdynia — Gdańsk wzrósł o 20,1 tys. ton w kwietniu br. do 163,2 tys. ton w czerwcu br., czyli powiększył się ośmiokrotnie. Wzrost ten nastąpił dzięki zwiększeniu przewozu rudy szwedzkiej dla Czechosłowacji.

W miesiącu sprawozdawczym port Szczeciński osiągnął obrót 314,4 tys. ton, z czego czołową pozycję stanowił węgiel, bunkier i koks. Do portu weszło 257 statków — wyszło 251. Linia okrętowa Thorden Lines Udevalla uruchomiła stałą linię żeglugową pomiędzy Szczecinem, a Nowym-Jorkiem, Filadelfią, Baltimore i Bostonem. Szczecin otrzymał więc pierwsze stałe transoceaniczne połączenie żeglugowe. Linia obsługiwana będzie przez 3 statki o przeciętnym tonażu 4 tys. ton.

Obliczenia za pierwsze półrocze 1949 r. wykazują dalszy postęp gospodarki morskiej w porównaniu z latami ubiegłymi. Polskie porty morskie przeładowały w I półroczu br. o 17% więcej towarów niż w tym samym okresie roku 1948. Zespół portowy Gdynia — Gdańsk wykonał plan półroczny przeładunku w 101%. Port Szczeciński przeładował w I półroczu br. 86% więcej towaru, niż w I półroczu roku ubiegłego.

Praca w Zjednoczonych Stoczniach Morskich prowadzona była we wzmożonym tempie, przy czym stan zatrudnienia uległ powiększeniu. Wartość produkcji stoczni morskich w bieżącym półroczu jest o 75% większa niż w I półroczu roku ubiegłego.

W ramach odbudowy portów prowadzone są roboty remontowe również w małych por-

tach wybrzeża zachodniego, Kołobrzegu, Darłowie i Ustce.

21. Handel państwowy. a) Państwowa Centrala Handlowa osiągnęła w czerwcu br. 11.294,6 mil. zł obrotu, z czego przypada na:

Oddziały Branżowego Zaopatrzenia	2410,6	mil. zł
Hurtownie Spożywczo-Przemysłowe	7115,7	„ „
Sklepy Detaliczne PCH	1695,1	„ „
Oddział Morski	43,1	„ „
Inne	30,1	„ „

Obroty placówek PCH w bieżącym roku powiększają się z miesiąca na miesiąc. Obroty za I kwartał br. są o 3,4 mlrd. zł większe od ostatniego kwartału ub. r. Jednocześnie ze wzrostem obrotów następuje stała rozbudowa aparatu dystrybucyjnego we wszystkich pionach branżowych. Ogólna kwota planu inwestycyjnego PCH na br. wynosi 610 mil. zł.

Duże znaczenie dla dalszych wyników pracy PCH posiada fakt przystąpienia w początku maja br. około 98% pracowników do zespołowego współzawodnictwa pracy, którego pierwszy etap zakończył się w dniu 1.VII br. Sklepy detaliczne PCH podejmują akcję współzawodnictwa pracy z dniem 1.VII br.

b) Powszechne Domy Towarowe osiągnęły w czerwcu br. obroty w wysokości 3.173,2 mil. zł.

W I półroczu br. obroty PDT osiągnęły cyfrę prawie 20 mlrd. zł, wobec zaplanowanych 17,7 mlrd. zł, co oznacza wykonanie planu w 113,1%. W tym samym okresie ub. r. obroty wszystkich PDT osiągnęły sumę 7,5 mlrd. zł.

W dniu 1.I br. czynnych było 76 powszechnych domów towarowych wobec 48 w styczniu 1948 r. W roku bieżącym powstanie kilkanaście nowych obiektów, a szereg już istniejących otrzyma odpowiedniejsze pomieszczenie. Plan przewiduje utworzenie 14 nowych PDT tak, że ich liczba ogólna wyniesie 90.

Należy podkreślić, że w I półroczu 1949 r. PDT obsłużyły 25 milionów klientów.

c) Polskie Zakłady Zbożowe zakupiły w miesiącu sprawozdawczym 37.220 t zboża, w czym 526,9 t stanowi zboże pochodzące z poboru podatku gruntowego w naturze.

Sprzedaż dokonana przez PZZ wyniosła w czerwcu br. 3.608,6 t zbóż oraz 107.448,4 t różnych przetworów zbożowych, jak mąka, kasza, płatki, otręby, itp. W ten sposób plan miesięczny został wykonany w 110%. Ponadto PZZ w związku z akcją »H« rozprowadziły 384,6 t otrąb. Należy zaznaczyć poza tym, iż w związku z akcją »H« wzrosła znacznie konsumcja jęczmienia na cele tuczu hodowlanego. PZZ przerobiły ponadto 150 tys. ton żyta na specjalne otręby, które Centrala Rolnicza Spółdzielni »Samopomoc Chłopska« rozprowadza wśród kontraktujących hodowców. Ogólne obroty zbożem PZZ od początku roku do maja br. w zakupie i w zbycie wyniosły 3.915 ton. Plan w zakupie wykonano tu w 107%, w zbycie — w 86%.

W bieżącym roku sieć punktów skupu zboża będzie znacznie rozszerzona. Gminne Spółdzielnie, za których pośrednictwem PZZ zakupują nadwyżki od rolników, rozbudowały swój aparat szczególnie po włączeniu agend PZZ. Jednocześnie rozbudowuje się magazyny w celu zwiększenia ich pojemności oraz zwiększa się i ulepsza ich wyposażenie techniczne. W ramach przygotowań do skupu zboża z tegorocznych zbiorów PZZ na Dolnym Śląsku wyremontowały i przystosowały do magazynowania zboża budynki o pojemności 60 tys. ton. Miarą wagi, jaką państwo przywiązuje do prawidłowego przyjęcia tegorocznej podaży zbóż jest uchwała Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów o oddaniu wszystkich obiektów odpowiednich do magazynowania zboża, jak również zarządzenia dotyczące przygotowania odpowiedniej ilości punktów skupu, do szkolenia aparatu skupu oraz powołania komisarza magazynów do składowania zboża.

d) Centrala Mięsna. Obroty Centrali Mięsnej w II kwartale br. wzrosły prawie dwukrotnie z 16.024 mil. zł w I kwartale do 27.788 mil. zł w II kwartale.

W ciągu kwartału sprawozdawczego rozprowadzono towaru 113.242,1 t wobec planowanej ilości 88.053 t. Poważny wzrost wykazały także obroty żywcem hodowlanym, którego zakupiono za 653,5 mil. zł wobec 274,8 mil. zł w I kwartale.

Jednocześnie rozprowadzono 81.335 szt. żywca hodowlanego i użytkowego wartości łącznej 652 mil. zł, co przewyższa liczbę rozprowadzonego żywca w I kwartale (25.488 szt. za 275 mil. zł) przeszło dwukrotnie.

22. Spółdzielczość. a) Centrala Rolnicza Spółdzielni »Samopomoc Chłopska« osiągnęła w okresie I półrocza br. w obrotach hurtowych sumę 80.031 mil. zł. W ciągu półrocza sprawozdawczego obroty miesięczne wykazały stałą tendencję wzrostu.

W zakresie zaopatrzenia wsi dostarczono rolnictwu maszyny i narzędzia rolnicze za łączną sumę 662 mil. zł, nawozów sztucznych 337.800 ton, materiałów pędnych 29.816.

Centrala Spółdzielni Rolniczych »Samopomoc Chłopska« posiada 14 oddziałów okręgowych, 2 oddziały specjalne (węgla, żelaza), 266 PZGS i 3.187 gminnych spółdzielni. W spółdzielniach zatrudnionych jest 69.834 pracowników. Spółdzielnie liczą około 2.000.000 członków, przy czym liczba ich stale wzrasta. W okresie od 1 kwietnia do czerwca br. przybyło 300.000 nowych członków.

b) Centrala Spółdzielni Spożywców »Społem«. Plan na 1949 r. przewiduje osiągnięcie obrotów detalicznych na sumę 253.994 mil. zł i obrotów hurtowych na sumę 160.135 mil. zł. Osiągnięty w ciągu I półrocza 1949 r. obrót wynosił w handlu hurtowym zł 86.681 mil. przy wykonaniu planu w 118% oraz w handlu detalicznym zł 110.172 mil. przy realizacji planu w 99%.

Największych obrotów dokonano w dziale spożywczym i artykułów monopolowych. Obecnie w pionie spółdzielczości spożywców działają 464 spółdzielnie spożywców, zamiast 1.708 z okresu początkowego oraz 26 tzw. innych spółdzielni handlowych. Sieć sklepów detalicznych wzrosła na 1 stycznia br. z 8.714 do 10.544 sklepów. Przewiduje się na koniec roku 1949—10.624 sklepy detaliczne. Wzrosła także ilość sklepów hurtowych z 6.012 do 6.322.

Poważne zadanie przed spółdzielczością spożywców postawił plan produkcji na 1949 r. Plan objął 68 zakładów Centrali oraz 1.232 zakłady spółdzielni. Wartość planowanej produkcji w zakładach własnych CSS »Społem« wynosi 6.306 mil. zł, a planowanej produkcji spółdzielni — 22.598 mil. zł.

Tabela 20 przedstawia wykonanie produkcji wg ważniejszych działów w okresie I półrocza 1949 r.

Spółdzielczość spożywców posiada 378 masarni, 25 octowni, 13 fabryk makaronu, 9 fabryk cukierków i czekolady, 6 fabryk artykułów gospodarstwa domowego i 15 innych.

Na czoło zagadnień produkcyjnych wysuwa się piekarstwo. Na dzień 1 czerwca rb. spółdzielnie posiadały 660 piekarni. Produkcja ich ulega stałemu wzrostowi.

Drugim ważnym zagadnieniem jest rozbudowa sieci zbiorowego żywienia. Ilość gospód

Tabela 20

Produkcja spółdzielni spożywców w I półroczu 1949 r.

Dział produkcji	Jedn. miary	Planowano	Wykonano	% wykon. planu
Zakłady własne CSS »Społem«				
Wyroby cukiernicze .	t	2.413	4.563	194
Makaron	t	6.346	6.927	109
Przyprawy i namiastki spożywcze	t	2,244	2.433	108
Ocet i musztarda . .	t	9.863	11.538	117
Art. gosp. domowego.	t	3.815	4.358	114
Zakł. spółdzielcze				
Piekarnie	t	105.000	102.543	97,7
Masarnie	t	119.767	30.260	153
Wyt. wód gazowych .	hl	36.627	35.283	96
Rozlewnie piwa . . .	hl	48.117	57.858	120
Ocet	hl	835	943	113
Wyroby cukiernicze .	t	209,7	275	131
Wytw. musztardy . .	t	15	40,7	271

i stołówek na 30 czerwca rb. wynosiła 477 placówek. Cyfra ta stale rośnie. Wzrasta także ilość wydawanych podstawowych posiłków (ostatnio 100 tys. dziennie).

W związku z akcją werbunku członków Zw. Zawodowych na członków spółdzielni liczba tych ostatnich wzrosła o 275 tys. osób i wynosi obecnie 1.800 osób. W miarę rozrastania się aparatu spółdzielczości spożywców wzrosły także kadry pracownicze. Ilość pracowników w spółdzielniach terenowych wzrosła z 45.826 w dniu 1 stycznia 1949 r. na 63.750 w dniu 1 lipca 1949 r.

c) Centrala Spółdzielni Mleczarsko - Jajczarskich. Plan skupu w pierwszym półroczu 1949 r. został na ogół wykonany. Zakupiono mleka 483.037 mil. l co stanowiło 98,8% planowanego skupu. Zakup jaj wyniósł 465.741 mil. szt., czyli 105,3% planowanej ilości. Plan skupu drobiu 118,4 tys. szt. został przekroczony o 14,4%

Produkcję ważniejszych wyrobów w pierwszym półroczu br. przedstawia tabela 21.

Tabela 21

Produkcja Centrali Spółdzielni Mleczarsko Jajczarskich w I półroczu 1949 r.

Treść	Jedn. miary	Planowano	Wykonano	% wykon. planu
Masło	ton	10.876	10.559,3	98,3
Sery tłuste.	„	1.755	1.475,3	83,5
Twaróg jadalny . . .	„	2.103,2	3.863,0	183,6
Kazeina	„	2.123,2	1.247,7	58,7
Sery chude	„	363,5	579,5	159,4
Jaja mrożone	„	1.203,0	1.548,9	128,6
Mleko konsumcyjne .	„	151	156,7	103,7

Obroty w czerwcu br. wyniosły 4.943,7 mil. zł w tym na eksport przypadło 1.359 mil. zł. Obroty Centrali i Oddziałów CSMJ w pierwszym półroczu br. osiągnęły ogółem 21.716 mil. zł, w tym na eksport przypadło 3.566 mil. zł, na sprzedaż hurtową 17.688 mil. zł, na detal 462 mil. zł.

Według stanu na 30 czerwca br. Centrala Spółdzielni Mleczarsko - Jajczarskich posiada 14 oddziałów okręgowych, którym bezpośrednio podlega 988 spółdzielni głównych i pomocniczych, z 376.005 członkami. Ponadto spółdzielczość mleczarska prowadzi 827 zakładów produkcyjnych. Rozprowadzenie towaru odbywa się ściśle według planu ustalonego przez Departament Obrotu Artykułami Rolnymi Min. Handlu Wewnętrznego poprzez aparat dystrybucyjny Spółdzielni Spożywców, PCH i PDT.

d) Centrala Spółdzielni Ogrodniczych znajduje się jeszcze w stadium organizacji. Mimo tego dokonane obroty wskazują na poważne osiągnięcia i możliwości rozwojowe spółdzielni. Obroty Centrali Spółdzielni Ogrodniczych w okresie od 1 stycznia do 30 czerwca 1949 r. stale wzrastały, osiągając na dzień 30 czerwca br. sumę 8.155 mil. zł, w tym obroty spółdzielni i oddziałów wynoszą 6.578 mil. zł a obroty Centrali SO — 1.577 mil. zł. Plan półroczny wykonano w 152%. Eksport w okresie II kwartału osiągnął 212 mil. zł. Obroty eksportu są stosunkowo jeszcze niewielkie. Dotychczas eksportowano w większych ilościach cebulę w stanie świeżym i suszoną, poza tym warzywa i owoce świeże i częściowo przerobione (pulpa).

W br. Centrala Spółdzielni Ogrodniczych podjęła akcję skupu warzyw i owoców, mającą na celu właściwe zorganizowanie rynku owocowo-warzywnego. Plan skupu obejmuje 250.000 t warzyw i 90.000 t owoców. Organami właściwymi do przeprowadzenia kontraktacji i skupu są Rejonowe Spółdzielnie Ogrodnicze i Gminne Spółdzielnie Samopomocy Chłopskiej. Plan zakupów w I półroczu wykonany został w 167%. Zakupiono różnych warzyw i owoców w I kw. 12.808 t, w II kw. 16.431 t. W lipcu br. skupiono około 17.000 t owoców, 6.000 t warzyw i 10 tys. t ziemniaków wczesnych.

Rozprowadzanie masy towarowej odbywa się za pośrednictwem Spółdzielni Spożywców, PCH i PDT oraz własnych sklepów detalicznych.

W związku z reorganizacją całej spółdzielczości, dokonywane jest między Centralami przekazywanie poszczególnych zakładów wytwórczych bądź innej Centrali Spółdzielczej bądź aparatowi państwowemu.

Centrala Spółdzielni Ogrodniczych posiada według stanu na 30 czerwca 1949 r. 14 oddziałów okręgowych, 85 spółdzielni rejonowych i 40 terenowych. We wszystkich spółdzielniach zrzeszonych jest około 50.000 osób fizycznych i prawnych.

23 Handel zagraniczny. Dane cyfrowe przywozu i wywozu wykazują, iż w I półroczu 1949 r. w porównaniu z I półroczem 1948 r., nastąpił znaczny spadek importu artykułów rolniczo-spożywczych, co świadczy o pomyślnym rozwoju naszej produkcji rolnej. Z artykułów spożywczych jedynie w tłuszczach nie uzyskaliśmy pełnej równowagi, lecz przewiduje się i tu poprawę w związku z akcją hodowlaną oraz akcją kontraktowania upraw roślin oleistych. Na jednakowym poziomie w stosunku do I półrocza 1948 r. kształtował się wywóz rud żelaznych, metali oraz kauczuku, skóry, maszyn i urządzeń fabryk i surowców włókienniczych. Import produktów naftowych wykazał w stosunku do I półrocza 1948 r. spadek.

Po stronie wywozu najwyższy wzrost wykazały wyroby drzewne i meble, oraz tabor kolejowy, następnie cement, wyroby przemysłu mineralnego, biel cynkowa, wyroby metalowe, hutnicze, szkło, ceramika, papier, soda i tekstylia. Ogólna ilość eksportu węgla i koksu w I półroczu 1949 r. wzrosła w porównaniu do odnośnego okresu 1948 r.

W dniu 9 czerwca br. podpisano układ handlowy między strefą radziecką Niemiec a Polską w sprawie dostawy w r. 1949 — 1950 maszyn i urządzeń przemysłowych ze strefy radzieckiej do Polski. Ogólna suma przewidywanych dostaw wyniesie 30 mil. dolarów.

W wyniku prowadzonych rokowań podpisany został w Pradze w dniu 15 czerwca br. protokół polsko-czechosłowackiej Podkomisji Obrotu Towarowego, który ustalił listy towarów na II półrocze 1949 r. Wywóz z Polski do Czechosłowacji obejmie węgiel, prąd elektryczny, artykuły rolniczo-spożywcze, chemikalia, produkty przemysłu mineralnego, tekstylnego, papierniczego. Polska importować będzie z Czechosłowacji: wyroby walcowane, gliny ogniotrwałe, chemikalia, obuwie, wyroby przemysłu metalowego i różnego rodzaju wyroby techniczne.

W dniu 25 czerwca br. podpisano w Warszawie 5-cioletni układ handlowy i płatniczy oraz umowę finansową pomiędzy Polską i Szwajcarią.

Umowa powyższa reguluje dostawy gospodarcze pomiędzy obydwoma krajami i przynosi obu stronom poważne korzyści gospodarcze. Wysokość obrotu obustronnej wymiany towarowej przewidziana jest na sumę 130 mil. fr. szw. Eksport polski obejmie m. in.: węgiel, blachy, drzewo i wiklinę, półprodukty i produkty chemiczne, tkaniny, szkło, kryształy, zapałki, artykuły spożywcze. Ponadto dostarczymy pewną ilość kazeiny, eksportowanej przez nas po raz pierwszy. Ze Szwajcarii otrzymamy: maszyny, narzędzia, zegarki i ich części. Ważną pozycją naszego importu staną się dostawy bydła zarodowego. Długoterminowe zamówienia inwestycyjne Polski w Szwajcarii wyniosą zgodnie z umową sumę 50 mil. fr. szw.

W wyniku pomyślnie zakończonych rokowań w dniu 29.VI br. została podpisana w Moskwie tzw. trzystronna umowa o dostawach towarowych na okres jednego roku między ZSRR, Polską i Finlandią. W myśl tej umowy, Polska otrzyma z ZSRR artykuły żywnościowe za 80 mil. rubli, a jednocześnie Polska dostarczy Finlandii węgla za 80 mil. rubli.

W okresie od 27.VI do 4.VII rb. odbyła się w Warszawie IV sesja polsko-węgierskiej komisji stałej dla współpracy gospodarczej. W dziedzinie współpracy handlowej uzgodniono powiększenie jeszcze w bież. r. obrotów towarowych; mają one być przeszło trzykrotnie większe niż w r. 1948. Rozpoczęto prace nad przygotowaniem traktatu handlowego i sześcioletniej umowy o wymianie towarowej.

W dniu 5.7.1949 r. podpisana została umowa handlowa i płatnicza między Polską a amerykańską, brytyjską i francuską strefą okupacyjną Niemiec. Umowa przewiduje wymianę towarową w wysokości 70 mil. dol. Dostawy polskie obejmują m. in. zboże, cukier, magnezyt, glinki i inne. Zachodnie strefy okupacyjne Niemiec dostarczą Polsce maszyny i urządzenia przemysłowe, wyroby mechaniczne, precyzyjne, optyczne, chemikalia, wyroby metalowe i inne.

24. Komunikacja. Na odcinku komunikacji I-półrocze 1949 r. przyniosło poważne wyniki. Ogółem od 1.I.49 do 30.VI.49 przewieziono 57.301 tys. ton towarów i 198.900 tys. osób, przekraczając o 13% przewozy z I-ego półrocza 1948 r.

W miesiącu sprawozdawczym przewóz towarów w tys. ton wyniósł 10.438 a przewóz osób osiągnął cyfrę 35.300 tys. pasażerów.

Należy podkreślić rozwijającą się akcję współzawodnictwa pracy tak w kolejnictwie zespołowym jak i indywidualnym.

Na podstawie uchwały Rady Ministrów z 18 marca 1949 r. została utworzona Dyrekcja Generalna Polskich Kolei Państwowych.

Wydzielenie polskich kolei państwowych z Ministerstwa Komunikacji i utworzenie z nich podporządkowanego mu przedsiębiorstwa opartego na samodzielnym rozrachunku gospodarczym, usprawni kierownictwo pracy tej poważnej gałęzi gospodarki narodowej.

Przewozy lotnicze w czerwcu wyniosły 9.047 osób. Od 1.I.1949 do 30.VI.1949 r. przewieziono ogółem 34.752 osoby. Przewóz przesyłek (bagaż, towar, poczta) od 1.I.1949 r. do 30.VI.1949 osiągnął 479 ton. Państwowa Żegluga Śródlądowa na Wiśle i Odrze przewiozła w ciągu I-go półrocza br. 133,8 tys. pasażerów i 298,4 tys. ton.

25. Praca i ceny. Sytuacja na rynku pracy kształtowała się w miesiącu sprawozdawczym podobnie jak w miesiącu ubiegłym. W związku z sezonem budowlanym i pracami rolnymi w polu (sianokosy) obserwowano dalsze znaczne zapotrzebowanie na robotników budowlanych i rolnych.

Na rynku towarowym ogólny poziom cen nie uległ zmianie. Jedynie ceny niektórych artykułów żywnościowych i przemysłowych wykazały niewielkie wahania w górę i w dół. Tabela 22 przedstawia kształtowanie się cen artykułów żywnościowych w maju i czerwcu 1949 r.

Ceny mięsa i wyrobów mięsnych wykazały na ogół tendencję zniżkową, głównie dzięki dalszemu zwiększeniu podaży żywca.

W branży mleczarskiej i artykułów pochodnych poziom cen kształtował się również pomyślnie. Masło osełkowe i śmietankowe sprzedawano, podobnie jak w miesiącu ubiegłym, bez ograniczeń. Obok silnej stosunkowo zniżki cen masła zanotowano spadek w odniesieniu do mleka. Odmienną tendencję zaobserwowano w odniesieniu do jaj. Cena jaj wzrosła, zależnie od okręgu, o 1 do 2 zł na sztuce. Zwyżkowały również ceny ziemniaków z uwagi na wyczerpanie zapasów. Ceny przetworów zbożowych nie uległy w czerwcu br. żadnym zmianom; mimo zmniejszonej podaży, kształtowały się one na poziomie od 3.450 — 3.550 zł za 100 kg pszenicy i od 2.175 — 2.300 zł za 100 kg żyta. Ceny pozostałych artykułów żywnościowych nie wykazały w miesiącu sprawozdawczym żadnych zmian.

Tabela 22 **Ceny wolnorynkowe ważniejszych artykułów spożywczych w większych miastach** (w złotych)

Miejscowość	Okres czasu	Chleb żytni 1 kg	Mąka pszenna 1 kg	Groch 1 kg	Ziemniaki 1 kg	Masło 1 kg	Wołowina 1 kg	Wieprzowina 1 kg	Słonina 1 kg	Kiełbasa 1 kg	Jaja 1 szt.	Mleko 1 litr	Cukier 1 kg
Warszawa .	V. 49	35	66	95	20	660	190	300	350	350	16	50	175
	VI. „	35	66	92	20	633	.	.	.	.	17	50	175
Łódź . . .	V. „	33	66	80	16	660	190	247	355	300	15	46	175
	VI. „	33	66	80	17	590	190	240	350	300	16	44	175
Lublin. . .	V. „	34	65	59	10	535	.	.	340	340	12	35	175
	VI. „	34	65	59	15	520	.	.	340	.	14	35	175
Poznań . .	V. „	33	65	80	10	510	190	.	408	365	14	35	175
	VI. „	33	.	80	10	500	190	.	350	365	15	34	175
Katowice .	V. „	33	65	65	10	580	200	270	360	360	15	43	175
	VI. „	33	65	67	.	580	200	270	360	360	15	40	175
Kraków . .	V. „	35	66	.	22	693	.	.	350	350.	15	35	175
	VI. „	35	66	.	18	590	.	.	350	.	15	35	175

Niewielkie ruchy cen, zaobserwowane na odcinku artykułów włókienniczych wystąpiły głównie w odniesieniu do artykułów włókienniczych. Wzrosły bowiem ceny wyrobów jedwabnych i bawełnianych, spadły natomiast ceny wyrobów wełnianych.

Kształtowanie się wskaźników kosztów utrzymania w Warszawie na podstawie obliczeń, dokonanych przez GUS, przedstawia tabela 23.

Tabela 23

Koszty utrzymania w Warszawie (1947 = 100)

Rodzaj wydatków	1949 r. kwiecień	maj	czerwiec
Wskaźnik ogólny	110,9	111,8	111,5
w tym:			
Żywność	110,8	112,5	111,5
Alkohol i tytoń	136,2	136,2	136,2
Mieszkanie	131,3	131,3	132,5
Opał i światło	84,0	83,9	83,9
Odzież i obuwie	99,2	98,5	100,0
Higiena i zdrowie . . .	118,7	120,0	118,6
Wyd. kult. i ośw.. . . .	95,2	95,2	95,2
Inne	217,2	217,2	217,2

Jak wynika z tabeli 23 ogólny wskaźnik kosztów utrzymania wykazał w czerwcu br. nieznaczny spadek. Zniżkowe ruchy cen artykułów żywnościowych były silniejsze od ruchów zwyżkowych i w związku z tym ogólny wskaźnik grupy »żywność« uległ zmniejszeniu. Poza tym spadek zanotowano jeszcze w grupie »higiena i zdrowie«.

26. Działalność instytucji kredytowych

A. Finansowanie produkcji i wymiany.

Rozwój kredytów przeznaczonych na finansowanie produkcji i wymiany w okresie ostatnich trzech miesięcy przedstawia tabela 24

Tabela 24

Kredyty obrotowe

Stan na ultimo miesiąca	Kredyty obrotowe mil. zł	%
XII. 1948 r.	255.027	100
IV. 1949 r.	327.394	128
V. „	330.390	129
VI. „	377.619	148

W miesiącu sprawozdawczym notujemy dalszy poważny rozwój akcji kredytowej w zakresie finansowania środków obrotowych.

Kredyty krótkoterminowe udzielane na ten cel powiększyły się w czerwcu o 47.229 mil. do stanu 377.619 mil. Wzrost powyższy wyrażony w liczbach wskaźnikowych wynosi 19 punktów przy podstawie ultimo 1948 r.

Jest to poważny wzrost akcji kredytowej, szczególnie, jeżeli się go zestawi z odpowiednimi liczbami za miesiąc maj, w którym wzrost kredytów obrotowych wynosił jedynie 2.966 mil. Różnica w zapotrzebowaniu na środki obrotowe między czerwcem i majem jest jednak w dużej mierze pozorna. Wynika ona w pierwszym rzędzie z tego, że w miesiącu maju cały szereg gałęzi gospodarczych otrzymał dotacje z rachunków wyrównawczych przeznaczone na uzupełnienie własnych środków obrotowych przedsiębiorstw, co w przeważających wypadkach wpłynęło na spadek obliga.

Uwagi te, które dotyczą grupy przemysłowej i handlu należy uzupełnić podkreśleniem faktu ustalenia nowego, wyższego poziomu cen rozliczeniowych, które wpływając na dalszy wzrost kosztów produkcji miały bezpośrednio wpływ na wzrost kredytów.

Poza tym w miesiącu czerwcu notujemy poważny wzrost zadłużenia w rolnictwie. Jest ono wynikiem reorganizacji państwowych przedsiębiorstw rolnych i hodowlanych i związaną z tym akcją finansową. Tutaj także należy podkreślić, że wykazana suma kredytu jest w rzeczywistości mniejsza, gdyż pokaźna część jej, aczkolwiek widnieje w aktywach banku jest w rzeczywistości niewykorzystana.

Obraz akcji kredytowej w czerwcu przedstawia tabela 25

Tabela 25

Kredyty obrotowe według grup gospodarczych

Grupa gospodarcza	Stan na ultimo maja		Zmiany w czerwcu	Stan na ultimo czerwca	
	mil. zł	%	mil. zł	mil. zł	%
Przemysł	100.917	30,6	+ 14.565	115.482	30,6
Budownictwo	953	0,3	+ 1.193	2.146	0,5
Rzemiosło	3.490	1,1	+ 207	3.697	0,9
Rolnictwo	26.937	8,2	+ 17.498	44.435	11,7
Leśnictwo	1.672	0,5	+ 24	1.696	0,4
Handel	177.015	53,6	+ 11.793	188.808	50,2
Transport	7.930	2,4	+ 750	8.680	2,4
Inne	11.476	3,3	+ 1.199	12.675	3,3
R a z e m	330.390	100,0	+ 47.229	377.619	100,0

Obligo grupy przemysł wykazało wzrost w czerwcu o 14.565 mil. Na wzrost zadłużenia tej grupy gospodarczej wpłynęło szereg przyczyn. W pierwszym rzędzie należy wymienić moment ustalenia cen rozliczeniowych, o którym była mowa wyżej.

Następną przyczyną było znaczniejsze zaangażowanie części środków obrotowych w finansowaniu inwestycji wykonywanych sposobem gospodarczym. Wydatki te, w myśl Uchwały Kom. Ek. R. M. z dn. 7.12.1948 r. są refundowane w następnym miesiącu ze środków inwestycyjnych.

Z dalszych przyczyn podamy rozszerzenie asortymentu produkowanych towarów oraz uruchomianie nowych zakładów produkcyjnych. Te niedobory środków obrotowych pokrywane są kredytem bankowym do czasu uzupełnienia normatywów przy pomocy środków własnych lub dotacji z r-ku wyrównawczego środków obrotowych.

Kredyty dla budownictwa wzrosły w stosunku do stanu z poprzedniego miesiąca poważnie, gdyż o 1.193 mil. Wzrost zapotrzebowania na środki obrotowe tej grupy przedsiębiorstw tłumaczy się znacznym ożywieniem działalności sezonowej. Należy podkreślić, że w okresie sprawozdawczym znaczną aktywność wykazały przedsiębiorstwa budownictwa wiejskiego, przeprowadzając prace w rolniczych spółdzielniach produkcyjnych i w stacjach maszynowej obsługi rolnictwa.

Dla rzemiosła udzielono kredyty przeważnie na finansowanie produkcji systemem nakładowym.

Jak już zaznaczono na wstępie kredyty dla rolnictwa wzrosły w okresie sprawozdawczym wyjątkowo poważnie, gdyż o 17.498 mil. Wzrost tych kredytów był spowodowany przede wszystkim zmianą organizacji finansowej państwowych majątków rolnych. Dawne przedsiębiorstwa, Państwowe Nieruchomości Ziemskie, Zakłady Hodowli Roślin i Zakłady Chowu Koni, zostały postawione w stan likwidacji. Na ich miejsce nowoutworzone przedsiębiorstwo Państwowe Gospodarstwa Rolne rozpoczyna swą działalność finansowo-gospodarczą bez przejęcia należności i zobowiązań przedsiębiorstw postawionych do likwidacji. Na wzrost obliga rolnictwa miał wpływ również okres intensywnego przygotowania się gospodarstw do zbliżającej się akcji żniw.

Kredyty dla handlu wzrosły o 11.793 mil. Wzrost ten dokonał się przede wszystkim w jednostkach handlowych przemysłów zorganizowanych w Centralnych Zarządach. W okresie sprawozdawczym jednostki odprowadzały znaczne sumy na r-k wyrównawczy różnic cen oraz na r-k narzutów administracyjnych. W pewnej mierze na wzroście kredytów zaciążyły również trudności inkasowe.

Z innych kredytów należy wymienić dalszy wzrost obliga P. K. P. oraz rzemiosła, handlu i rolnictwa, gospodarki nieuspołecznionej finansowanej przez spółdzielnie oszczędnościowo-pożyczkowe.

B. Finansowanie inwestycji. Z dniem 31 maja bież. roku finansowanie inwestycji z planu 1948 r. zostało zasadniczo zakończone. Środki rozprowadzone w miesiącu sprawozdawczym, poza niewielką sumą rozliczoną z funduszów planu 1948 r. na inwestycje z importu, dotyczyły finansowania planu na rok 1949.

Wielkość wydatków inwestycyjnych w poszczególnych grupach gospodarczych w miesiącu czerwcu oraz ogólny ich stan na ultimo maja i czerwca, obejmujący również plany za lata poprzednie (bez wypłaconych dotacji budżetowych z planów za lata 1945—1948 nie objętych sprawozdawczością banków) oraz kredyty pozaplanowe ilustruje tabela 26

Tabela 26 **Wydatki inwestycyjne**

Grupa gospodarcza	Stan na ultimo maja 1949 r.		Zmiany w czerwcu 1949 r.		Stan na ultimo czerwca 1949 r.	
	mil. zł	%	mil. zł	%	mil. zł	%
1	2	3	4	5	6	7
Przemysł	147.661	50	+ 7.460	42	155.121	49
Transport i Komunikacja . .	70.787	24	+ 4.042	23	74.829	24
Budownictwo	34.431	12	+ 3.313	18	37.744	12
Rolnictwo	25.371	8	+ 2.113	12	27.484	9
Leśnictwo	1.461	0	+ 240	1	1.701	0
Handel	9.205	3	+ 395	2	9.600	3
Rzemiosło	127	0	— 3	0	124	0
Inne	8.616	3	+ 310	2	8.926	3
Razem:	297.659	100	+ 17.870	100	315.529	100

Wykazany w tabeli wzrost w czerwcu środków na finansowanie inwestycji w wysokości 17.870 mil. obejmuje: wypłaty z planu na 1949 r. w kwocie 17.179 mil., wypłaty do rozliczenia z planem na rok bieżący w sumie 655 mil. oraz, jak wyżej zaznaczyliśmy, wydatki na inwestycje z importu z planu 1948 r. w kwocie 36 mil.

Należy jednak zaznaczyć, że wyżej wykazana kwota wydatków nie ilustruje całości nakładów inwestycyjnych, poniesionych w miesiącu sprawozdawczym. Nie obejmuje ona bowiem (przewidzianych w planie inwestycyjnym na rok 1949) wydatków dokonanych przez poszczególnych inwestorów ze środków obrotowych na inwestycje prowadzone systemem gospodarczym. Wydatki te są refundowane z planu na podstawie miesięcznych rozliczeń w ciągu 45 dni po upływie miesiąca, w którym nastąpiła wypłata.

Na ogólną kwotę wypłat w czerwcu z planu inwestycyjnego na r. 1949 (17.179 mil.) 95% przypada na wypłaty z limitowanych środków bezzwrotnych, 4% z limitowanych środków zwrotnych, a reszta ze środków nielimitowanych.

Udział poszczególnych banków w rozprowadzeniu powyższych środków przedstawia się następująco: wypłaty dokonane przez Bank Gospodarstwa Krajowego wyniosły 83%, przez Państwowy Bank Rolny 16%, a przez pozostałe banki, jak Polski Bank Komunalny, Komunalny Bank Kredytowy i Bank Związku Spółek Zarobkowych — łącznie 1%.

Jeśli chodzi o wykorzystanie nakładów inwestycyjnych w miesiącu sprawozdawczym przez poszczególne grupy gospodarcze, to podobnie jak w miesiącach poprzednich pierwsze miejsce zajmuje przemysł, na który wypada 42% ogółu rozprowadzonych środków, następnie transport i komunikacja 23%, budownictwo 18% i rolnictwo 12%. Udział pozostałych grup gospodarczych jest nieznaczny.

Stan wydatków inwestycyjnych na ultimo czerwca z planów i poza planem według grup gospodarczych oraz stosunki procentowe każdej pozycji do ogólnej kwoty środków ilustruje tabela 27.

W wykorzystaniu środków planowych pierwsze miejsce zajmuje tak jak w miesiącach poprzednich przemysł (47,2%). Następnie transport i komunikacja (22,1%), budownictwo (11,5%), oraz rolnictwo (6,6%). Pozostałe grupy gospodarcze partycypują w granicach od 0,6% do 2,7%.

Na przestrzeni ostatnich miesięcy (marzec — czerwiec) obserwujemy wprawdzie nieznaczne ale stałe zmniejszanie się udziału przemysłu oraz transportu i komunikacji na rzecz budownictwa i rolnictwa.

Tabela 27 **Stan wydatków inwestycyjnych z planów i poza planem według grup gospodarczych**

Grupa gospodarcza	Razem	Z planu		Poza planem	
		mil. zł	% w stosunku do ogółu wykorzystanych środków (315.529)	mil. zł	% w stosunku do ogółu wykorzystanych środków (315.529)
1	2	3	4	5	6
Przemysł	155.121	148.931	47,2	6.190	2,0
Transport i Komunikacja	74.829	69.804	22,1	5.025	1,6
Budownictwo	37.744	36.133	11,5	1.611	0,5
Rolnictwo	27.484	20.784	6,6	6.700	2,1
Leśnictwo.	1.701	1.701	0,6	—	—
Handel.	9.600	8.663	2,7	937	0,3
Rzemiosło	124	117	0	7	0
Inne.	8.926	8.248	2,6	678	0,2
Razem:	315.529	294.381	93,3	21.148	6,7

Jeśli chodzi o kredyty pozaplanowe, to relatywnie najsilniej wykorzystuje je rolnictwo oraz transport i komunikacja.

Kredyty pozaplanowe dla rolnictwa stanowią 24%, dla transportu i komunikacji 7% ogólnej kwoty wypłat dla każdej z tych grup gospodarczych, podczas gdy podobny stosunek procentowy dla przemysłu i budownictwa wynosi po 4%.

W okresie miesięcy marzec — czerwiec br. notujemy stałe zmniejszanie się udziału kredytów pozaplanowych w ogólnej sumie rozprowadzonych środków (marzec — 7,5%, kwiecień—7%, maj — 6,9%, cerwiec 6,7%).

C. Operacje bierne.

1. Pieniądz bezgotówkowy NBP. Rozwój pieniądza bezgotówkowego w ostatnich trzech miesiącach br. ilustruje tabela 28,

Tabela 28 **Pieniądz bezgotówkowy w NBP**

Stan na ultimo miesiąca	Stan r-ków żyrowych i bieżących		Stosunek obrotów bezgotówkowych do obrotów ogólnych.
	mil. zł	%	
Grudzień 1948 r.	72.008	100	94,7
Kwiecień 1949 r.	77.666	108	93,2
Maj „	82.281	114	94,4
Czerwiec „	74.385	103	93,6

Stan pieniądza bezgotówkowego spadł w porównaniu z majem br. o 7.896 mil. zł tj. o 11 punktów wskaźnikowych, schodząc do najniższego w tym roku poziomu i zbliżając się do swej wielkości w grudniu 1948 r.

Stosunek obrotów bezgotówkowych do obrotów ogólnych wyniósł w czerwcu br. 93,6%.

2. Pieniądz bankowy. Rozwój pieniądza bankowego w I-półroczu 1949 roku nie jest jednolity. Podczas gdy w pierwszych trzech miesiącach obserwujemy wzrost analogiczny do zmian pieniądza bezgotówkowego NBP, to w następnym okresie zaznacza się stała rozbieżność. Gdy w kwietniu i w maju br. ilość pieniądza bankowego spada przy wzroście pieniądza żyrowego, to w czerwcu pozostałości na rachunkach bieżących w bankach nagle wzrosły, a na rachunkach NBP spadły.

Jeśli teraz porównamy pieniądz bankowy z pogotowiem kasowym banków, to stwierdzimy stały wzrost kreowanego pieniądza bankowego, który wyniósł w czerwcu br. 10.532 mil. zł. W ten sposób zrekompensował on z nadwyżką ubytek w ogólnej ilości pieniądza bezgotówkowego, wywołany spadkiem wolumenu pieniądza żyrowego o 7.896 mil. zł.

Tabela 29 **Pieniądz bankowy**

Stan na ult. m-ca	Pieniądz bankowy		Stan kasy i pozostałości na r-kach żyrowych w NBP		Kreowany pieniądz bankowy	
	mil. zł	%	mil. zł	%	mil. zł	%
Grudzień 1948 r.	75.528	100	11.395	100	64.133	100
%	100		15,0		85,0	
Kwiecień 1949 r.	74.906	99	9.198	81	65.708	102
%	100		12,3		87,7	
Maj 1949 r.	74.439	98	7.744	68	66.695	104
%	100		10,4		89,6	
Czerwiec 1949 r.	82.421	109	5.194	46	77.227	120
%	100		6,3		93,7	

3. Wkłady terminowe i oszczędnościowe oraz lokaty.

Tabela 30 **Wkłady terminowe i oszczędnościowe oraz lokaty**

Stan na ult. m-ca	Wkłady terminowe i oszczędnościowe		Lokaty celowe i środki bezzwrotne		Razem	
	mil. zł	%	mil. zł	%	mil. zł	%
Grudzień 1948 r.	3.076	100	171.879	100	174.955	100
Kwiecień 1949 r.	1.201	39	235.105	137	236.306	135
Maj „ „	1.265	41	252.354	147	253.619	145
Czerwiec „ „	1.209	39	273.189	159	274398	157

W czerwcu br. wkłady terminowe i oszczędnościowe skurczyły się o 2%, niwelując identyczną zmianę w przeciwnym kierunku w miesiącu poprzednim i wracając tym samym do stanu z kwietnia br. Lokaty celowe i środki bezzwrotne wykazują dalszy wzrost (o 12%) szybszy nawet niż w maju, kiedy powiększyły się o 10%. W rezultacie pozycja »wkłady terminowe i lokaty» wskutek małego relatywnego znaczenia wkładów wzrosła o 12%.

4. Środki uzyskane w NBP. Stopień zadłużenia banków w NBP wzrósł bardzo znacznie (o 12.528 mil. zł) tj. o 13,1% w stosunku do grudnia 1948 r. Ogólnie jednak stopień refinansowania akcji kredytowej w NBP spada. W kwietniu wynosił 29,9%, w maju 22,5, w czerwcu zaś osiągnął 22,1%. Spadek tłumaczy się tym, że ogólne rozmiary akcji kredytowej wzrosły znacznie silniej niż kredyty refinansowe. Cały prawie wzrost akcji refinansowej bo wynoszący 12.064 mil. zł przypada na finansowanie produkcji i wymiany kredytem krótkoterminowym. Kredyty udzielane przez NBP bankom operacyjnym na cele nieobrotowe wzrosły zupełnie nieznacznie (o 464 mil. zł), osiągając wysokość 53.986 mil. zł.

Tabela 31

Stan środków uzyskanych z NBP

Stan na ult. m-ca	Kredyty refinansowe w NBP		Stopień refinansowania akcji kred. w NBP
	mil. zł	%	
Grudzień 1948 r.	135.767	100,0	35,7%
Kwiecień 1949 r.	136.326	100,4	29,9%
Maj „ „	141.039	103,9	22,5%
Czerwiec „ „	153.567	113,1	22,1%

Ważniejsze pozycje bilansowe zagranicznych banków biletowych

(w milionach odnośnych jednostek monetarnych)

WYSZCZEGÓLNIENIE	1949 r. V	IV	III
U. S. A. (12 banków Rez. Fed.)			
Parytet menn. 1 $ = 0,8887 g czystego złota			
Certyfikaty złote	23.116	23.099	23.077
Walory państwowe	19.704	21.094	21.688
Dyskonto, pożyczki przem. i akcepty	247	303	246
Obieg banknotów	23.346	23.327	23.383
Wkłady banków członk.	18.024	19.076	19.118
Wkłady rządowe	628	984	1.482
Inne i zagraniczne wkłady	930	1.243	1.154
Bank Anglii			
Parytet 1 £ = 4,03 $			
Banknoty — w obiegu	1.272	1.280	1.251
Banknoty — w dep. bankow.	28	20	50
Złote monety i sztaby	—	—	—
Długi rządowe i walory	1.299	1.299	1.299
Wkłady publiczne	44	17	26
Wkłady banków	288	290	294
Inne wkłady	89	92	90
Bank Francji			
Kurs 1 $ = 329,40 fr. fr.*)			
Złoto	52.981	52.817	52.817
Portfel walorów. pryw. i publ.	261.780	292.666	235.761
Pożyczki rządowe:			
a) za koszty okupacji	426.000	426.000	426.000
b) pożyczki tymczasowe	151.500	155.300	157.500
c) pożyczki stałe (3 poz.)	120.000	120.000	120.000
Obieg banknotów	1.080.325	1.047.277	1.045.054
Salda kred. r-ków bieżących	161.504	179.539	180.853
Bank Belgii			
Parytet 1 $ = 43,83 fr.			
Złoto	29.120	28.362	28.069
Dewizy	9.795	10.053	10.360
Prywatne pożyczki i r-ki	4.571	4.179	4.839
Pożyczki rządowe	34.991	34.991	34.991
Obieg banknotów	84.355	83.743	83.580
Prywatne r-ki bieżące	2.412	2.235	4.207
Bank Holenderski			
Parytet 1 $ = 2,65 guld.			
Złoto	446	445	444
Dewizy	333	302	342
Pożyczki i dyskonto	152	164	146
Długi rządowe i obligacje	3.300	3.300	3.300
Obieg bank. (now. i starych)	3.084	3.103	3.090
Wkłady rządowe	53	128	216
Wkłady zablokowane	908	780	742
„ inne	139	85	96
Narodowy Bank Szwajcarski			
Kurs urzęd. 1 $ = 4,29 fr. szw.			
Złoto	6.037	5.948	5.911
Dewizy	365	365	316
Pożyczki i dyskonto	112	123	124
Banknoty w obiegu	4.279	4.298	4.326
Natychmiast płatne zobow.	1.811	1.726	1.666
Bank Szwecji			
Kurs urzęd. 1 $ = 3,60 k. sz.			
Złoto	157	176	176
Walory państw. i pożyczki Narod. Urzędu Długów	3.186	3.338	3.155
Weksle krajowe i pożyczki	144	157	194
Obieg banknotów	2.906	3.019	2.953
Wkłady państwowe	572	563	641
„ inne	230	302	160
Czechosłowacki Bank Narodowy			
Parytet 1 $ = 50 kor. czes.			
Złoto i dewizy	3.205	3.204	3.476
Dyskonto	19.592	20.507	20.557
Lombard walorów	2.125	2.471	3.001
Banknoty w obiegu	65.255	66.174	67.477
Rachunki żyrowe	41	660	180
Węgierski Bank Narodowy			
Urzędowy kurs 1 $ = 11,83 forinta (sprzedaż)			
Złoto	639	638	625
Dewizy	227	226	213
Dyskonto i walory	4	4	4
Dług rządowy	311	311	312
Obieg banknotów	2.917	2.929	2.755
Natychmiast płatne zobow.	2	2	3
Bank Finlandii			
Kurs clearin. 1 $ = 135 mkf.			
Złoto	269	269	269
Dewizy	1.310	1.208	1.755
Weksle krajowe	34.998	37.155	34.851
Walory krajowe	2.523	130	927
Banknoty w obiegu	28.198	27.741	27.407
Salda rachunków bieżących	1.083	1.415	2.130
Salda zagranicznych r-ków clearingowych	1.801	1.984	2.193

*) Średni kurs wolnorynkowy dolara w dn. 24.V.49 r.

Z BIEŻĄCYCH ZAGADNIEŃ GOSPODARCZYCH

S. Szałowski

ROZSZERZENIE OBOWIĄZKU UCZESTNICTWA W OBROCIE BEZGOTÓWKOWYM

W dzienniku Ustaw R. P. nr 41 z dnia 15. 7. br. (poz. 294) ukazała się ustawa z dnia 1 lipca 1949 r. o obowiązku uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym. Ustawa ta z jednej strony ujmuje w jednym akcie prawnym wszystkie postanowienia dotyczące obrotu bezgotówkowego, które wytrzymały próbę życia, z drugiej zaś strony wprowadza szereg nowych przepisów, opartych o doświadczenie z przeszło dwuletniego okresu stosowania przymusu obrotu bezgotówkowego.

Ujęcie wszystkich zasadniczych przepisów w jednym akcie prawnym daje bezsporną korzyść łatwiejszego zapoznania się z nimi. Wydaje się jednak celowe zwrócenie w niniejszym artykule uwagi na zmiany i nowe przepisy, które mogą ujść uwagi czytającego ustawę wobec dużego podobieństwa jej do poprzednich przepisów.

Na wstępie ustawa o wiele dokładniej od poprzedniego dekretu wymienia, kto jest obowiązany do uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym. Przyjęty w ustawie podział jest jasny — gdyż wszystkie jednostki gospodarki uspołecznionej są ujęte w oddzielną grupę (art. 1 ust. 1 pkt. 1) i jednostki gospodarki prywatnej w oddzielną (art. 1 ust. 1 pkt. 2). Zaznaczyć tu należy, że obecnie obowiązkiem uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym zostało objęte całe gospodarstwo uspołecznione, nie wyłączając związków, stowarzyszeń i zrzeszeń nie posiadających osobowości prawnej.

Obowiązki pierwszej grupy (tzn. jednostek gospodarki uspołecznionej) są następujące:

a) posiadanie rachunku w jednym banku (lub spółdzielni kredytowej) i ześrodkowanie swych obrotów na tym rachunku;
b) regulowanie rozrachunków pieniężnych w drodze przelewów bankowych lub czekami rozrachunkowymi;
c) lokowanie na rachunku bankowym zasobów gotówkowych przewyższających górną granicę pogotowia kasowego.

Zwraca się uwagę, że na podstawie przepisu wymienionego pod b), jednostki gospodarki uspołecznionej są obowiązane do bezgotówkowego regulowania wszystkich rozrachunków tzn. tak z uczestnikami obrotu bezgotówkowego jak i z osobami niepodlegającymi obowiązkowi uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym; pewne wyjątki przewiduje jedynie art. 8 ust. 1 pkt 1—6. Zasada ta wprawdzie dotychczas również istniała, lecz wynikała ona tylko z intencji uzupełniającego zarządzenia ministra skarbu (Mon. Pol. nr 88, poz. 604).

Obowiązki drugiej grupy uczestników obrotu bezgotówkowego (tzn. przedsiębiorstw i zakładów prywatnych podlegających przepisom ustawy, o ile są obowiązane do prowadzenia ksiąg handlowych lub uproszczonych) są następujące:

a) posiadanie rachunku w jednym banku (lub spółdzielni kredytowej) i ześrodkowanie na tym rachunku wszystkich obrotów związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa lub zakładu, względnie wykonywaniem zajęcia zawodowego;
b) regulowanie w drodze przelewów bankowych lub czekami rozrachunkowymi rozrachunków pieniężnych z uczestnikami obrotu bezgotówkowego, wynikłych z obrotów związanych z prowadzeniem przedsiębiorstwa lub zakładu, względnie wykonaniem zajęcia zawodowego;
c) lokowanie na rachunku bankowym zasobów gotówkowych, przewyższających górną granicę pogotowia kasowego, jeżeli posiadacz rachunku korzysta z kredytu bankowego i kredytodawca zażąda tego.

W stosunku do poprzednich przepisów obowiązki tej grupy zostały znacznie rozszerzone przez wprowadzenie obowiązku koncentrowania obrotów na jednym rachunku bankowym z jednoczesnym zniesieniem dowolności posiadania rachunków w kilku bankach oraz przez nałożenie obowiązku bezgotówkowego regulowania rozrachunków nie tylko z jednostkami gospodarki uspołecznionej (jak było dotychczas), lecz również z wszystkimi innymi obowiązanymi do uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym. W praktyce oznacza to, że obecnie na drodze bezgotówkowej będą musiały być przeprowadzane również obroty pomiędzy przedsiębiorstwami i zakładami prywatnymi. Przepis ten jest słuszny biorąc pod uwagę konieczność dalszego ograni-

czenia obrotów gotówkowych do niezbędnego minimum.

Jednocześnie, wychodząc z założenia, że w gospodarce socjalistycznej kredyt nie powinien służyć do celów spekulacyjnych, ustawa — w stosunku do przedsiębiorstw prywatnych korzystających z kredytu bankowego — daje bankom uprawnienie występowania z żądaniem lokowania na rachunku bankowym wszelkich nadwyżek ponad górną granicę pogotowia kasowego, obowiązującą w zasadzie bezwarunkowo jedynie jednostki gosodarki uspołecznionej.

Aczkolwiek ustawa nie określa właściwości banków dla poszczególnych grup osób obowiązanych do uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym, to jednak dekret z dnia 25 października 1948 r. o reformie bankowej (DzURP nr 52, poz. 412), podając zadania poszczególnych banków tym samym przydziela im odpowiednią klientelę, do której obsługi zostają powołane. Ponadto specjalne przepisy określające zakres działalności kredytowej poszczególnych banków powodują, że osoba obowiązana do uczestniczenia w obrocie bezgotówkowym jest ograniczona w wyborze banku, w którym może otworzyć rachunek. W każdym bądź razie mimo zasady, że każdy uczestnik obrotu bezgotówkowego ześrodkowuje swe obroty pieniężne w jednym z banków, może on również posiadać rachunek w innym banku, lecz za zgodą banku, w którym korzysta z kredytu lub w którym ześrodkowuje swe obroty (bank kontrolujący).

Powyższe uzależnienie prawa posiadania dodatkowego rachunku bankowego od zgody właściwego banku nie dotyczy posiadania rachunku w PKO. W PKO bowiem — jak dotychczas — każdy może posiadać rachunek czekowy bez względu na ewentualne posiadanie rachunku w innym banku.

Jednakże w dążeniu do umożliwienia koncentracji obrotów pieniężnych w jednym banku oraz do wyeliminowania możliwości wymykania się uczestników obrotu bezgotówkowego spod kontroli właściwego banku, ustawa postanawia, że w razie posiadania — oprócz rachunku w innym banku — rachunku czekowego w PKO, rachunek ten jest tylko rachunkiem pomocniczym, z którego PKO nie może dokonywać przelewów i wypłat bez zgody właściwego banku, zaś wszelkie nadwyżki ponad sumę potrzebną na uzgodnione z danym bankiem przelewy i wypłaty, winny być przez PKO codziennie automatycznie przelewane do tego banku na rachunek ich właściciela. Przepisy te pozwalają na pełne ześrodkowanie funduszów uczestnika obrotu bezgotówkowego na rachunku w jednym banku.

Dotychczas wprawdzie PKO również, na zasadzie specjalnego zarządzenia ministra skarbu, codziennie dokonywała automatycznych przelewów z niektórych rachunków czekowych na rachunki ich właścicieli we właściwych bankach, ponieważ jednak charakter tych rachunków w PKO nie był wyraźnie określony jako jedynie pomocniczy, mogły przez nie z bieżących wpływów przeciekać pewne sumy bez kontroli właściwego banku.

Nadmienić tu należy, że nowe przepisy nie przewidują możliwości dowolnego posiadania przez każdego uczestnika obrotu bezgotówkowego rachunku w Narodowym Banku Polskim, jak było dotychczas. O ile bowiem dowolność posiadania rachunku czekowego w PKO, oprócz rachunku w innym banku, jest uzasadniona powiązaniem PKO z siecią urzędów pocztowych i wynikającymi stąd specjalnymi korzyściami dla posiadacza rachunku w PKO, o tyle posiadanie dodatkowego rachunku w Narodowym Banku Polskim powodowałoby tylko otwarcie jeszcze jednej furtki, przez którą mogłyby wymykać się pewne sumy spod kontroli właściwego banku.

Co się tyczy obrotów gotówkowych, pierwsza grupa uczestników obrotu bezgotówkowego (grupa uspołeczniona) może:

1) przyjmować gotówkę:
   a) do wysokości granicy drobnych wpłat i wypłat gotówkowych — od każdego;
   b) bez ograniczenia w wysokości kwoty — od osób nie będących uczestnikami obrotu bezgotówkowego;

2) płacić gotówką:
   a) wszelkie zobowiązania nie przekraczające granicy dozwolonych drobnych wpłat i wypłat gotówkowych;
   b) wynagrodzenia za pracę, gdy osoba wykonująca pracę nie jest uczestnikiem obrotu bezgotówkowego;
   c) należności za wytwory gospodarstwa rolnego, hodowlanego bądź rybnego, gdy producent nie jest uczestnikiem obrotu bezgotówkowego;
   d) należności rzemieślników nie będących uczestnikami obrotu bezgotówkowego.

Wyżej wymienione przypadki odpowiadają dotychczasowym przepisom. Jednakże dyscyplina finansowa została znacznie powiększona przez postanowienie zabraniające uczestnikom obrotu bezgotówkowego dokonywania z wpływów go-

tówkowych, lub pogotowia kasowego, wypłat należności za pracę, należności rolników i hodowców oraz należności rzemieślników. Wypłaty tego rodzaju mogą być przeprowadzane jedynie ze środków podjętych w tym celu z banku, czego wymaga kontrola funduszu płac oraz planowanie kasowe.

Celem umożliwienia w koniecznych przypadkach pewnej elastyczności, ustawa upoważnia banki, tak do udzielania ulg odnośnie źródła gotówki na wymienione wypłaty, jak i do rozszerzania zakazu wypłat z wpływów gotówkowych i z pogotowia kasowego również na „drobne wypłaty gotówkowe".

Druga grupa uczestników obrotu bezgotówkowego (grupa prywatna) może gotówkowo regulować (płacić i przyjmować):

a) do wysokości granicy drobnych wpłat i wypłat gotówkowych — wszelkie transakcje;
b) bez ograniczenia wysokości kwoty — transakcje z osobami nie będącymi uczestnikami obrotu bezgotówkowego.

Mówiąc o obrotach gotówkowych obu grup należy jeszcze zauważyć, że w ustawie brak istniejącego w dotychczasowych przepisach zezwolenia na gotówkowe regulowanie bez ograniczenia kwoty tzw. „detalicznych obrotów gospodarczych", gdyż przepis ten był źródłem licznych nadużyć na tle pojęcia detalicznych transakcyj. Biorąc jednak pod uwagę, że obowiązek bezgotówkowego regulowania mógłby wywierać ujemny wpływ na szybkość załatwiania transakcyj w przedsiębiorstwach detalicznej sprzedaży, ustawa wprowadza specjalne zwolnienie tych przedsiębiorstw od obowiązku przyjmowania bezgotówkowej zapłaty za sprzedane towary. Zwolnienie to nie jest aktualne w przypadku, gdy nabywca jest jednostką gospodarki uspołecznionej i ofiarowuje zapłatę bezgotówkową w drodze polecenia przelewu lub czeku rozrachunkowego na jedną z miejscowych placówek bankowych.

Ustawa, dążąc do wzmożenia dyscypliny finansowej, zobowiązuje banki do przestrzegania, by obroty na rachunkach uczestników obrotu bezgotówkowego odbywały się zgodnie z przepisami. Jednocześnie ustawa przyznaje bankom prawo:

a) przeprowadzania kontroli u uczestników obrotu bezgotówkowego w przedmiocie stosowania się ich do przepisów;
b) udzielania zezwoleń na gotówkowe regulowanie transakcyj w zakresie specjalnym, który zostanie ustalony przez ministra skarbu.

Z drugiej strony, dla ułatwienia bankom kontroli przestrzegania przepisów przez klientów, ustawa nakłada na wszystkich uczestników obrotu bezgotówkowego obowiązek udzielania bankom na żądanie wszelkich wyjaśnień, co do wypełniania przepisów ustawy oraz do przedkładania niezbędnych w tym celu dokumentów. Przepis ten ma bardzo duże znaczenie dla obu stron, gdyż dotychczas zdarzały się przypadki odmowy udzielania wyjaśnień, co powodowało nieporozumienia pomiędzy bankiem a klientem.

W tym miejscu należy zauważyć, że wobec zachodzących również przypadków mylnego tłumaczenia pojęcia „regulowania rozrachunków" jako jedynie odnoszącego się do wypłat, ustawa w specjalnym artykule (art. 4) wyjaśnia, że pod regulowaniem rozrachunków rozumie się tak dokonywanie wypłat jak i przyjmowanie wpłat. W związku z tym banki kontrolują przestrzeganie przepisów nie tylko przy wypłatach czeków i wypłatach z kasy podręcznej przedsiębiorstwa, lecz również przy przyjmowaniu przez nie gotówki.

Przechodząc do środków bezgotówkowych rozrachunków, stwierdza się w ustawie dążność do powiększenia ilości tych środków oraz do zapewnienia zaufania do nich.

Ustawa oprócz przelewu bankowego, jako pojęcia ogólnego oraz „zlecenia przelewu", jako podstawowej formy przelewu bankowego, wprowadza czek rozrachunkowy jako środek bezgotówkowej zapłaty, stojący na równi z zapłatą przelewem bankowym. Wydaje się to słuszne i konieczne dla rozpowszechniania u nas zwyczaju zapłaty czekiem. Co się tyczy „zlecenia przelewu", ustawa wprowadza materialną odpowiedzialność wystawcy zlecenia, za wszelkie szkody wynikłe dla wierzyciela w razie braku pokrycia zlecenia. Przepis odnośny winien wzmocnić pewność pokrycia zleceń przelewowych.

Ustalenie, czy w należytym terminie zobowiązanie zostało wykonane, jest tak dla dłużnika jak i dla wierzyciela, sprawą ważną. Dotychczas w sprawie tej każda ze stron przy bezgotówkowych rozliczeniach przyjmowała termin dla siebie dogodniejszy (data wystawienia, data obciążenia, data uznania itp.), co było przyczyną licznych sporów. Ustawa postanawia, że termin wykonania zobowiązania jest zachowany, jeżeli w ostatnim dniu tego terminu dłużnik udzieli bankowi zlecenia przelewu lub wręczy wierzycielowi czek rozrachunkowy.

Kary za nieprzestrzeganie przepisów zostały zachowane w formie grzywien lub więzienia. Natomiast podwyższanie tytułem kary stawek po-

datku obrotowego słusznie zniesiono, gdyż podatek nie powinien być karą.

W uzupełnieniu ustawy, wchodzącej w życie po miesiącu od dnia ogłoszenia t. zn. z dniem 15 sierpnia 1949 r., niewątpliwie ukaże się jeszcze rozporządzenie wykonawcze, które ureguluje wysokość górnej granicy pogotowia kasowego i wysokość górnej granicy dozwolonych drobnych wpłat i wypłat gotówkowych. Przypuszczać również należy, że ukaże się jeszcze także zarządzenie podające wykaz banków i spółdzielni kredytowych uprawnionych do prowadzenia rachunków uczestników obrotu bezgotówkowego.

DZIAŁ ARTYKUŁOWY

Dr Paweł Sulmicki

BILANS DOCHODÓW I WYDATKÓW LUDNOŚCI

I

Celem niniejszego opracowania jest próba odpowiedzi na następujące pytania:

a) dlaczego gospodarka planowa zwraca baczną uwagę na zbilansowanie dochodów i rozchodów ludności [1]),
b) jak należy interpretować równanie wyprowadzone w punkcie (a), w gospodarstwie posiadającym usługi niematerialne,
c) jakie momenty należy brać pod uwagę przy opracowaniu bilansu dochodów i wydatków ludności oraz gdzie można znaleźć dane umożliwiające opracowanie takiego bilansu.

Dwa pierwsze zagadnienia są czysto teoretyczne. Natomiast zagadnienie ostatnie wiąże się z praktycznymi wskazówkami przy ocenie stanu zrównoważenia dochodów i wydatków ludności.

II

Odpowiedź na pytanie, dlaczego gospodarka planowa interesuje się zagadnieniem wyrównania dochodów i wydatków ludności wiąże się, jak już sama nazwa wskazuje, z zagadnieniem wyrównania popytu konsumenta z podażą dóbr konsumcyjnych oraz usług niematerialnych.

Zagadnienie wyrównania popytu i podaży, centralny punkt zainteresowania zarówno teorii jak i praktyki gospodarki planowej, ma swoją ciekawą historię w rozwoju ekonomiki. Poznanie tej historii choćby w głównych zarysach jest potrzebne dla zrozumienia istoty zagadnienia, wyrażonego w niżej podanych równaniach Marksa, które będą stanowić podstawę rozważań niniejszej części.

Otóż już w pierwszym okresie rozwoju ekonomiki dobrze zdawano sobie sprawę, że człowiek produkuje dobra, z których jedną część przeznacza na bezpośrednie zaspokojenie swych potrzeb, a drugą na powiększenie materialnych środków wytwórczych, w formie narzędzi pracy lub zapasów obrotowych.

Nim jednak doszło do głębszego zbadania współzależności między produkcją globalną a owymi dwoma zasadniczymi grupami produkcji, wystąpił ekonomista francuski J. B. Say ze swą znaną teorią rynków zbytu, przy pomocy której zagadnienie wyrównania popytu z podażą wprowadził na błędne tory.

Twierdzenie jego, że »każda podaż tworzy własny popyt«, opiera się na prostym stwierdzeniu, że wymiana jest aktem kupna i sprzedaży, że każde kupno jest jednocześnie sprzedażą, a sprzedaż kupnem. Jeżeli sprzedaż zastąpimy wyrazem podaż a kupno popytem, wtedy otrzymujemy równość podaży i popytu.

Twierdzenie to udowadniał również przy pomocy innego, pozornie logicznego, następującego rozumowania. Produkcja czysta, która stanowi dochód narodowy, równa się wynagrodzeniu czynników produkcji tj. pracy, zysków z kapitału i rencie ziemskiej. Produkcja czysta stanowi podaż globalną a suma wynagrodzeń czynników wytwórczych popyt na wytworzoną produkcję. Jest jasne, że w takiej sytuacji podaż jest zawsze równa popytowi, a wzrost podaży wzrostowi popytu, czyli podaż stwarza dla siebie równy co do wielkości popyt.

Takie twierdzenie zadowoliło ówczesnych teoretyków oraz pozwoliło na prawie wyłączne zwrócenie uwagi na stronę produkcji, przy jednoczesnym zaniechaniu badania problematu rozdziału dochodu narodowego. Stwierdzenie to pozwoliło na teoretyczne usprawiedliwiony wyścig

[1]) Patrz Ch. Bettelheim – Problèmes théoriques et pratiques de la planification. Paris 1946, str. 153 oraz Br. Minc – Bilans gospodarki narodowej. Gospodarka Planowa nr 5/49, str. 281.

przemysłowy, jaki miał miejsce kosztem pracy najemnej. Taki stan rzeczy musiał wywołać reakcję. Mimo posiadanego rozwiązania teoretycznego zwrócono uwagę na dwa momenty, a mianowicie:

a) na położenie klasy robotniczej, która w takich warunkach mało korzystała z szybko powiększającej się produkcji,

b) na powstające zaburzenia w produkcji, przeradzające się w kryzysy przemysłowe a wynikające z braku wyrównania podaży i popytu.

Zasługa stwierdzenia niezgodności między życiem a wywodem teoretycznym klasyka Say'a przypada socjalistom.

Zasługę zaś dania podstaw dla nowego teoretycznego rozwiązania zagadnienia wyrównania popytu i podaży należy przypisać K. Marksowi. Zastanawiając się nad zagadnieniem kryzysów powiada on co następuje: »Nic nie może być bardziej dziecinne jak dogmat, że, ponieważ każda sprzedaż jest jednocześnie kupnem i każde kupno sprzedażą, obieg dóbr stanowi konieczną równowagę między sprzedażą a kupnem... Nikt nie może sprzedać, gdy drugi nie kupi. Ale nikt nie jest obowiązany kupić dlatego, że sprzedał...« [2])

Dla wykazania w sposób ścisły rzeczywistych warunków dystrybucji wykorzystuje on swe podstawowe równanie określające zasadnicze składniki wartości produktu globalnego przy reprodukcji rozszerzonej. W tym celu całość produkcji globalnej (p) dzieli na dwie podstawowe grupy, tj. na środki produkcyjne (p_1) oraz dobra konsumcyjne (p_2) [3]).

W ujęciu symbolicznym sprawa przedstawia się następująco:

$$p_1 = c_1 + v_1 + m_1 \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (1)$$
$$p_2 = c_2 + v_2 + m_2 \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (2)$$
$$p = c + v + m \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (3)$$

gdzie

$$p = p_1 + p_2;\ c = c_1 + c_2;\ v = v_1 + v_2$$
$$\text{oraz } m = m_1 + m_2$$

Z powyższych równań łatwo wyprowadzić właściwe warunki wyrównania popytu i podaży, a mianowicie:

$$p_2 = v_1 + v_2 = v \quad . \quad . \quad . \quad . \quad (4)$$
$$p_1 = (c_1 + c_2) + (m_1 + m_2) = c + m \quad . \quad . \quad (5)$$

[2]) K. Marks – Capital, tłum. ang. Glaisher 1920, Tom I, str. 87.

[3]) K. Marks – Capital, tłum. ang. Swan Sonnenschein 1907, Tom II, str. 457.

Równanie (4) mówi nam, że podaż będzie równa popytowi, gdy wartość globalna dóbr konsumcyjnych (p_2) będzie równa wynagrodzeniu za pracę (v), włożoną przy wytwarzaniu ogółu dóbr (p). Wtedy, jak to widać z równania (5), wartość globalna środków produkcyjnych (p_1) będzie równa kosztom materialnym w obydwu grupach produkcyjnych (c) oraz całkowitemu produktowi dodatkowemu (m).

Nie trzeba zbyt długo zastanawiać się nad wyprowadzonymi wyżej równaniami by się przekonać, że równanie (4) jest właśnie tym, które wiąże się z dochodami i wydatkami ludności. Bilans dochodów i wydatków ludności jest więc niczym innym jak zobrazowaniem spełnienia warunków równości popytu i podaży.

W ten sposób, zdaje się, została wytłumaczona rola, jaką odgrywa omawiany bilans w planie gospodarczym.

Mając takie wyjaśnienie, nie można jednak zapominać, że powyższy wywód daje jedynie sformułowanie ogólne warunków wyrównania popytu z podażą. Przy bardziej szczegółowym rozpatrywaniu tego zagadnienia — podobnie jak produkcję globalną (p) trzeba było dzielić na dwie zasadnicze grupy, produkcyjną i konsumcyjną — należy dokonać dalszego podziału wewnątrz tych grup i szukać wyrównania podaży i popytu na poszczególne dobra.

Powracając do równań należy jeszcze podkreślić momenty następujące.

Równanie (3), jak zresztą i wszystkie inne, obejmuje jedynie produkcję materialną (p). Wobec tego ogół płac (v) objęty równaniem odnosi się również wyłącznie do produkcji materialnej. Nie uwzględnia on płac otrzymywanych przez ludność zatrudnioną w wytwarzaniu usług konsumcyjnych (jak kino, teatr itp.) oraz we wszelkiego rodzaju urzędach administracji publicznej i instytucjach społecznych. Pod literą (v) nie kryją się tym bardziej dochody transferowe jak np. emerytury, stypendia, zasiłki, to jest takie, które nie mają charakteru kontrświadczenia za działalność gospodarczą. Następnie równanie to jest pomyślane dla układu zamkniętego, czyli bez uwzględnienia wymiany z zagranicą.

III

Obecnie przypatrzmy się, jakie są możliwości zastosowania równania (4) przy ustalaniu liczb planu gospodarczego w jednostce ekonomicznej, w której prócz wyżej wymienionych grup produkcyjnych mamy do czynienia z usługami konsumcyjnymi, administracją publiczną oraz wymia-

ną zagraniczną i to nie tylko dóbr ale również i usług.

W tym celu przedstawiamy obraz ogólnego rachunku gospodarczego w tablicach ilustrujących rachunki (wpływy i wydatki) podstawowych jednostek produkcyjnych i usługowych, które występują w obecnej strukturze życia gospodarczego. Liczby użyte w tych tablicach są arbitralne i służą jedynie jako pomoc w śledzeniu powiązań wzajemnych między wymienionymi jednostkami. Załączone przy nich litery dają możność właściwej interpretacji symboli poprzednio użytych w równaniach.

Tabela 1

Rachunek przedsiębiorstwa A

Wpływy		Wydatki	
1. Sprzedaż na cele obrotowe	950,0	1. Koszty materialne (c_1)	750,0
1. 1. Zagranicy	50,0	1. 1. Zakupy za granicą	200,0
1. 2. Przedsiębiorstwu A	500,0	1. 2. Zakupy w przedsiębiorstwie A	500,0
1. 3. Przedsiębiorstwu B	400,0	1. 3. Odpisy amortyzacyjne	50,0
2. Sprzedaż na kapitalne remonty	110,0	2. Płace (v_1)	400,0
2. 1. Przedsiębiorstwu A	50,0	3. Produkt dodatkowy (m_1)	250,0
2. 2. Przedsiębiorstwu B	40,0	3. 1. Na rzecz urzędów i instytucji	130,0
2. 3. Przedsiębiorstwu C	20,0	3. 2. Oszczędności	120,0
3. Sprzedaż inwestorowi	240,0		
3. 1. Przedsiębiorstwu A	100,0		
3. 2. Przedsiębiorstwu B	85,0		
3. 3. Przedsiębiorstwu C	30,0		
3. 4. Urzędy i instytucje	25,0		
4. Wzrost zapasów	100,0		
5. Produkcja globalna (p_1)	1.400,0	4. Razem (1 – 3)	1.400,0
6. Odpisy amortyzacyjne	50,0	5. Nakłady na kapitalne remonty	50,0
7. Środki na sfinansowanie akumulacji	200,0	6. Akumulacja	200,0
		6. 1. Inwestycje właściwe	100,0
		6. 2. Wzrost zapasów	100,0
8. Ogółem (5 – 7)	1.650,0	7. Ogółem (4 – 6)	1.650,0

Jak widzimy, w tabeli 1 został uwzględniony rachunek przedsiębiorstwa A, które wytwarza tylko środki produkcji (p_1). Tabela obejmuje zarówno rachunek bieżący związany z produkcją, jak i rachunek ilustrujący wpływy i wydatki związane z zastąpieniem zużytego majątku trwałego oraz procesem akumulacji w majątku trwałym i obrotowym. Podobnie postąpimy z przedsiębiorstwem B, które wytwarza wyłącznie dobra konsumcyjne (p_2).

Tabela 2

Rachunek przedsiębiorstwa B

Wpływy		Wydatki	
1. Sprzedaż	1.150,0	1. Koszty materialne (c_2)	500,0
1. 1. Zagranicy	200,0	1. 1. Zakupu za granicą	60,0
1. 2. Przedsiębiorstwu C	80,0	1. 2. Zakupy w przedsiębiorstwie A	400,0
1. 3. Urzędom i instytucjom	70,0	1. 3. Odpisy amortyzacyjne	40,0
1. 4. Ludności	800,0	2. Płace (v_2)	350,0
2. Wzrost zapasów	50,0	3. Produkt dodatkowy (m_2)	350,0
		3. 1. Na rzecz urzędów i instytucji	200,0
		3. 2. Oszczędności	150,0
3. Produkcja globalna (p_2)	1.200,0	4. Razem (1 – 3)	1.200,0
4. Odpisy amortyzacyjne	40,0	5. Nakłady na kapitalne remonty	40,0
5. Środki na sfinansowanie akumulacji	135,0	6. Akumulacja	135,0
		6. 1. Inwestycje właściwe	85,0
		6. 2. Wzrost zapasów	50,0
6. Ogółem (3 – 5)	1.375,0	7. Ogółem (4 – 6)	1.375,0

Następnie podajemy rachunki przedsiębiorstwa wytwarzającego usługi niematerialne, urzędów i instytucji oraz rachunek wymiany z zagranicą w walucie krajowej.

Tabela 3

Rachunek przedsiębiorstwa C

Wpływy		Wydatki	
1. Sprzedaż ludności	200,0	1. Koszty materialne	100,0
2. Subsydia budżetu	50,0	1. 1. Zakupy w przedsiębiorstwie B	80,0
		1. 2. Odpisy amortyzacyjne	20,0
		2. Płace	100,0
		3. Podatki i opłaty	30,0
		4. Oszczędności	20,0
3. Razem (1 – 2)	250,0	5. Razem (1 – 4)	250,0
4. Odpisy amortyzacyjne	20,0	6. Nakłady na kapitalne remonty	20,0
5. Środki na sfinansowanie akumulacji	30,0	7. Inwestycje właściwe	30,0
6. Ogółem (3 – 5)	300,0	8. Ogółem (5 – 7)	300,0

Tabela 4

Rachunek urzędów i instytucji

Wpływy		Wydatki	
1. Podatki i opłaty	400,0	1. Wydatki materialne	70,0
1. 1. Przeds. A	130,0	2. Płace	130,0
1. 2. „ B	200,0	3. Zasiłki dla ludności	80,0
1. 3. „ C	30,0	4. Subsydia dla przeds. C	50,0
1. 4 Ludność	40,0	5. Nadwyżki	70,0
2. Razem	400,0	6. Razem (1 – 5)	400,0
3. Środki na sfinans. akumulacji	25,0	7. Nakłady inwestycyjne	25,0
4. Ogółem (2 – 4)	425,0	8. Ogółem (6 – 7)	425,0

Tabela 5

Rachunek wymiany z zagranicą

Wpływy		Wydatki	
1. Wpłaty importera	260,0	1. Wypłaty eksporterowi	250,0
1. 1. Przeds. A	200,0	1. 1. Przeds. A	50,0
1. 2. „ B	60,0	1. 2. „ B	200,0
2. Wpłaty ludności	15,0	2. Wypłata cudzoziemcom	10,0
		3. Kredyty zagraniczne	15,0
3. Razem (1 – 2)	275,0	4. Razem (1 – 3)	275,0

Skoro mamy przed oczami wszystkie główne rachunki ilustrujące całość wymiany w nowoczesnym gospodarstwie, możemy sprawdzić stopień zastosowania teoretycznej formuły warunków wyrównania popytu i podaży w układzie określonym podanymi rachunkami.

Przyjmując do wyżej omówionych równań liczby zawarte w tablicach, otrzymamy obraz następujący:

$$1.400\ (p_1) = 750\ (c_1) + 400\ (v_1) + 250\ (m_1)$$
$$1.200\ (p_2) = 500\ (c_2) + 350\ (v_2) + 350\ (m_2)$$
$$2.600\ (p) = 1.250\ (c) + 750\ (v) + 600\ (m)$$

a równanie (4) przybierze liczby:

$$1.200\ (p_2) =/= 400\ (v_1) + 350\ (v_2)$$

Widzimy więc, że takie mechaniczne wypełnianie formuły prowadzi do tego, że według równania (4) warunki nie są spełnione, chociaż w rzeczywistości podaż i popyt są wyrównane. Dowodem tego są niżej podane tabele 6 i 7, obrazujące sfinansowanie kapitalnych remontów i akumulacji.

Tabela 6

Rachunek kapitalnych remontów

Wpływy		Wydatki	
1. Odpisy amortyzacyjne	110,0	1. Nakłady na kapitał. remonty	110.0
1. 1. Przeds. A	50,0	1. 1. Przeds. A	50,0
1. 2. „ B	40,0	1. 2. „ B	40,0
1. 3. „ C	20,0	1. 3. „ C	20,0

Tabela 7

Rachunek akumulacji

Wpływy		Wydatki	
1. Oszczędności	305,0	1. Nakłady inwestycyjne	240,0
1. 1. Przeds. A	120,0	1. 1. przeds. A	100,0
1. 2. „ B	150,0	1. 2. „ B	85,0
1. 3. „ C	20,0	1. 3. „ C	30,0
1. 4. Ludność	15,0	1. 4. Urzędy i instytucje	25.0
2. Nadwyżki urzęd. i instytut.	70,0	2. Wzrost zapasów	150,0
3. Kredyt zagraniczny	15,0	2. 1. Przeds. A	100,0
		2. 2. „ B	50,0
4. Środki na sfinan. akumul.	390,0	3. Akumulacja (1 + 2)	390,0

W związku z tym powstaje pytanie, co jest przyczyną tych rozbieżności. Odpowiedź jest prosta. Równania Marksa, jak już wspominaliśmy, odnoszą się do modelu, w którym rozpatruje się jedynie produkcję materialną. Równania te odnoszą się do dochodu narodowego. Wielkości c, v, m dają obraz jedynie pierwotnego podziału produkcji globalnej i dochodu narodowego.

Z chwilą jednak gdy wchodzą w grę usługi niematerialne oraz urzędy i instytucje, wtedy następuje potrzeba korekty pierwotnego podziału dochodu narodowego w procesie redystrybucji. Dopiero w rezultacie wtórnego podziału dochodu narodowego otrzymujemy ostateczne jego przeznaczenie, które w naszym przykładzie przedstawia się następująco:

	I wersja	II wersja
1. Konsumcja	950,0	965,0
1. 1. Indywidualna	800,0	800,0
1. 2. Usługi zagraniczne dla konsumenta	–	15,0
1. 3. Zbiorowa (przedsiębiorstwo C i urzędy)	150,0	150,0
2. Akumulacja	390,0	390,0
2. 1. Inwestycje właściwe	240,0	240,0
2. 2. Wzrost zapasów	150,0	150,0
3. Kapitalne remonty w przed. C	20,0	20,0
4. Razem (1 – 3)	1.360,0	1.375,0
5. Dochód narodowy ($v + m$)	1.350,0	1.350,0
6. Nadwyżka importu nad eksportem	10,0	–
7. Dochód ludności cudzoziemskiej	–	10,0
8. Kredyt zagraniczny	–	15,0
9. Razem (5 – 8)	1.360,0	1.375,0

Z zestawienia tego widzimy, jak bardzo ostrożnie i umiejętnie należy wiązać dochód narodowy z końcowym jego podziałem, który ma istotny wpływ na wyrównanie popytu z podażą. Wersja pierwsza nie bierze pod uwagę, w wymianie z zagranicą, usług, które bilans płatniczy uwzględnia na równi z wymianą towarową. Dlatego ściślejsze jest rozwiązanie podane w wersji drugiej.

Z zestawienia tego wyciągamy wniosek, że w podziale dochodu narodowego należy rozróżnić trzy zasadnicze grupy, a mianowicie:

a) konsumcję, czyli wartość dóbr i usług materialnych, zakupionych przez konsumenta oraz przez przedsiębiorstwa nieprodukcyjne na cele obrotowe,

b) akumulację, czyli wartość dóbr materialnych powiększających majątek trwały i obrotowy bez względu na to, czy ma ona miejsce w przedsiębiorstwach produkcyjnych, czy też nieprodukcyjnych,

c) kapitalne remonty w przedsiębiorstwach nieprodukcyjnych. Wielkość tę wyodrębniamy, gdyż nie można jej zaliczyć ani do konsumcji ani do akumulacji.

Można dokonać również innego podziału, jak konsumcja, akumulacja produkcyjna oraz wszelkie dobra i usługi materialne zakupione przez przedsiębiorstwa i instytucje nieprodukcyjne. W takim wypadku konsumcja obejmie zakupy dóbr i usług materialnych tylko przez konsumenta,

a zakupy przedsiębiorstw i instytucji nieprodukcyjnych obejmują zarówno cele obrotowe, akumulację (inwestycje właściwe) jak i kapitalne remonty.

Jeśli chodzi o akumulację w zapasach (środkach obrotowych), to nasze przykładowe tabele wykazują je jedynie w przedsiębiorstwach produkcyjnych. Nic nie stoi na przeszkodzie, by je wykazać w przedsiębiorstwach i instytucjach nieprodukcyjnych. Byłoby to zgodne z rzeczywistością, gdyż urzędy i instytucje posiadają zapasy papieru, węgla itp.

Podane zestawienie, które zresztą w małym stopniu uwzględnia wymianę usług z zagranicą, nie ma na celu kompletnego wyjaśnienia podziału dochodu, a jedynie wykazanie, że zagadnienie to jest dość skomplikowane.

IV

By zobrazowanie stanu wyrównania podaży i popytu na odcinku konsumcyjnym nie było połączone z takimi trudnościami, a jednocześnie uwzględniało wszelkie dochody i wydatki konsumenta, lepiej jest posługiwać się rachunkiem ludności. Rachunek ten, który bardzo łatwo zestawia się na podstawie poprzednich tabel, wygląda następująco.

Tabela 8

Rachunek ludności

Wpływy		Wydatki	
1. Wynagrodzenie za pracę	980,0	1. Zakupy ludności	1.000,0
1. 1. W przedsiębiorstwie A	400,0	1. 1. W przedsiębiorstwie B	800,0
1. 2. W przedsiębiorstwie B	350,0	1. 2. W przedsiębiorstwie C	200,0
1. 3. W przedsiębiorstwie C	100,0	2. Podróże zagraniczne	15,0
1. 4. W urzędach i instytucjach	130,0	3. Podatki i opłaty	40,0
2. Zasiłki dla ludności	80,0	4. Oszczędności	15,0
3. Ludność cudzoziemska	10,0		
4. Dochody ludności (1 – 3)	1.070,0	5. Wydatki ludności (1 – 4)	1.070,0

Na podstawie tego rachunku łatwo jest wyjaśnić terminologię użytą w tytule artykułu.

Otóż przez słowo »ludność« należy rozumieć w pierwszym rzędzie każdego człowieka, który otrzymuje wynagrodzenie za pracę. W danym wypadku nie rozróżnia się zatrudnionych z punktu widzenia charakteru wykonywanej pracy, Nie rozróżnia się mianowicie, czy dany osobnik przyczynia się do wytworzenia dóbr materialnych, czy też usług. Następnie wyraz ten musi objąć nie tylko pracowników najemnych ale również i samodzielnych w granicach ich dochodów przeznaczonych na konsumcję.

Jako »ludność« należy traktować również cudzoziemców przebywających stale (np. przedstawiciele placówek zagranicznych), lub czasowo (np. podróżni). W podanym przykładzie cudzoziemcy otrzymują pieniądze krajowe z rachunku wymiany z zagranicą tylko na cele konsumcyjne. Bez najmniejszej trudności część tych dochodów można przeznaczyć na rachunek akumulacji.

Tak pojęta »ludność« określa jednocześnie pojęcie jej dochodów. Pojęcie dochodu ludności jest więc tutaj inne niż to, przez które rozumie się normalnie jedynie wynagrodzenie za działalność gospodarczą. Z jednej strony jest to pojęcie węższe od normalnego, gdyż nie obejmuje dochodów nierozdzielonych przez przedsiębiorstwa (np. zyski). Z drugiej strony przekracza granice wynagrodzenia za udział w produkcji, gdyż obejmuje wynagrodzenie za czynności nieprodukcyjne (w administracji, przedsiębiorstwach usług niematerialnych) oraz zasiłki, które nie są w ogóle związane z żadnym kontrświadczeniem o charakterze gospodarczym, a mające miejsce ze względów socjalnych. Mogą tu również wejść dochody płynące ze sprzedaży majątku, obojętnie ruchomego czy nieruchomego, a przeznaczone na konsumcję. W takim wypadku przy rachunku akumulacji należy pamiętać, że tego rodzaju zakupy nie przyczyniają się do wzrostu majątku i powinny być przeciwważone równym co do wielkości zmiejszeniem akumulacji.

W końcu za dochód ludności należy uważać sumy cudzoziemców przeznaczone na wydatki konsumcyjne.

W ten sposób pojęty dochód ludności określa w znacznej mierze charakter wydatków. Skoro przez »ludność« rozumie się konsumenta w danej jednostce gospodarczej, a przez jego dochód ogół środków będących w jego dyspozycji, to wydatki będą miały charakter również przeważnie konsumcyjny. W głównej mierze zostaną one przeznaczone na zakup dóbr i usług materialnych. Oprócz tego jednak należy uwzględnić zakup usług niematerialnych oraz wydatki na podróże zagraniczne ludności oraz utrzymanie

własnych placówek dyplomatycznych za granicą. Po uwzględnieniu tych pozycji pozostają podatki i opłaty na rzecz administracji publicznej (państwowej i samorządowej) oraz oszczędności.

Następnie nie należy zapominać, że tabela 8 ujmuje dochody i wydatki ludności bez rozróżnienia ich charakteru z punktu widzenia rodzaju wymiany. Nie rozróżnia mianowicie wymiany pieniężnej od naturalnej. Dlatego też, jeżeli chcemy ująć całość dochodów i wydatków konsumenta, to przy układaniu bilansu po stronie dochodów należy uwzględnić również dochody w naturze, a po stronie wydatków spożycie naturalne. Dotyczy to szczególnie dochodów i wydatków ludności wiejskiej, dla której spożycie naturalne stanowi poważną pozycję w jej bilansie dochodów i wydatków. Dotyczy to również, aczkolwiek w o wiele mniejszej mierze, ludności rzemieślniczej. Jeżeli natomiast bilans ma określić jedynie wpływy i wydatki pieniężne, wtedy zagadnienie spożycia naturalnego należy zupełnie pominąć. W takim wypadku obraz wydatków nie może być porównywany z ogółem dóbr i usług konsumcyjnych, a jedynie z wartością nominalną tych dóbr i usług sprzedawanych przez przedsiębiorstwa, sieć detaliczną i ludność wiejską.

W końcu pozostaje odpowiedź na pytanie, skąd brać materiały potrzebne do opracowania takiego bilansu. W gospodarce planowej, gdzie każda działalność gospodarcza i usługowa gospodarki uspołecznionej jest poddana obowiązkowi sprawozdawczości, potrzebne materiały można otrzymać względnie łatwo. Stronę dochodów ludności zatrudnionej w gospodarce uspołecznionej znajdziemy w preliminarzach finansowo-gospodarczych odpowiednich przedsiębiorstw lub w budżetach urzędów i instytucji. Również i wielkość zasiłków zostanie wykazana przez przedsiębiorstwa (jeżeli mają takie wydatki we własnym zakresie), a zwłaszcza przez instytucje specjalnie do tego celu przeznaczone, jak np. Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Dochody konsumcyjne w walucie krajowej osób zagranicznych można określić na podstawie wypłat uwidocznionych w zestawieniach instytucji kredytowych zajmujących się wymianą dewiz lub waluty obcej.

Strona wydatków omawianej grupy gospodarczej jest trudniejsza. Ocenę globalnej wielkości zakupów w naszych warunkach najlepiej dokonać w formie różnicy między ogółem dochodów a sumą oszczędności, podróży zagranicznych oraz podatków i opłat na rzecz administracji i innych instytucji. W ten sposób otrzymaną wielkość trzeba następnie skonfrontować z oceną podaży handlu wewnętrznego oraz z zaopatrowaniem usług materialnych (np. kolei) i niematerialnych (np. kina) i ocenić stopień wyrównania tych wielkości.

Prócz materiałów źródłowych pochodzących z przedsiębiorstw, urzędów i instytucji, które wypłacają płace lub zasiłki, sprzedają ludności dobra i usługi, względnie przyjmują do swych kas podatki i opłaty lub oszczędności, można wykorzystać opracowania centralnych instytucji planujących. Do takich należy w pierwszym rzędzie plan gospodarki finansowej, pojęty jako system planów finansowych. Państwowy plan finansowy dostarczy ścisłych wiadomości co do dochodów i wydatków ludności pod warunkiem, że będzie uwzględniał w każdym planie szczegółowym te elementy, które zostały wykazane w naszych przykładowych tablicach. Tak pojęte plany mają jeszcze i tę zaletę, że są ze sobą ściśle powiązane, co umożliwia łatwą kontrolę poszczególnych planów. Uchwycone w ten sposób dochody będą miały charakter brutto. Łatwo jednak wyeliminować z nich wszelkie obciążenia i otrzymać sumy przeznaczone zarówno na ogół dóbr i usług jak też tylko na dobra materialne. Będzie to zależeć od ilości szczegółowych planów finansowych, jakie można opracować w odpowiednich grupach przedsiębiorstw.

Jeżeli natomiast chodzi o dochody netto ludności zatrudnionej w gospodarce uspołecznionej, to zupełnie dokładny ich obraz daje plan kasowy, którego najpoważniejszą pozycją wydatków są zarobki ludności wypłacone przez przedsiębiorstwa, urzędy lub instytucje tylko w formie gotówki. Jeżeli się założy, że podatki i inne świadczenia zostaną potrącone przy wypłacie, wtedy reszta pozostaje na zakupy, opłaty i oszczędność dobrowolną. Plan ten, wykazując wpływy gotówkowe różnych przedsiębiorstw i instytucji, ilustruje jednocześnie rodzaj wydatków ludności.

W wypadku, gdy oprócz gospodarki uspołecznionej mamy gospodarkę drobnotowarową i kapitalistyczną, która nie planuje swych obrotów gotówkowych, wtedy plan kasowy nie wykaże oczywiście dochodów ludności zatrudnionej w tej gospodarce. Również wydatki ludności, wykazane w planie kasowym, nie są pełne, gdyż część zakupów ludności jest dokonywana w gospodarce nieuspołecznionej.

Dochody ludności zatrudnionej w gospodarce nieuspołecznionej należy określać drogą szacunku. Podstawą jego będą w pierwszym rzędzie dane

zatrudnienia oraz stawki płac, jeżeli chodzi o ludność najemną oraz szacunek dochodów obciążeń i akumulacji, jeżeli chodzi o ludność gospodarczo samodzielną.

Przy ocenie podaży dóbr i usług przeznaczonej dla ludności, prócz produkcji bieżącej, która jest pozycją najpoważniejszą, należy zwrócić baczną uwagę na zagadnienie zapasów. W naszym przykładzie tablica 2 notuje wzrost zapasów dóbr konsumcyjnych. Wzrost ten może pochodzić z akumulacji świeżej produkcji, przy jednoczesnym upłynnieniu produkcji z okresów poprzednich, lub z akumulacji dóbr importowanych przy jednoczesnym eksporcie własnych dóbr konsumcyjnych.

Omówiony rachunek ludności, który może być obrazem ogólnych wpływów i wydatków konsumenta lub też tylko wpływów i wydatków pieniężnych ludności, jest rachunkiem ogólnym. Przedstawia on ogół dochodów z zaznaczeniem jedynie ich źródeł oraz ogół wydatków z podziałem jedynie na kilka części zasadniczych. Bliższa analiza tego zagadnienia wymaga opracowania bilansów w dodatkowych ujęciach.

Uwzględnienie w bilansie różnic terytorialnych wymaga rozbicia ogółu dochodów wg charakterystycznych grup regionalnych. Sprawiedliwość społeczna nakazuje, by dochody ludności zostały zobrazowane od strony grup socjalnych lub zawodowych. Taki przekrój dochodów ma jeszcze i tę dodatkową wartość, że pozwala na łatwiejszą ocenę przeznaczenia wydatków.

Bilans dochodów i wydatków ludności, opracowany z powyższych punktów widzenia, jest cennym instrumentem w rękach władz gospodarczych w realizacji właściwego rozdziału dochodu narodowego, co jak wiemy, ma zasadniczy wpływ na powiększenie sił produkcyjnych gospodarki narodowej.

B. Blass

ZASADY SYSTEMU FINANSOWEGO PRZEDSIĘBIORSTW PAŃSTWOWYCH W 1950 R.

Przedmiotem wykładu są zagadnienia systemu finansowego, objęte uchwałami Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 12 kwietnia 1949 r. w sprawie zasad systemu finansowego przedsiębiorstw państwowych, państwowo-spółdzielczych i central spółdzielczo-państwowych podległych Ministerstwom Górnictwa i Energetyki, Przemysłu Ciężkiego, Lekkiego, Rolnego i Spożywczego oraz Ministerstwom Handlu Wewnętrznego i Handlu Zagranicznego na rok 1950 oraz uchwały z tej samej daty w sprawie finansowania kapitalnych remontów przedsiębiorstw objętych systemem finansowym.

Postanowienia tych uchwał stanowią dalszy etap rozwoju polskiego prawa finansowego na odcinku zagadnień finansowych przedsiębiorstw państwowych, oparty o doświadczenia Związku Radzieckiego oraz doświadczenia własne czteroletniego okresu funkcjonowania polskiej gospodarki planowej.

Zasady wprowadzone przez wspomniane uchwały omówię w kolejności, jaka wynika z faz obiegu pieniądza w gospodarce przedsiębiorstwa, od momentu związania się pieniądza z procesem produkcji i obrotu towarowego, aż do momentu jego zwolnienia z tego procesu. Ze względu na ciągły i cykliczny charakter procesu produkcji i obrotu towarowego, moment zwolnienia pieniądza zbiega się zawsze z momentem, w którym pieniądz ponownie się z tym procesem łączy.

Związanie się pieniądza z procesem produkcji następuje:

1) w postaci środków trwałych (budynków, maszyn, urządzeń technicznych i innych),

2) w postaci środków obrotowych (gotówki, surowców, materiałów pomocniczych itp.).

Ten podział środków majątkowych przedsiębiorstwa na trwałe i obrotowe nie ma nic wspólnego z ich podziałem na stałe i zmienne. Podział na stałe i zmienne jest podziałem środków majątkowych z punktu widzenia ich roli w procesie tworzenia wartości. Podział środków majątkowych na trwałe i obrotowe jest podziałem z punktu widzenia sposobu funkcjonowania poszczególnych części składowych majątku przedsiębiorstwa w procesie gospodarczym. Środki trwałe, i tym tłumaczy się ich nazwa, związują się z procesem produkcji w sposób trwały, one zużywają się w tym procesie na przestrzeni szeregu lat, a nie w jednym cyklu produkcyjnym, w którym oddają wytworzonemu produktowi tylko część

*) Fragment wykładu wygłoszonego na kursie pracowników N. B. P. w maju 1949 r.

swojej wartości. Natomiast środki obrotowe zużywają się w każdym cyklu produkcyjnym całkowicie i oddają w całości swoją wartość wytworzonemu produktowi. Po zakończeniu cyklu produkcyjnego środki majątkowe przechodzą ze sfery produkcji do sfery obrotu, w której pozostają do momentu sprzedaży produktu. Wówczas już cykl gospodarczy jest z pnktu widzenia danego przedsiębiorstwa zakończony, pieniądz zwalnia się z procesu gospodarczego, a uzyskana cena sprzedażna refunduje nakład na jego wytworzenie, obejmujący zużyte w całości środki obrotowe oraz w części (w wysokości odpisów amortyzacyjnych) środki trwałe. Zwolnione z procesu produkcyjnego, w momencie sprzedaży, środki majątkowe związują się z nim bezpośrednio ponownie.

Obieg pieniądza w działalności przedsiębiorstwa jest tylko wycinkiem jego obiegu w całości procesów gospodarczych. System finansowy przedsiębiorstw nie jest systemem izolowanym, lecz jest częścią składową całości państwowego systemu finansowego. Wynikają stąd powiązania gospodarki finansowej przedsiębiorstw z państwowym systemem budżetowym i kredytowym. W konsekwencji konieczne jest omówienie zasad systemu finansowego przedsiębiorstw nie tylko z punktu widzenia roli pieniądza w procesie produkcji i obrotu towarowego, w obrębie przedsiębiorstwa, ale również z uwzględnieniem powiązań między przedsiębiorstwem, a systemem finansowym, budżetowym i kredytowym.

Z przedstawionej powyżej roli pieniądza w gospodarce przedsiębiorstwa wynika konieczność wyposażenia przedsiębiorstwa, zarówno przy jego powstaniu, jak i w okresie funkcjonowania, w środki majątkowe trwałe i obrotowe.

Pod jakim tytułem wyposażenie to następuje jest dla interesujących nas zagadnień bez znaczenia. Z przepisu art. 6 dekretu z dnia 3. I. 1947 r. o tworzeniu przedsiębiorstw państwowych (Dz. U. R. P Nr 8, poz. 42) wynika, że wyposażenie przedsiębiorstwa w majątek nieruchomy następuje pod tytułem zwrotnym (zarząd i użytkowanie), a wyposażenie w majątek ruchomy na własność. Jednakże przepis art. 7 cytowanego dekretu stanowiący, że majątek nieruchomy Skarbu Państwa, znajdujący się w użytkowaniu przedsiębiorstwa, wykazywany jest w aktywach przedsiębiorstwa tak, jak gdyby stanowił jego własność, pozwala nam z punktu widzenia zasad systemu finansowego jednolicie traktować zagadnienie własności majątku nieruchomego i ruchomego przedsiębiorstw.

Potrzeby w zakresie środków trwałych i obrotowych określa plan wyposażenia przedsiębiorstw w środki majątkowe. Z istoty swej plan ten jest planem podziału części dochodu narodowego. Plan wyposażenia przedsiębiorstw w środki majątkowe dzieli się na plan sfinansowania inwestycji, określający rozmiary wyposażenia przedsiębiorstwa w środki trwałe oraz plan środków obrotowych, określający rozmiary wyposażenia przedsiębiorstwa w środki obrotowe. Punktem wyjścia dla obu tych planów jest zakres planowych zadań gospodarczych przedsiębiorstwa. Wyposażenie bowiem przedsiębiorstwa zarówno w środki trwałe jak i obrotowe następuje w rozmiarach dostosowanych do jego planu produkcyjnego. Zadania produkcyjne przedsiębiorstw przy dynamicznym charakterze socjalistycznej gospodarki planowej wzrastają z roku na rok. W konsekwencji z postulatu adekwatności rozmiarów wyposażenia przedsiębiorstw w środki majątkowe i ich zadań produkcyjnych wynika zmienność stopnia zaangażowania środków majątkowych w przedsiębiorstwie. Dalszym wymogiem jest, by rozmiary wyposażenia przedsiębiorstwa w środki trwałe i obrotowe zabezpieczały nieprzerwaną i niezakłóconą działalność gospodarczą przedsiębiorstwa pod warunkiem jednak maksymalnego i racjonalnego ich wykorzystania.

W konkluzji stwierdzić należy, że wyposażenie przedsiębiorstwa w środki majątkowe następuje:

1) na podstawie planu uwzględniającego odrębność roli funkcjonalnej środków trwałych i obrotowych w procesie gospodarczym,
2) w wysokości zabezpieczającej nieprzerwaną i niezakłóconą działalność gospodarczą przedsiębiorstwa,
3) w rozmiarach dostosowanych do wzrastających zadań gospodarczych przedsiębiorstwa.

Podział składników majątku przedsiębiorstwa na trwałe i obrotowe jest podstawą do rozgraniczenia jego działalności inwestycyjnej od działalności eksploatacyjnej. Rozgraniczenie to znajduje swój wyraz w zakazie zużywania środków obrotowych na cele inwestycyjne i na odwrót. Zakaz ten zabezpiecza planowość procesów inwestycyjnych, która mogłaby być zakłócona w razie zużycia na cele inwestycyjne środków obrotowych poza planem inwestycyjnym lub w rozmiarach plan ten przekraczających.

Z drugiej strony zakaz ten przeciwdziała immobilizacji środków obrotowych i tym samym umożliwia planowanie rozmiarów tych środków.

Rozgraniczenie działalności inwestycyjnej przedsiębiorstw od ich działalności eksploatacyjnej jest podstawą specjalizacji banków, które w zasadzie obsługują bądź wyłącznie działalność eksploatacyjną przedsiębiorstw (Narodowy Bank Polski), bądź wyłącznie ich działalność inwestycyjną (Bank Inwestycyjny). Zróżnicowane są ponadto źródła finansowe, z których pokrywane są potrzeby przedsiębiorstw w zakresie środków trwałych i obrotowych.

Wyrazem zużycia majątku trwałego w procesie produkcji jest amortyzacja. Amortyzacja majątku trwałego stanowi równocześnie element kosztów własnych produkcji. Jako wkalkulowana w ceny produktu tworzy ona w majątku przedsiębiorstwa fundusz przeznaczony, zgodnie z przepisami uchwały Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów z dnia 12. IV. 1947 w sprawie finansowania kapitalnych remontów przedsiębiorstw objętych systemem finansowym, w pierwszym rzędzie na sfinansowanie planu kapitalnych remontów. Kapitalnym remontem jest, zgodnie z § 4 instrukcji PKPG dla sporządzenia planu inwestycyjnego na rok 1950, nakład gospodarczy zmierzający do przywrócenia czynnym gospodarczo obiektom majątku trwałego, ich sprawności technicznej, zmniejszonej na skutek zużycia lub uszkodzenia. Przeznaczenie amortyzacji przede wszystkim na restytucję zużycia majątku trwałego drogą kapitalnego remontu, wynika z faktu, że amortyzacja pozostaje w ekonomicznym związku z faktem zużywania się przedmiotów majątku trwałego w procesie produkcji i jest pieniężnym wyrazem tego zużycia. Rozmiary nakładów na kapitalne remonty nie wyczerpują jednak całości funduszu amortyzacyjnego. W związku z tym wspomniana uchwała KERM z 12. IV. 1949 r. przeznacza na ten cel jedynie część amortyzacji w stosunku procentowym do całości funduszu amortyzacyjnego. Procent ten jest zróżnicowany i wynosi od 20—50% dla poszczególnych gałęzi przemysłu. W ramach ustalonego dla danej gałęzi przemysłu procentu ministerstwa resortowe uprawnione są do zróżnicowania stawek dla poszczególnych przedsiębiorstw.

Część amortyzacji, przeznaczona na sfinansowanie planu kapitalnych remontów, podlega wpłacie na rachunek kapitalnych remontów przedsiębiorstwa w banku finansującym jego działalność eksploatacyjną, w kwotach miesięcznych równych $^1/_{12}$ części rocznej sumy amortyzacji. Rachunek kapitalnych remontów jest rachunkiem specjalnym o charakterze rachunku indywidualnego. Dysponentem zakumulowanych na nim sum jest przedsiębiorstwo w ramach zatwierdzonego rocznego planu kapitalnych remontów oraz rezerw na remonty awaryjne.

Podstawą określania wysokości miesięcznych wpłat na rachunek kapitalnych remontów jest plan amortyzacji. Wpłata następuje drogą przelewu z rachunku bieżącego przedsiębiorstwa w banku na rachunek kapitalnych remontów. Miesięczne przelewy amortyzacji mają charakter zaliczkowy, rozliczenie ostateczne następuje na podstawie zamknięć rachunkowych (miesięcznych, kwartalnych lub rocznych) i polega na doprowadzeniu wysokości wpłat na rachunek kapitalnych remontów do wysokości faktycznie zarachowanej amortyzacji. Wykorzystanie środków z rachunku kapitalnych remontów odbywa się w zasadzie w miarę dokonywania wpłat amortyzacji na ten rachunek. Jeżeli jednak akumulacja środków nie zabezpiecza możliwości wykonania kapitalnych remontów w czasie, wówczas bank udziela przedsiębiorstwu, w granicach rocznej planowanej sumy akumulacji, krótkoterminowego kredytu antycypacyjnego spłacalnego z odpisów amortyzacyjnych przeznaczonych na kapitalne remonty, a wnoszonych w następnych miesiącach. Środki finansowe akumulowane na rachunku kapitalnych remontów nie wygasają w wypadku niewykorzystania ich w danym roku, lecz przechodzą na następne lata.

Pozostała część funduszu amortyzacyjnego przeznaczona jest na sfinansowanie planu inwestycyjnego. Zgodnie z Instrukcją PKPG dla sporządzenia planu inwestycyjnego na rok 1950 (§ 1) inwestycją jest nakład gospodarczy zmierzający do stworzenia lub powiększenia obiektu majątku trwałego. Uchwała z dnia 12 kwietnia 1949 roku nie zawiera przepisów dotyczących zasad finansowania inwestycji, przewidując wydanie w tej sprawie odrębnej uchwały, która jednak dotąd nie ukazała się. Zagadnienie zasad finansowania inwestycji oraz środków pokrycia w Planie Inwestycyjnym w roku 1950 omawia fragmentarycznie Instrukcja dla sporządzenia planu inwestycyjnego na rok 1950, która jednak całości zagadnień systemu finansowego działalności inwestycyjnej nie wyczerpuje.

Wspomniana Instrukcja wprowadza podział środków przeznaczonych na sfinansowanie inwestycji na dwa rodzaje, a mianowicie: środki limitowane i środki nielimitowane. Środki limitowane mają bądź charakter środków bezzwrotnych, bądź środków zwrotnych. Środkami bezzwrotnymi są: część amortyzacji, po wyłączeniu kwot przeznaczonych na sfinansowanie kapitalnych re-

montów oraz dotacje z budżetu Państwa. Wzajemny stosunek tych dwóch źródeł sfinansowania planu inwestycyjnego ze środków zwrotnych oraz formy ich akumulacji określi uchwała o zasadach systemu finansowania inwestycji.

Środki limitowane bezzwrotne przeznaczone są na sfinansowanie inwestycji jednostek administracji państwowej, przedsiębiorstw i instytucji państwowych, banków, związków i przedsiębiorstw samorządowych, przedsiębiorstw państwowo-spółdzielczych, spółek prawa prywatnego z udziałem kapitałowym Państwa, a objętych systemem finansowym instytucji ubezpieczeniowych w zakresie ubezpieczeń osobowych i rzeczowych (ZUS, PZUW, Spółka Bracka itp.), instytucji i organizacji politycznych, społecznych oraz zawodowych. Środki zwrotne pochodzą z kredytów bankowych. Środki limitowane zwrotne przeznaczone są na sfinansowanie inwestycji nieobjętych systemem finansowym spółek prawa prywatnego z udziałem kapitałowym państwa, central spółdzielczo-państwowych, spółdzielczości oraz osób fizycznych i prawnych prawa prywatnego, o ile ich inwestycje zostaną objęte Planem Inwestycyjnym.

Do środków nielimitowanych należą, zgodnie z instrukcją:

a) fundusze nagromadzone przez:
   — samorząd terytorialny i gospodarczy,
   — spółdzielczość,
   — instytucje i organizacje polityczne, społeczne i zawodowe,
   — osoby fizyczne i prawne prawa prywatnego, o ile ich inwestycje są zrealizowane przy pomocy Państwa,
b) wpłaty dokonywane przez użytkowników przyszłych inwestycji na rzecz realizatorów (np.: w zakresie elektryfikacji, radiofonizacji i telefonizacji),
c) odszkodowania z tytułu ubezpieczeń majątku trwałego (premie asekuracyjne),
d) przelewy kwot wygospodarowanych przez przemysł węglowy dla likwidacji szkód górniczych,
e) świadczenia w naturze (szarwark),
f) inne środki, jeżeli ich użycie na cele inwestycyjne oparte jest na szczególnych przepisach.

Wyposażenie przedsiębiorstwa w środki obrotowe następuje z rachunku sum obrotowych w formie dotacji. Dotyczy to przede wszystkim przedsiębiorstw nowopowstających. Przedsiębiorstwa już funkcjonujące otrzymują środki obrotowe z rachunku sum obrotowych tylko wówczas, gdy przeznaczona na zwiększenie własnych środków obrotowych przedsiębiorstw, część zysku nie zaspokaja ich potrzeb w tym zakresie. Z drugiej strony przedsiębiorstwa posiadające nadmiar środków obrotowych obowiązane są do ich odprowadzenia na rachunek sum obrotowych. Dotacje z rachunku sum obrotowych, jak również część zysku przedsiębiorstw, stanowią źródła zwiększenia ich własnych środków obrotowych. Własne środki obrotowe nie wyczerpują jednak całości potrzeb przedsiębiorstw w tym zakresie. Granicą bowiem wyposażenia przedsiębiorstwa we własne środki obrotowe są jego stałe potrzeby wynikające z ustalonych w planie zadań produkcyjnych. Rozmiary stałych potrzeb określają normatywy środków obrotowych, jako wyraz przeciętnego stanu lokaty środków majątkowych przedsiębiorstwa w środkach płatniczych (kasa, banki), w zapasach materiałowych (surowce, materiały pomocnicze, inwentarz nietrwały itd.), w zapasach produkcyjnych (wyroby gotowe, półgotowe i produkcja w toku) oraz w wydatkach przyszłych okresów. Potrzeby przedsiębiorstw w zakresie środków obrotowych, wynikające z przyczyn przemijających, a zatem o charakterze przejściowym, zaspokajane są z kredytu bankowego. Do takich przyczyn zalicza się:

a) przejściową lokatę środków w normowanych aktywach, w rozmiarach przekraczających normatyw, spowodowaną specjalnym lub sezonowym nagromadzeniem zapasów materiałowych lub produkcyjnych,
b) wydatki przyszłych okresów, przekraczające na okres przejściowy ustalony dla nich normatyw,
c) oddanie faktury do inkasa, uzasadniające prawo do uzyskania kredytu na okres dni obiegu pocztowego.

Bankowy kredyt obrotowy udzielany jest również przejściowo na takie potrzeby, które, jako mieszczące się w ramach normatywów, powinny być zaspokojone drogą dotacji z rachunku sum obrotowych, a to do czasu otrzymania przez przedsiębiorstwo dotacji. Odnośnie przedsiębiorstw handlowych, wprowadzono zasadę częściowego pokrywania normatywnych środków obrotowych środkami własnymi, a to w stosunku procentowym do normatywu środków obrotowych W związku z tym pozostała część normowanych środków obrotowych przedsiębiorstw handlowych znajdzie pokrycie w kredycie bankowym.

Uchwała z 12. IV. 1949 r. wprowadza dwie podstawowe zasady udzielania kredytów obrotowych, a mianowicie: powiązanie kredytu z obiektem kredytowania, co określa równocześnie rozmiary kredytu (np. kredyt na ponadnormatywne zapasy surowców winien odpowiadać ekonomicznie uzasadnionej wysokości tych zapasów) oraz udzielanie kredytów obrotowych na ściśle określony okres czasu odpowiadający czasowi trwania przyczyny uzasadniającej udzielenie kredytu. Po upływie ustalonego terminu płatności kredytu, kredyt niespłacony staje się kredytem przeterminowanym podlegającym wyższemu oprocentowaniu, niż obowiązujące stopy procentowe. Ponadto kredyt przeterminowany podlega pokryciu z wpływów na rachunek bankowy przedsiębiorstwa z pierwszeństwem przed wszystkimi innymi płatnościami prócz wynagrodzeń za pracę.

Omówione wyżej zasady pokrycia potrzeb przedsiębiorstw w zakresie środków obrotowych stwarzają podstawy do sporządzenia planu środków obrotowych przedsiębiorstwa. Plan ten składa się z planu normatywów środków obrotowych, ustalającego ich rozmiary dla poszczególnych normowanych aktywów na początek i koniec okresu planowania. Plan ten składa się dalej z planu akumulacji własnych środków obrotowych, z zysku przedsiębiorstwa.

Na podstawie tych dwóch planów ustala się plan przelewów nadwyżek środków obrotowych na rachunek sum obrotowych oraz plan przelewów z tego rachunku w zależności od tego, czy plan akumulacji przewyższa plan zwiększenia normatywnych środków obrotowych, czy też plan zwiększania przewyższa plan akumulacji. W ten sposób rozliczenia przedsiębiorstw z rachunkiem sum obrotowych, odnośnie nadmiaru lub niedoboru własnych środków obrotowych, w porównaniu z ich normatywem przebiegają planowo, w ustalonych terminach (25-go każdego miesiąca) z tym, że na podstawie bilansów następuje każdocześnie skontrolowanie zaliczkowych przelewów, z punktu widzenia ich zgodności z faktycznym wzrostem zapotrzebowania środków obrotowych.

Przedsiębiorstwa produkcyjne otrzymują za sprzedane wyroby oraz usługi cenę fabryczną ustaloną bądź:

a) na poziomie planowego kosztu własnego powiększonego o planowany zysk (indywidualna cena fabryczna),
b) na poziomie średniego planowanego kosztu własnego grupy przedsiębiorstw produkujących dany wyrób, powiększonego o planowany zysk (grupowa cena fabryczna),
c) na poziomie wynikającym z ustalonej ceny hurtowej bez względu na poziom planowanego kosztu własnego (cena zbytu).

Indywidualna cena fabryczna zapewnia przedsiębiorstwu planowaną rentowność. Grupowa cena fabryczna zapewnia tylko części przedsiębiorstw planowaną rentowność, a mianowicie tym przedsiębiorstwom, których planowane koszty własne plus zysk fabryczny kształtują się poniżej średniej (w zasadzie progresywnej) poziomu kosztów własnej danej grupy przedsiębiorstw. Pozostałe przedsiębiorstwa przy systemie grupowej ceny fabrycznej będą miały planowo założoną deficytowość. Przy systemie cen zbytu, które są cenami hurtowymi (cennikowymi) pomniejszonymi o średni rabat hurtowy i ewentualnie o zryczałtowane koszty transportu, ubezpieczenia i opakowania (jeżeli te ostatnie są wkalkulowane w cenę hurtową) — planowa rentowość względnie deficytowość przedsiębiorstwa zależy od kształtowania się cen hurtowych w stosunku do planowanych kosztów własnych.

W ścisłym związku z zagadnieniami systemu cen fabrycznych pozostaje zagadnienie podziału zysków i pokrycia strat. Uchwała z dnia 12. IV. 1949 r. przeznacza 10% zysku bilansowego na podatek dochodowy, 90% na zwiększenie własnych środków obrotowych przedsiębiorstw. Przewiduje ona również przeznaczenie części zysku na fundusze specjalne, kosztem zmniejszania akumulacji własnych środków obrotowych z zysków. Zasady tworzenia i przeznaczania funduszy specjalnych ustalą przepisy szczegółowe, które się dotąd nie ukazały. Przeznaczenie 90% zysku na zwiększenie środków obrotowych przedsiębiorstwa może doprowadzić do ich nadmiaru, który zgodnie z przepisami uchwały z dnia 12. IV. 1949 r. podlega odprowadzeniu na rachunek sum obrotowych.

Również zagadnienie pokrycia strat łączy uchwała z zagadnieniem rozliczenia niedoboru środków obrotowych, stanowiąc, że straty wynikające z ustalenia ceny fabrycznej poniżej poziomu kosztów własnych, jako zmniejszające własne środki obrotowe, pokrywane są w drodze uzupełniania tych środków z rachunku sum obrotowych. W momencie realizacji produkcji cykl gospodarczy przedsiębiorstwa jest zakończony. Produkt zostaje sprzedany Centrali handlowej macierzystej, branżowej, wielobranżowej, specjalnej (np. technicznej), eksportowej, zaopatrzenia, skupu bądź bezpośrednio konsumentowi. System

cen fabrycznych indywidualnych i grupowych wymaga rozliczenia wyrównawczej różnicy cen.

Uchwała stanowi, że rozliczeń tych dokonuje:

a) centrala macierzysta powołana do dystrybucji wyrobów i usług podległych danemu CZP lub równorzędnej jednostce organizacyjnej, bądź
b) centrala branżowa powołana do dystrybucji danego rodzaju wyrobów lub usług produkowanych przez przedsiębiorstwa wytwórcze podległe jednemu lub więcej CZP, względnie równorzędnym jednostkom organizacyjnym, bądź
c) centrala eksportowa powołana do sprzedaży za granicą danego rodzaju wyrobów lub usług.

Przy sprzedaży produkcji innej Centrali (poza centralą rozliczającą) lub bezpośrednio konsumentowi po indywidualnej lub grupowej cenie fabrycznej, rozliczenia wyrównawczej różnicy cen dokonuje bądź przedsiębiorstwo sprzedające, bądź Centralny Zarząd lub jednostka równorzędna, której przedsiębiorstwo podlega. Przy sprzedaży produkcji przez przedsiębiorstwo wytwórcze po cenie zbytu zagadnienie rozliczenia wyrównawczej różnicy cen nie istnieje.

Rozliczenia z tytułu wyrównawczej różnicy cen w obrocie krajowym dokonywane będą w sposób dostosowany do struktury organizacyjnej danej centrali rozliczającej. Jeżeli w danej centrali administracja handlowa jest całkowicie oddzielona od operacyjnej działalności handlowej, utrzymanie aparatu administracyjnego takiej centrali winno być oparte o zasady obowiązujące w zakresie utrzymania Centralnych Zarządów i innych jednostek administracyjnych. Jeżeli jednak (wypadek najczęstszy) centrala jako taka jest organem operatywnym w zakresie handlowych obrotów tranzytowych lub obrotów towarami magazynowanymi na składnicach fabrycznych administrowanych przez centralę — utrzymanie jej wraz z kosztami handlowymi przez nią ponoszonymi winno być oparte o zrealizowany rabat hurtowy przy sprzedaży na zewnątrz oraz o prowizję zaliczaną własnemu hurtowi od dostaw na jego rzecz wykonanych. Prowizja winna być w tym wypadku fakturowana raz w miesiącu i zaliczana przez hurt własny w ciężar kosztów zakupu, (znajdujących w przedsiębiorstwach hurtu własnego pokrycie w zrealizowanym rabacie hurtowym).

Przy tego rodzaju rozwiązaniu zagadnienia utrzymania aparatu central rozliczających, wprowadzenie wyrównawczej różnicy cen w tych centralach, przy obrocie krajowym, przedstawiałoby się następująco: centrale te przejmują na bilans produkcję po cenach hurtowych. Różnicę między wartością towarów po cenach hurtowych, a ich wartością po cenach zbytu rezerwują w postaci:

a) rezerwy na średni rabat hurtowy dla własnej i obcej sieci dystrybucyjnej,
b) ewentualnej rezerwy na zryczałtowane koszty transportu, ubezpieczenia i opakowania specjalnego.

Różnica między wartością towaru po cenach zbytu a ich wartością po cenach fabrycznych dzieli się na:

a) narzut administracyjny,
b) dodatnią lub ujemną wyrównawczą różnicę cen.

Na podstawie miesięcznego zestawienia zakupów (bez konieczności kalkulowania każdej faktury) narzut administracyjny podlega przelaniu na rachunek narzutów administracyjnych w Narodowym Banku Polskim, a wyrównawcza różnica cen rozliczeniu z rachunkiem różnic cen. Suma rezerw na średni rabat hurtowy, zryczałtowane koszty transportu, ubezpieczenia i opakowania koryguje aktywowaną na bilansie wartość towarów po cenie hurtowej (sprowadza ją do wartości towarów po cenie zbytu), a w miarę realizacji towaru na zewnątrz przez centralę, sieć hurtową lub własną sieć detaliczną podlega spisaniu pro rata parte (proporcjonalnie do wartości towaru) jako zysk brutto.

Wyrównawcza różnica cen może powstać również w centralach eksportowych, importowych, zaopatrzenia i skupu. Rozliczenie wyrównawczej różnicy cen w obrocie zagranicznym następuje jednak nie w momencie zakupu, a w momencie sprzedaży towaru.

W obrotach central zaopatrzenia i skupu wyrównawcza różnica cen może powstać w rezultacie stosowania jednolitych cen zaliczeniowych na surowce i półfabrykaty dostarczane do dalszego przerobu. Rozliczanie jej następuje analogicznie jak w centralach rozliczających w momencie zakupu towarów.

Z przepisów uchwały z dnia 12. IV. 1949 r. wynika, że podstawową ceną ewidencyjną w obrocie handlowym będzie cena hurtowa franco wagon stacja odbiorcza lub loco hurtownia. Na bazie tej ceny będą budowane cenniki towarów produkowanych przez przedsiębiorstwa państwowe. Cenę detaliczną uzyskuje się przez doliczenie do ceny hurtowej marży detalicznej. Ceną ewidencyjną w przedsiębiorstwach handlu detalicznego może być cena detaliczna, co ułatwi z czasem

pełne przejście na czysto wartościową ewidencję towarów w handlu detalicznym.

Uchwała przewiduje funkcjonowanie trzech rachunków wyrównawczych, a mianowicie: rachunku różnic cen, środków obrotowych oraz narzutów administracyjnych. Rachunki te prowadzone są centralnie przez Narodowy Bank Polski, który jednak może zlecić innym bankom prowadzenie subkont poszczególnych rachunków. Rachunek różnic cen akumuluje dodatnie różnice wyrównawcze cen, powstające w centralach handlowych lub, wyjątkowo, w Centralnych Zarządach lub przedsiębiorstwach samodzielnie obsługujących obrót rozliczeniowy (tj. obrót, w związku z którym powstają wyrównawcze różnice cen). Saldo rachunku różnic cen podlega na ultimo każdego kwartału rozliczeniu z rachunkiem środków obrotowych. Rachunek środków obrotowych akumuluje nadwyżki środków obrotowych przedsiębiorstw objętych systemem finansowym, a z drugiej strony z rachunku tego czerpane są środki przeznaczone na wyposażenie przedsiębiorstw w normatywne środki obrotowe w formie dotacji. Rachunek środków obrotowych akumuluje ponadto nadwyżki rachunku różnic cen, względnie pokrywa niedobory tego rachunku (w rozliczeniach kwartalnych). Poprzez rachunek środków obrotowych przedsiębiorstwa objęte systemem finansowym rozliczają się z budżetem państwowym. Nadwyżka rachunku środków obrotowych **podlega wpłacie** do budżetu państwowego, a niedobór pokryciu z budżetu, w rozmiarze ustalonym Ustawą skarbową w oparciu o plan obrotów na rachunek środków obrotowych. Rachunek narzutów administracyjnych akumuluje wpłaty Central rozliczających i innych przedsiębiorstw z tytułu narzutów administracyjnych przeznaczonych na sfinansowanie wydatków budżetowych jednostek organizacyjnych o charakterze jednostek kierujących i kontrolujących podległe im przedsiębiorstwa (Centralne Zarządy, Centrale Handlowe), central zaopatrzenia i innych tym podobnych jednostek. Saldo rachunku narzutów administracyjnych na koniec roku podlega rozliczeniu z rachunkiem środków obrotowych.

Pozostają do omówienia zagadnienia podatkowe przedsiębiorstw objętych systemem finansowym, których zasady zostały sprecyzowane w uchwale z 12. IV. 1949 r., lecz wymagają jeszcze odpowiednich aktów ustawodawczych. W zakresie podatku obrotowego uchwała wprowadza dwie jego formy, a mianowicie: przemysłowy podatek obrotowy i handlowy podatek obrotowy. Przemysłowy podatek obrotowy płacony jest od obrotów przedsiębiorstw wytwórczych i stanowi element kosztów własnych, podlegający wkalkulowaniu do ceny fabrycznej. Uchwała stanowi wprawdzie, że płatnikiem (nie podatnikiem) przemysłowego podatku obrotowego są centrale rozliczające, które w tym wypadku musiałyby z tytułu tego podatku rozliczać się z przedsiębiorstwami wytwórczymi i centralnie w ich mniemaniu podatek ten wpłacać. Przypuszczać jednak należy, że tam, gdzie decentralizacja poboru tego podatku (pobieranie wprost od przedsiębiorstw wytwórczych) nie spowoduje szczególnych trudności — przedsiębiorstwa wytwórcze zostaną uznane za bezpośrednich płatników tego podatku. Handlowy podatek obrotowy płacony jest od obrotów przedsiębiorstw handlowych i stanowi element kosztów własnych obrotu handlowego wkalkulowany w rabaty i marże handlowe. Podatek ten jest dwuszczeblowy tj. płacony zarówno od obrotów na szczeblu hurtu, jak i od obrotów na szczeblu detalu, w związku z czym opodatkowany jest również obrót między własnym hurtem danej centrali, a jej własnym detalem. Przesunięcie towaru ze składnicy fabrycznej do hurtowni lub półhurtowni, z hurtowni do półhurtowni jak również z jednego sklepu detalicznego danego przedsiębiorstwa do drugiego nie powinno być uważane za obrót podlegający opodatkowaniu. Stopa podatku obrotowego przemysłowego wynosi w odniesieniu do wyrobów i usług produkowanych przez przedsiębiorstwa podległe Ministerstwom: Górnictwa i Energetyki oraz Przemysłu Ciężkiego — 1%, w odniesieniu do towarów i usług produkowanych przez przedsiębiorstwa podległe pozostałym Ministerstwom przemysłowym — 2%. Stawka handlowego podatku obrotowego wynosi — 1%.

Stawki powyższe mogą być, na podstawie przepisów szczegółowych, podwyższone dla niektórych wyrobów i usług względnie ich grup.

Termin płatności podatku obrotowego zarówno przemysłowego jak i handlowego został ustalony na dzień 25 każdego miesiąca za miesiąc ubiegły.

Stopa podatku dochodowego została ustalona na 10% zysku bilansowego przy zwolnieniu jednostek organizacyjnych, których wydatki budżetowe pokrywane są z rachunku narzutów administracyjnych. Termin płatności tego podatku ustalony został na dzień 25 każdego miesiąca z tym, że w razie braku obliczenia podatku w tym terminie, podlega on wpłacie w wysokości 1/12 części planowanej kwoty podatku za okres roczny.

Z. Zdyb

OKRESOWE SPRAWOZDANIA RACHUNKOWE INSTRUMENTEM BANKOWEJ KONTROLI PRZEDSIĘBIORSTW W SYSTEMIE FINANSOWYM

Istnieją zwykle dwa zakresy działalności przedsiębiorstw: inwestycyjny i eksploatacyjny. Pierwszy polega na zwiększaniu i odnawianiu majątku stałego, drugi zaś na wytwarzaniu dóbr przeznaczonych na zbyt i świadczeniu usług. Oba zakresy działalności objęte są w gospodarce planowej właściwymi planami i podlegają kontroli.

Z uwagi na obowiązujący podział kompetencji między bankami, działalność inwestycyjna przedsiębiorstw, objętych polskim systemem finansowym, jest finansowana i kontrolowana przez Bank Inwestycyjny (B. G. K.), natomiast eksploatacyjna — przez Narodowy Bank Polski.

Obecną swoją rolę w stosunku do finansowanych i kontrolowanych przedsiębiorstw Narodowy Bank Polski spełnia głównie na zasadach wyłożonych w uchwale Rady Ministrów z dnia 21 sierpnia 1948 r.: wyposaża je w kapitał obrotowy, konieczny do wykonywania normalnej i prawidłowej, zaplanowanej eksploatacji, dostarcza środków pieniężnych pochodzących z otwartego kredytu na potrzeby przejściowe i specjalne oraz wykonuje pełną kontrolę finansowo-gospodarczą.

Kontrola ta, zgodnie z dotychczasową praktyką, dzieli się na: a) wstępną, b) bieżącą i c) następną. Nie umniejszając znaczenia kontroli wstępnej i bieżącej, trzeba powiedzieć, że badanie przez Bank wyników działalności finansowo-gospodarczej, tj. kontrola następna ma dla przedsiębiorstwa i Banku [1]) oraz dla całego gospodarstwa narodowego doniosłe znaczenie.

Sposoby wykonywania kontroli następnej, a nie bieżącej [2]), przedsiębiorstw, są — jak dotychczas — dwa:

1) opracowywanie i analiza materiałów sprawozdawczych, oraz
2) lustracje przedsiębiorstw.

O ile drugi sposób, chociaż sporadycznie ale nie rzadko stosowany przez Bank, nabiera szybko cech wykształconej metody, a zatem coraz bardziej skutecznej, to pierwszemu, tak ważnemu w skutkach dla przedsiębiorstwa i Banku, daleko jeszcze do doskonałości.

Do materiałów sprawozdawczych, przesyłanych Bankowi przez przedsiębiorstwa, należą głównie:

1) miesięczne sprawozdania z wykonania preliminarza finansowego,
2) miesięczne arkusze gospodarcze,
3) inne materiały statystyczne i opisowe,
4) miesięczne lub kwartalne sprawozdania rachunkowe (bilanse i rachunki wyników).

Ad 1) Okresowe, zazwyczaj miesięczne, sprawozdania z wykonania preliminarza finansowego sporządzanego specjalnie dla Banku, zwanego tak w odróżnieniu od planu finansowego, składanego władzom nadrzędnym przedsiębiorstwa, są zestawieniem wydatków dokonanych i wpływów osiągniętych za okres sprawozdawczy w układzie identycznym z preliminarzem. Sporządzanie tych sprawozdań wymaga pracy specjalnego działu, związanego pośrednio z księgowością finansową. Bank otrzymuje je zwykle w końcu następnego miesiąca po miesiącu sprawozdawczym.

Pomijam fakt, że nie zawsze obejmują one transakcje kredytowe, rozliczenia memoriałowe, istotne dla pełnego ujęcia wpływów i wydatków rzeczywistych przedsiębiorstwa, a stwierdzić należy, że Bank na ich podstawie może ogólnie tylko obserwować przebieg wykonania preliminarza finansowego. Ponadto po przeprowadzeniu odpowiednich obliczeń i porównaniu sum wydatków i wpływów rzeczywistych, Bank ma możność sprawdzić zgodność salda debetowego ewentualnie kredytowego rachunku bieżącego przedsiębiorstwa. Natomiast nie jest w stanie ustalić obiektywnie ani a) stanu aktywów obrotowych, ani b) kształtowania się kosztów eksploatacyjnych i c) postępu samofinansowania się czyli kapitalizacji, względnie ponoszenia strat przez przedsiębiorstwo, a więc nie jest w stanie osiągnąć głównych celów sprawowanej kontroli.

Ad 2) Arkusz gospodarczy jest w zasadzie zestawieniem stanów faktycznych aktywów normowanych w porównaniu z nor-

[1]) Mgr. L. Kostowski: Rola kredytu bankowego (Wiadomości N. B. P. nr 6).

[2]) Dr. Zygmunt Witkowski: Kontrola bieżąca gospodarki eksploatacyjnej przedsiębiorstw na podstawie bilansów krótkookresowych (Wiadomości N. B. P. nr 6).

matywami i wielkością posiadanych własnych środków obrotowych, uzupełnionych niektórymi zobowiązaniami na ultimo miesiąca sprawozdawczego. Gdyby nie pewne niedociągnięcia w określeniu danych, które mają być wstawione w odpowiednie rubryki arkusza i obserwowana niejednokrotnie niesumienność w ustaleniu ich przez przedsiębiorstwo — o czym trudno w tym miejscu mówić — można by ten materiał uznać za dający prowizoryczną podstawę do stwierdzenia wartości majątku obrotowego przedsiębiorstwa oraz stopnia i źródeł jego sfinansowania. W ten sposób osiągnęlibyśmy jeden z celów kontroli bankowej, wymienionych ad 1).

Bank powinien otrzymać sporządzony przez przedsiębiorstwo arkusz gospodarczy najpóźniej w końcu pierwszej połowy drugiego miesiąca po upływie miesiąca sprawozdawczego. W praktyce okres wyczekiwania na nadesłanie tego materiału sprawozdawczego znacznie się przedłuża.

Niedoskonałość w oznaczeniu danych, dość często obserwowana niesumienność w ich ustaleniu (cum bona aut mala fide) oraz względna ich nieaktualność, składają się na wątpliwą wartość ich zestawienia.

Ad 3) Są to materiały sporadycznie żądane przez Bank dla urobienia sobie szczegółowego poglądu na wycinkowe zagadnienie lub też przesyłane z inicjatywy przedsiębiorstwa. Na materiałach tych nie można opierać systematycznej i pełnej kontroli.

Z dotychczasowego krótkiego i raczej dogmatycznego omówienia trzech rodzajów materiałów sprawozdawczych oraz ich znaczenia dla kontroli następnej, prowadzonej przez Bank, wynika, że ani każdy z osobna, ani łącznie badane nie stanowią podstawy do ustalenia pełnego i pewnego pojęcia o sytuacji finansowo-ospodarczej kontrolowanego przedsiębiorstwa. Usiłowania idące w kierunku urobienia sobie syntetycznego, prawdziwego obrazu tej sytuacji tylko na podstawie dotychczas omówionej sprawozdawczości, napotykają albo na nieprzezwyciężone przeszkody w postaci braku uzupełniających danych, albo wymagają prowadzenia obszernej i w rezultacie kosztownej, dodatkowej w odniesieniu do każdego przedsiębiorstwa statystyki, której układ i znaczenie zależne są od indywidualnej inicjatywy prowadzącego. W rezultacie wynik usiłowań jest problematyczny.

Kontrola następna, bazowana na analizie i opracowaniu dotychczas omówionych materiałów, może być prowadzona tylko w stosunku do przedsiębiorstw, których bilanse przesyłane są do Banku znacznie później, niż po upływie 60 dni od ultimo miesięcznego okresu sprawozdawczego.

Ad 4) Bank otrzymuje lub powinien otrzymywać miesięczne ewentualnie kwartalne bilanse wraz z rachunkiem wyników (zysków i strat) w czasie od 25 do 60 dni od daty okresowego zamknięcia rachunkowego, a więc wcześniej albo w tym samym mniej więcej czasie co i arkusz gospodarczy.

Bilans można wykorzystać jako materiał sprawozdawczy dający obraz ogólny wielkości i sposobów zaangażowania kapitału pieniężnego w przedsiębiorstwie oraz jego dynamiki rozwojowej.

Bilans przedsiębiorstwa znacjonalizowanego, objętego polskim systemem finansowym, daje przede wszystkim wyraźną odpowiedź na pytanie, z jakich źródeł, w jakiej formie i wysokości przedsiębiorstwo czerpało środki na sfinansowanie swojej działalności inwestycyjnej i eksploatacyjnej.

Rachunek wyników przedstawia rezultaty pracy przedsiębiorstwa w okresie sprawozdawczym.

Na podstawie danych z bilansu i rachunku wyników, odpowiednio zestawionych dla porównania, ustala się rzeczywistą szybkość rotacji środków obrotowych w przedsiębiorstwie.

Z podanych wyżej określeń wynika, że ten rodzaj materiałów sprawozdawczych, otrzymywanych przez Bank, przy zastosowaniu odpowiednich metod analizy daje odpowiedź dokładną na pytania: a) jaka jest sytuacja finansowo-gospodarcza przedsiębiorstwa kontrolowanego w porównaniu z planowaną oraz b) w jakim stopniu przedsiębiorstwo wykonało zakreślony plan swojej działalności.

System kontroli następnej w oparciu o bilans i rachunek wyników przedsiębiorstwa ma przeciwników, którzy twierdzą m. in., że są to materiały niepewne, zbyt obszerne, zawierające sztucznie zestawione dane cyfrowe, w rezultacie czego

wnioski, na ich podstawie z trudem wyciągane, dają w syntezie złudny obraz. Że takie twierdzenia są błędne, postaram się wykazać w dalszym ciągu rozważań. W tym miejscu pragnę tylko zaznaczyć, że nieufność do okresowych sprawozdań rachunkowych i wiara w wartość poprzednio omawianych sprawozdań, jako materiału kontrolnego, mają swoje przyczyny w: a) obawie przed wielką ilością liczb metodą bilansową zestawionych, b) braku precyzji w ustaleniu metod analizy okresowych sprawozdań rachunkowych przedsiębiorstwa w gospodarce planowej oraz c) niedocenianiu celów obecnej bankowej kontroli przedsiębiorstw. Argumenty na uzasadnienie powyższych uwag wynikać będą również z dalszych rozważań.

II.

Głównym celem bankowej kontroli przedsiębiorstw socjalistycznych, jak wyżej już zaznaczyłem, jest badanie — w porównaniu z obowiązującym dane przedsiębiorstwo planem — kształtowania się: a) stanu majątku obrotowego, b) kosztów eksploatacyjnych, c) rentowności tzn. kapitalizacji, prowadzącej do samofinansowania się przedsiębiorstwa, względnie deficytowości. Wyniki tych badań Bank wykorzystuje jako podstawę do ewentualnych interwencji w przedsiębiorstwie lub u jego władz nadrzędnych, jeżeli w sensie ujemnym są niezgodne z planem, oraz bazuje m. in. i na nich ocenę planów przemysłowo-finansowych opracowywanych na następne okresy. Ponadto wyniki te służą Bankowi za podstawę do operowania funduszami specjalnych rachunków przezeń administrowanych oraz prowadzenia działalności kredytowej w oparciu o plan kredytowy i kontrolę jego wykonania.

Powstaje pytanie, czy z uwagi na tak wielkie znaczenie bankowej kontroli przedsiębiorstwa, może Bank opierać ją głównie na krótkookresowych sprawozdaniach rachunkowych (bilans i r-k wyników). Innymi słowy, czy sprawozdania te są **pewnym i nieskomplikowanym materiałem** do analizy i badań, których wyniki stanowią podstawę do wykonywania głównego zakresu bankowej kontroli przedsiębiorstw socjalistycznych i związanych z nią operacji finansowo-kredytowych.

Jednolity układ omawianych sprawozdań w wyniku stosowania obowiązującego planu kont zapewnia jasność i możność czynienia odpowiednich porównań danych: a) w ramach poszczególnego sprawozdania na określoną datę, b) w sprawozdaniach tego samego przedsiębiorstwa za kilka kolejnych okresów, c) kilku przedsiębiorstw o podobnej strukturze, organizacji, produkcji — za te same okresy. Częstotliwość i wielorodzajowość kontroli z urzędu i społecznej, oraz brak interesu w tak zwanym fryzowaniu sprawozdań bilansowych, decydują o ich prawdziwości i rzetelności.

Istniejące powiązania między sprawozdawczością rachunkową i planami finansowo-przemysłowymi przedsiębiorstw, umożliwiają porównywanie stanów faktycznych z planowanymi. Wreszcie właściwa i należycie zastosowana metoda badania musi doprowadzić do osiągnięcia zamierzonych celów kontroli.

Istnieje zasadnicza różnica między celami oraz metodami analizy sprawozdania rachunkowego przedsiębiorstwa kapitalistycznego a socjalistycznego. Różnica ta ma swoją genezę w odmiennym stosunku banku do przedsiębiorstwa w ustroju gospodarki planowej niż kapitalistycznym. Od dobrej woli i interesu zależała pomoc finansowa Banku dla przedsiębiorstwa w gospodarce kapitalistycznej. Stąd, jasna rzecz, metody analizy sprawozdań rachunkowych przedsiębiorstw tego ustroju musiały prowadzić do osiągnięcia najważniejszego celu, którym było ustalenie stopnia zdolności kredytowej przedsiębiorstwa, oczywiście z uwagi na zabezpieczenie kredytu, mającego być udzielonym przez Bank. W gospodarce planowej Bank ma obowiązek wyposażyć przedsiębiorstwo w taką ilość środków pieniężnych, jaka jest konieczna do sfinansowania prawidłowej działalności eksploatacyjnej zgodnej z zakreślonym planem.

Z tak sformułowanego obowiązku Banku wobec przedsiębiorstwa w gospodarce planowej, innymi słowy — socjalistycznego, wynika konieczność zastosowania takiej metody analizy sprawozdań rachunkowych przedsiębiorstwa, która prowadziłaby do osiągnięcia celu bankowej kontroli, sprecyzowanego na wstępie części drugiej niniejszego opracowania.

Analiza stanu majątku obrotowego. Wiadomo, że przedsiębiorstwo wykonujące zaplanowaną ilościowo i jakościowo produkcję, gospodarujące prawidłowo, posiadać musi oprócz majątku stałego — majątek obrotowy w niezbędnym rozmiarze. Część tego majątku, w skład której wchodzą: a) konieczna rezerwa gotówkowa na rachunku bankowym i w kasie, b) materiały do wytwarzania, c) materiały techniczne ruchu i inne, d) materiały opakowania, e) wyroby gotowe i półgotowe, f) roboty w toku oraz g) towary handlowe powinna być — według zasad obowiązujących

w gospodarce planowej w całości sfinansowana własnymi posiadanymi przez przedsiębiorstwo środkami pieniężnymi. W bilansie przedsiębiorstwa powinno to mieć w tym swój wyraz, że łącznej wartości określonego wyżej majątku obrotowego, prawidłowo się kształtującego — jeżeli chodzi o wielkość zapasu poszczególnych jego elementów — powinna odpowiadać taka sama łączna wartość tych pozycji po stronie pasywów, które wskazują na własnościowe posiadanie przez przedsiębiorstwo majątku obrotowego. Z tego wynika, że określona wyżej część majątku obrotowego ma pozostawać w **prawidłowej** wysokości i stanowić **własność** przedsiębiorstwa.

Badanie prawidłowości stanów w aktywach odbywa się przez porównanie z normatywami zapasów, obliczonymi na podstawie r-ku wyników i według ustalonych dla danego przedsiębiorstwa wskaźników w dniach i rachunku wyników. Normatyw jest to przeciętny zapas wymienionych wyżej składników majątku obrotowego przedsiębiorstwa, niezbędny dla wykonania produkcji, planem zakreślonej. Własność posiadanej przez przedsiębiorstwo omawianej części majątku obrotowego stwierdza się przez zestawienie odpowiednich pozycji bilansu — mówi się wtedy o obliczaniu pokrycia. Wielkość pokrycia powinna być równa normatywnej wielkości omawianej części majątku obrotowego.

W celu sprawdzenia tego porównujemy:

1) sumę posiadanego pokrycia z obliczonym normatywem łącznym aktywów normowanych,
2) łączny normatyw aktywów normowanych z sumą tych aktywów, faktycznie przez przedsiębiorstwo posiadaną.

Ad 1) Wynik porównania może wskazać na:

a) prawidłową wielkość posiadanego pokrycia, jeżeli będzie ono równe z normatywem łącznym. Oznacza to, że przedsiębiorstwo jest w pełni wyposażone we własne środki obrotowe,

b) niedobór, jeżeli pokrycie jest mniejsze od łącznego normatywu. Oznacza to, że przedsiębiorstwu należy uzupełnić środki obrotowe do wysokości normatywu, przekazując dotację z rachunku wyrównawczego środków obrotowych równą kwocie niedoboru.

Przed tym należy jednak stwierdzić, w jaki sposób w przedsiębiorstwie został przejściowo pokryty, wynikły z obliczenia niedobór środków obrotowych. Prawidłowe pokrycie niedoboru powinno się wyrazić w kwocie zobowiązań wobec Banku finansującego eksploatację, równej obliczonemu niedoborowi. Każdy inny sposób uzupełnienia brakujących środków stanowi naruszenie przez przedsiębiorstwo zasad systemu finansowego i wymaga bezzwłocznej interwencji banku kontrolującego,

c) nadwyżkę własnych środków obrotowych, jeżeli istniejące pokrycie przekracza obliczony normatyw łączny. Prawidłowo kwota nadwyżki powinna tkwić w aktywach w pozycji „Banki". Jeżeli tam jej nie ma, oznacza to, iż przedsiębiorstwo zamroziło ją w majątku stałym, np. przez sfinansowanie inwestycji prowadzonych sposobem gospodarczym, albo w majątku obrotowym, np. przez ponadnormatywne powiększenie aktywów normowanych, czy też przez dopuszczenie do istnienia należności w kwocie przekraczającej — wynikającą z normalnego obrotu. Zamrożenia te przykładowo określone stanowią nieprawidłowości, wymagające zwrócenia uwagi, nie są jednak przeszkodą w doprowadzeniu stwierdzonej nadwyżki własnych środków obrotowych na rachunek wyrównawczy środków obrotowych, chociażby z tego powodu przedsiębiorstwo zmuszone zostało do przejściowego zadłużenia się w Banku. Odprowadzanie powinno się odbywać w ustalonych odpowiednimi przepisami okresach.

Ad 2) Badanie na tym etapie ma doprowadzić do stwierdzenia, jak wygląda stan faktyczny normowanych aktywów w porównaniu ze stanem, jaki wynika z aktualnego obliczenia normatywów. Stwierdzenie to będzie równoznaczne z odpowiedzią na pytanie, czy przedsiębiorstwo prowadzi prawidłową gospodarkę. Jeżeli wynik porównania daje:

a) równość łącznego normatywu z ogólną wartością aktywów normowanych, oznacza to, ogólnie rzecz biorąc, że przedsiębiorstwo prowadzi właściwą gospodarkę — postępuje zgodnie z planem. Stan niemal idealny istnieje w przedsiębiorstwie, jeżeli, obserwujemy nie tylko równość globalnie po-

równywanych wielkości, ale także równość poszczególnego normatywu ze stanem faktycznym odpowiadającego mu aktywu normowanego. Np. normatyw „Banki" — zł 100/M równa się pozycji w bilansie: Banki — zł 100/M: normatyw „Wyroby gotowe i półgotowe" — zł 150/M równa się analogicznej pozycji w bilansie — zł 150/M itd.;

b) niedobór w łącznym stanie faktycznym normowanych aktywów, wtedy należy dodatkowo zbadać, który wzgl. które aktywa normowane niższe są od odpowiednich pozycji normatywu poza normatywem „Banki". Taki stan oznaczać może w zależności od pozycji normowanych aktywów, w których niedobór stwierdzono, że istnieją trudności w zaopatrzeniu czy w produkcji, albo obrotowość poszczególnych normowanych aktywów majątku obrotowego tak znacznie się zwiększyła, że nie zachodzi potrzeba utrzymywania zapasów w normatywnej wielkości — normatyw stał się za duży, trzeba zmienić wskaźnik zużycia (rozchodu) w dniach. W każdym z wymienionych — zresztą niewyczerpująco — przypadków, Bank ma obowiązek zbadać istotną przyczynę i podjąć właściwą interwencję. W omówionych przypadkach aktyw „Banki" normalnie powinien wykazywać nadmiar w porównaniu z normatywem, nadmiar równy niedoborowi, istniejącemu w pozostałych pozycjach aktywów normowanych. Skoro tak nie jest, oznacza to, że środki obrotowe normatywne zostały zużyte, ulokowane niewłaściwie, pozaplanowo: mogą tkwić w majątku stałym albo obrotowym nienormowanym. Istnieje podstawa do interwencji bankowej;

c) nadwyżkę łącznej sumy normowanych aktywów ponad obliczony normatyw, co oznacza z reguły, że przedsiębiorstwo prowadzi złą gospodarkę, chyba że cała nadwyżka wyraża się w ponadnormatywnym stanie zapasu surowców lub materiałów technicznych ruchu i innych, do zakupu których w nadmiarze zmuszone zostało przedsiębiorstwo z uwagi na sezonowość w czynieniu zakupów lub dobro gospodarki narodowej. Jasna rzecz, iż tego rodzaju usprawiedliwiony stan powinien mieć swój prawidłowy wyraz w istnieniu zobowiązania przedsiębiorstwa wobec Banku finansującego eksploatację — zobowiązania w kwocie równej omówionemu ponadnormatywnemu stanowi zapasów. Bank bowiem ma obowiązek przyznać przedsiębiorstwu do wykorzystania kredyt specjalny, przeznaczony na sfinansowanie tego rodzaju ponadnormatywnych zapasów. Jeżeli istnieje wprawdzie specjalny, ponadnormatywny zapas, gospodarczo usprawiedliwiony, ale sfinansowany w jakikolwiek inny sposób, niż z kredytu specjalnego, albo ponadnormatywny zapas wprawdzie gospodarczo nieusprawiedliwiony i do tego nie sfinansowany z kredytu przejściowego, przez Bank udzielonego, a z innych źródeł, wtedy — jak już wyżej wspomniałem — przedsiębiorstwo źle gospodaruje i narusza podstawowe zasady systemu finansowego. Po zbadaniu przyczyn istnienia ponadnormatywnych stanów zapasów i nieprawidłowego ich sfinansowania, Bank podejmuje czynności przewidziane odpowiednimi przepisami w stosunku do przedsiębiorstwa oraz zawiadamia — wymienione w uchwale Rady Ministrów z dnia 21 sierpnia 1948 r. — władze rządowe.

Z dotychczas przeprowadzonych rozważań, nie uwzględniających — rzecz oczywista — wszystkich przypadków możliwych odchyleń od stanu prawidłowego w gospodarce przedsiębiorstwa, wynika, a praktyka to potwierdza, że nie zawsze wielkość i rodzaj zadłużenia przedsiębiorstwa w Banku finansującym jego działalność eksploatacyjną, jest odpowiednikiem odchyleń od normalnej działalności w ich rodzaju i wielkości. Dosyć często zdarza się, że kolorowe światełka alarmowe, jak to czasem nazywa się rodzaje zadłużenia przedsiębiorstwa wobec Banku, świecą za słabo albo wysyłają światło niewłaściwego koloru albo w ogóle nie świecą, chociaż przedsiębiorstwo to gospodaruje nieprawidłowo, narusza zasady systemu finansowego. Weźmy tylko taki przykład pod uwagę: przedsiębiorstwo jest wyposażone w normatywną ilość własnych środków obroto-

wych, przy czym normatyw został ustalony we właściwej wysokości, aktywa normowane równe są temuż normatywowi, przedsiębiorstwo łamie dyscyplinę finansową, udzielając towarowego kredytu odbiorcom, albo prowadząc systemem gospodarczym pozaplanowe inwestycje. W rezultacie powstają znaczne nawet zamrożenia środków obrotowych w należnościach od odbiorców i majątku stałym. Mimo to nie ma żadnego zadłużenia webec Banku. Taki przypadek w praktyce jest możliwy dzięki temu, że w pewnym okresie czasu przedsiębiorstwo samo korzysta z kredytu towarowego swoich dostawców i to w takim stopniu, który umożliwia mu wspomniane łamanie dyscypliny finansowej. Mimo, że są odchylenia od prawidłowego gospodarowania zadłużenia wobec Banku nie ma. Zaznaczyć należy, że przedsiębiorstwo księguje na podstawie faktur zastępczych.

Już tylko z wyżej przytoczonego przykładu — jak zresztą i z rozważań na temat porównań pokrycia środków obrotowych z normatywami — można wyciągnąć wniosek, że nie zawsze rodzaj i wielkość zadłużenia wskazuje na nieprawidłowości w gospodarce przedsiębiorstwa, lecz prawidłowo przeprowadzona analiza jego bilansu, że niejednokrotnie dopiero działanie Banku, oparte na prawidłowo wysnutych z analizy wnioskach, może tak dostosować rodzaj i wielkość obliga bankowego przedsiębiorstwa, aby było ono wyrazem odchyleń od prawidłowej gospodarki. Tak więc można stwierdzić, że bilans przedsiębiorstwa jest nieodzownym instrumentem kontroli właściwego wykonania planu kredytowego dla przedsiębiorstwa, branż przemysłu i całego przemysłu uspołecznionego.

Wracając do bezpośrednich rozważań o analizie stanu majątku obrotowego przedsiębiorstwa, podkreślić należy, że przeprowadzenie jej jest możliwe i daje w efekcie prawidłowe wyniki, jeżeli zastosuje się — jak już wyżej wspomniałem — właściwą metodę badania. Ta właściwa metoda, prowadząca w rezultacie do prawidłowych i realnych wniosków, polega — jak z wyżej zamieszczonych rozważań wynika — na przyrównywaniu pokrycia finansowego normowanego majątku obrotowego przedsiębiorstwa z obliczonymi dla niego aktualnymi normatywami oraz na porównaniu tych normatywów z aktywami normowanymi. Wynika z tego, że o wysnuwaniu właściwych wniosków decydują realne obliczenia:

a) normatywów majątku obrotowego, z którego normowaniu podlegać tylko mogą:
   1) stan gotówki w kasie i banku finansującym eksploatację,
   2) zapasy materiałowe i produkcyjne oraz

b) własnych środków obrotowych, przeznaczonych na sfinansowanie normowanego majątku obrotowego przedsiębiorstwa.

Ad a) Dla przypomnienia i podkreślenia podaję naukową definicję normatywu [3]), przez który rozumieć należy: „p r z e c i ę t n y zapas środków obrotowych, niezbędny dla wykonania p l a n u produkcji i zbytu".

Istnieją dwa sposoby obliczania normatywów [4]). Pierwszy sposób bazuje na wskaźniku rozchodu w dniach — obliczonym metodą statystyczną — danego rodzaju artykułu, którego zapas ma być ustalony, jeśli zaś chodzi o ustalenie normatywu „Banki" — na sztywno podanym wskaźniku 20 dni. Nie przedstawiając szczegółowo tego sposobu obliczenia normatywów zaznaczam, że prowadzi on do nierealnych i nieprawidłowych ustaleń normatywnych zapasów — poza innymi przypadkami, a także wtedy, gdy za podstawę do obliczenia dla nich wskaźników wzięto wartościowe stany faktyczne zapasów, istniejące w poprzednich okresach czasu w nadmiarze. Obliczenie normatywu przy wskaźniku ustalonym na tego rodzaju podstawie prowadzi do sankcjonowania nieprawidłowości istniejących w przeszłych okresach w przedsiębiorstwie. Ponadto zastosowanie w obliczeniu normatywu „Banki" wskaźnika 20, powoduje ustalenie tego normatywu — jak praktyka wykazała — w zbędnej dla przedsiębiorstwa wielkości.

Drugi sposób obliczenia normatywu daje prawidłowe wyniki, przyjmuje bowiem jako podstawę wskaźnik ustalony w oparciu o „szczegółowe wyliczenia techniczne, bazujące na planie produkcji, zapotrzebowania na dany materiał lub półfabrykat w jednostce czasu, na czasie trwania procesu produkcji oraz na czasie trwania dostawy od dnia zamówienia do dnia postawienia do dyspozycji fabryce

[3]) Stanisław Skrzywan: Kontrola w przedsiębiorstwie, str. 146.

[4]) Instrukcja F 11 — wydana przez b. Min. P. i H. w porozumieniu z Narodowym Bankiem Polskim.

danego materiału“ [5]). Wskaźniki ustalają właściwe władze przedsiębiorstwa, często po uwzględnieniu uwag zgłoszonych przez Bank, zatwierdza je zaś Państwowa Komisja Planowania Gospodarczego. Normatyw „Banki“, obliczany przez przedsiębiorstwa przy zastosowaniu wskaźnika 5 dni, ustalonego na rok bieżący przez P. K. P. G., stwarza — moim zdaniem — istotnie potrzebną przedsiębiorstwu rezerwę środków płatniczych, jeśli weźmie się pod uwagę następujące momenty:

1) przedsiębiorstwo realizuje produkcję, t.zn. upłynnia związane z jej wykonaniem koszty, inkasując należność wg. cen rozliczeniowych fabrycznych (koszt plus zysk) prawidłowo, to znaczy najdalej w 12—15 dni od chwili dokonania wysyłki towaru; zarówno praktyka jak i porównanie dochodów operacyjnych wg. rachunku wyników z sumą należności od odbiorców wg. bilansu, prawidłowo pracującego przedsiębiorstwa, potwierdzają powyższe twierdzenie;
2) przedsiębiorstwo produkcyjne płaci za dostawy przeciętnie po upływie miesiąca — dwu miesięcy — od dnia ich otrzymania: jak wskazuje kwota pozycji „Dostawcy“ w pasywach bilansu, porównana z sumą pozycji „Materiały podstawowe“ i „Materiały pomocnicze“ wg. rachunku wyników w grupie nakładów operacyjnych. Przy tym w rozumowaniu należy również uwzględnić fakt istnienia w wielu wypadkach pośrednich ogniw w procesie zaopatrzenia przedsiębiorstwa produkcyjnego w materiały. Przedsiębiorstwo to otrzymuje z Oddziału Banku dlań właściwego awiz o nadejściu faktury do opłacenia przeciętnie najwcześniej po upływie 25 dni od daty nadejścia dostawy. Wykupuje fakturę po upływie dalszych 5-ciu dni, przewidzianych uchwałą K.E.R.M. z 20 maja 1947 r., przy czym należy zaznaczyć, że faktura ta wystawiona została — w trybie przewidzianym w powołanej uchwale—przez jednostkę zaopatrzenia danego przemysłu, na zlecenie której faktyczny dostawca towar wysłał. Jasną jest rzeczą, że na okres od dnia wysłania towaru przez przedsiębiorstwo, będące faktycznym dostawcą, do dnia zapłaty za ten towar, dokonanej przez faktycznego odbiorcę, składają się dwa cykle obrotu fakturowego: jeden liczony od dnia wysłania towaru do dnia otrzymania faktury za ten towar przez centralę zaopatrzenia, drugi— od tego dnia do chwili opłacenia refaktury centrali zaopatrzenia przez przedsiębiorstwo, faktycznie odbierające dostawę.
3) przedsiębiorstwo w przeważającej ilości wypadków wypłaca robociznę i pensje oraz związane z nimi świadczenia przeciętnie po upływie 15—25 dni od daty wysyłki produkcji, w koszt której wchodzi wypłacana w podanym czasie robocizna, pensje i związane z nimi świadczenia.
4) pozostałe koszty rodzajowe przedsiębiorstwo pokrywa, dokonując wydatków również przeciętnie po upływie 15—45 dni od daty dokonania wysyłki produkcji, w koszt której wchodzą.

Z wyjaśnień, zawartych w p-ktach 1—4 wynika, że przedsiębiorstwo realizuje produkcję, tzn. upłynnia jej koszty, inkasując należność wg. cen rozliczeniowych fabrycznych (koszt plus marża zysku), częściowo równocześnie, a w przeważającej części wcześniej niż pokrywa wydatki eksploatacyjne z jej wytworzeniem związane. Wobec tego normatyw „Banki“ przy wskaźniku 5 dni jest dla przedsiębiorstwa prowadzącego działalność eksploatacyjną zgodnie z planem i sprawnie fakturującego — rezerwą środków płatniczych, mającą raczej charakter — powiedziałbym — żelaznej rezerwy płatniczej, zabezpieczającej je w wypadkach chwilowych i niewielkich zahamowań wpływów lub w przypadkach konieczności poniesienia przyspieszonych albo zwiększonych wydatków.

Z uwagi na to, że należności przedsiębiorstwa socjalistycznego w żadnym

[5]) Stanisław Skrzywan: Kontrola w przedsiębiorstwie, str. 146/7. W powołanej wyżej książce autor podaje również wzór na obliczenie normatywu robót w toku, przy istnieniu w przedsiębiorstwie uproszczonych warunków produkcyjnych i równomiernego narastania kosztów wytwarzania w czasie (przyp. aut.).

przypadku nie odzwierciedlają udzielonego przez to przedsiębiorstwo kredytu towarowego, a zaliczkowanie dostaw z wyjątkiem ewentualnego importu jest niedopuszczalne, są natomiast w istocie swej pozycjami przechodnimi, wyrażającymi tylko cykl inkasa bankowego, w którym przedsiębiorstwo osiąga wpływy za sprzedaną produkcję, przeto ani nie mogą być normowane, ani stanowić części składowej, tak zwanej „rezerwy płatniczej". Pozostałe należności mają charakter rozliczeń z pracownikami z tytułu świadczeń natury prawnopublicznej i branżowych.

Podobnie przedstawia się sprawa zobowiązań przedsiębiorstwa socjalistycznego. Nie wyrażają one kredytu towarowego, udzielonego przedsiębiorstwu przez dostawców, a tylko cykl płatności, w którym opłacane są ich faktury. Pozostałe zobowiązania są w istocie swojej pozycjami nie zlikwidowanych rozliczeń, wymienionych przy omawianiu należności, a więc są typowymi pozycjami przechodnimi. Z tych przyczyn nie można ich traktować jako dodatkowego źródła sfinansowania majątku — aktywów przedsiębiorstwa, przez zaliczanie ich w części lub w całości do ustalonego pokrycia własnymi środkami przedsiębiorstwa normatywów jego majątku obrotowego. Nadwyżkę sumy zobowiązań, wynikłą z porównania z sumą należności, należy traktować tylko jako wyraz istniejących nieprawidłowości w przedsiębiorstwie, zarówno wtedy, gdy równa jest jego zadłużeniu wobec banku finansującego eksploatację jak i tym bardziej, gdy omawiana nadwyżka zobowiązań oznacza inny stosunek dłużny. Pierwszy przypadek jest jedynie dowodem: a) że przedsiębiorstwo czerpie z właściwego źródła środki na sfinansowanie normowanych aktywów do wysokości ustalonego dlań normatywu ale zarazem jest dowodem nieprawidłowości polegającej na tym, że nie posiada pełnego własnego pokrycia, b)— że sfinansowano ponadnormatywne zapasy materiałowe i produkcyjne, albo wreszcie c) — że przedsiębiorstwo uzyskało powiększenie majątku stałego przez inwestycje dokonywane systemem gospodarczym finansowanym przejściowo przez bank do momentu dokonania refundacji środków z kredytu [6]) pochodzących i zużytych na ten cel.

Ad b) Aby zbadać, w jakiej mierze, tzn. w części, czy całości, czy w nadmiarze istnieją własne środki obrotowe w porównaniu z ustalonym na dany okres łącznym normatywem majątku obrotowego przedsiębiorstwa, należy przeprowadzić odpowiednie obliczenie na podstawie jego bilansu.

Skoro w ad b) uzasadniłem, że przy obliczaniu pokrycia normatywów majątku obrotowego nie można do własnych środków płatniczych przedsiębiorstwa zaliczać zobowiązań, to pozostają do rozpatrzenia i uwzględnienia pozostałe pasywa. Wobec tego sumujemy wg. bilansu:

1) kapitały własne, 2) środki otrzymane, 3) umorzenia i rezerwy oraz 4) zyski. Od sumy w ten sposób uzyskanej odejmujemy łączną kwotę środków odprowadzonych i strat. Wynik daje nam ilość faktycznie posiadanych przez przedsiębiorstwo własnych środków, ulokowanych w majątku stałym i obrotowym. W dalszym ciągu, aby wyodrębnić własne środki obrotowe, od kwoty ostatnio uzyskanej odejmujemy:

a) wartość majątku stałego pomniejszoną o wartość inwestycji i kapitalnych remontów, wykonanych sposobem gospodarczym w ostatnim miesiącu objętym bilansem. Tę ostatnią wartość przejmujemy ze specyfikacji do obrotów wewnętrznych w grupie dochodów operacyjnych rachunku wyników;

b) kwotę zaliczek udzielonych na dostawy inwestycyjne. Przejmujemy ją ze specyfikacji do należności od dostawców.

Po odjęciu wyżej określonych wielkości, równoznacznych z ilością unieruchomionych własnych środków, otrzymujemy aktualny stan własnych środków faktycznie przez przedsiębiorstwo posiadanych, które przeznaczone są na sfinanso-

[6]) „Kredyt do refundacji z P. P. I." — stosowane określenie to stanowi wielki skrót myślowy i nie oddaje prawidłowo istoty tego kredytu (przyp. autora).

wanie normowanego majątku obrotowego tylko w wysokości ustalonego dlań normatywu. Jeżeli w wyniku porównania wielkości, tak obliczonych własnych środków obrotowych, z wielkością łącznego normatywu majątku obrotowego okaże się równość, niedobór własnych środków lub ich nadwyżka, prowadzimy analizę, którą we właściwym miejscu w zarysie omówiłem.

Badanie kształtowania się kosztów eksploatacyjnych i rentowności.

Łączne omawianie sposobu badania dwu wymienionych zagadnień jest uzasadnione ścisłą zależnością, jaka między nimi istnieje. Jasne jest, że w gospodarce planowej, operującej systemem cen rozliczeniowych, rentowność rzeczywista wyznaczana jest przez z góry ustaloną cenę rozliczeniową fabryczną z jednej strony, a z drugiej — przez rzeczywisty koszt produkcji netto. Rentowność, jej stopień albo jej brak, wpływa na postęp akumulacji środków obrotowych a poprzez akumulację — na wielkość zaangażowanego w przedsiębiorstwie, przemyśle i gospodarstwie narodowym kredytu bankowego na uzupełnienie normatywnych środków obrotowych. Akumulacja ma kapitalne znaczenie dla gospodarstwa narodowego — umożliwia socjalistyczną reprodukcję rozszerzoną.

Powiedziano już, że o rentowności decyduje m. in. rzeczywisty koszt produkcji. Stąd badanie go w porównaniu z planowanym jest—sądzę—pierwszym co do ważności celem bankowej kontroli następnej. Osiągnięcie tego celu umożliwiają: 1) plan finansowy przedsiębiorstwa i 2) rachunek wyników (strat i zysków). Dokonanie porównań odpowiednich wielkości rzeczywistych z planowanymi daje odpowiedź na pytanie ,czy przedsiębiorstwo wykonało i w jakiej mierze — określone planem zadania.

Szczegółowe omawianie sposobu i możliwości porównań wyników uważam — z uwagi na ich prostotę i oczywistość — za zbyteczne, zwłaszcza, że rozszerzyłoby to jeszcze bardziej ramy niniejszego artykułu. Dlatego ograniczę się do przykładowego podania, iż wynik porównania zysku ze sprzedaży wyrobów z kosztem własnym sprzedanych wyrobów ustali rzeczywistą rentowność przedsiębiorstwa, którą trzeba porównać z planowaną, aby skontrolować wykonanie planu akumulacji, której znaczenie starałem się w skrócie mocno podkreślić.

III.

Dotychczas usiłowałem wykazać, że wykonywanie bankowej kontroli następnej przedsiębiorstwa, zwłaszcza produkcyjnego, objętego systemem finansowym, jest możliwe na podstawie okresowych sprawozdań rachunkowych przy zastosowaniu właściwej metody badania. Pozostają do krótkiego omówienia: a) główne warunki, które muszą być spełnione, aby tego rodzaju materiał sprawozdawczy ,przez Bank otrzymywany, był należycie wykorzystany oraz b) skutki przyjęcia tego materiału, jako głównej podstawy bankowej kontroli następnej.

Ad a) Bilans jest podstawą badania sytuacji finansowo - gospodarczej przedsiębiorstwa, jeżeli odzwierciedla jej stan faktyczny i pod względem formalnym odpowiada wymaganiom obowiązujących w tym zakresie przepisów. Przedsiębiorstwa i ich władze nadrzędne niektórych branż przemysłu powinny zwrócić uwagę na te dwa momenty decydujące o fakcie, czy ten rodzaj sprawozdawczości stanie się główną i w odniesieniu do wszystkich przedsiębiorstw przez Bank kontrolowanych — podstawą kontroli następnej. Ponadto trzeba zaznaczyć, że najlepszy nawet materiał sprawozdawczy traci na wartości, jeśli nie jest w porę nadsyłany. Stąd postulat takiego usprawnienia pracy we właściwych działach przedsiębiorstwa, aby w wyniku dało ono bilans szybciej sporządzony i nadesłany do Banku.

Ad b) W rezultacie przyjęcia bilansu z rachunkiem wyników (strat i zysków) za podstawę bankowej kontroli, nastąpi bardzo znaczne odciążenie przedsiębiorstwa w pracy nad sprawozdawczością, osiągnięcie większych oszczędności w kosztach osobowych i materiałowych, nie małe też korzyści osiągnie Bank i w konsekwencji gospodarka narodowa.

WAŻNIEJSZE POZYCJE BIBLIOGRAFICZNE Z ZAKRESU RACHUNKOWOŚCI I EKONOMIKI PRZEDSIĘBIORSTW Z LAT 1939 — 1949

Niniejszy przegląd bibliograficzny stanowi kontynuację bibliografii z tego samego zakresu umieszczonej w nr 11 „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego" z 1948 r. Zawiera on wydawnictwa w językach: 1) polskim, 2) francuskim, 3) angielskim, 4) niemieckim. Wykaz wydawnictw w języku rosyjskim mieści się w nr 3 i 6 „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego" z 1949 r.

1) Wydawnictwa w języku polskim.

1. **Adamiecki Karol — Harmonizacja pracy.** Zebrał, opracował i uzupełnił Zygmunt Zbichorski — Warszawa 1948, Instytut Naukowy Organizacji i Kierownictwa. 8⁰, s. 118, tab.

Treść: 1) Prof. Karol Adamiecki, 2) Pojęcia wstępne, 3) Współdziałanie organizmów, 4) Harmonizacja pracy przy produkcji ciętej blachy, 5) Harmonizacja pracy małej walcowni, 6) Harmonizacja pracy walcowni drutu, 7) Zastosowanie harmonogramów w przemyśle, 8) Zastosowanie harmonogramów do wykonania i kontroli, 9) Harmonograf, 10) Wprowadzenie harmonogramów do programów szkolnych, 11) Bibliografia.

2. **Adamiecki Wacław — Organizacja zakładu wytwórczego** — Warszawa, 1948, Centralny Związek Spółdzielczy. 8⁰, s. 134.

Treść: 1) Wstęp, 2) Definicja zakładu wytwórczego. Istota organizacji i jej podstawowe zadanie. Organizacja w ujęciu statycznym i dynamicznym, 3) Organizacja urządzeń. Teren i budynki. Urządzenia pomocnicze do produkcji, 4) Organizacja ruchu. Zasady gospodarki magazynowej. Ruch materiałów podczas przerobu. Przerób materiału. Wykorzystanie zdolności wytwórczej zakładu. Utrzymanie w sprawności aparatu produkcyjnego, 5) Organizacja zespołu ludzkiego. Przyjście do pracy. Szatnie. Jadalnie. Ubikacje. Dobór ludzi pod względem fizycznym. Opieka lekarska. Dobór ludzi pod względem psychicznym. Dostosowanie warunków pracy do potrzeb organizmu ludzkiego. Wydajność pracy. Płace, 6) Kierownictwo ludźmi w pracy, 7) Organizacja zespołu ludzkiego jako zagadnienie społeczne i kulturalne, 8) Statystyka w zakładzie wytwórczym, 9) Bibliografia.

3. **Biegeleisen - Żelazowski Bronisław — Co to jest psychologia pracy** — Kraków, 1949, Wiedza —Zawód—Kultura. 8⁰, s. 54.

Treść: 1) Analiza zawodu, 2) Uzdolnienia zawodowe, 3) Psychologia szkolenia zawodowego, 4) Psychologiczna racjonalizacja pracy, 5) Czynnik ludzki w przemyśle, 6) Poradnictwo zawodowe, 7) Psychologia nieszczęśliwych wypadków.

4. **Bildziukiewicz A. — Rachunkowość przebitkowa.** Poradnik i tematy. Wyd. 3 — Gliwice 1949, Instytut Wiedzy. 8⁰, s. 224, tab.

Treść: 1) Zasady prawidłowej rachunkowości, 2) Organizacja i technika rachunkowości, 3) Objaśnienia do tematu I, 4) Temat I — Rachunkowość przedsiębiorstwa handlowego, 5) Rachunkowość komisu, 6) Temat II, 7) Temat III — Rachunkowość zakładu przemysłowego.

5. **Giza Stanisław i Majewski Michał — Gospodarka magazynowa i jej kontrola** — Warszawa 1948, C. S. S. „Społem". 8⁰. s. 350.

Treść: Wiadomości ogólne, rodzaje magazynów, budowa magazynów, 2) Urządzenia magazynowe, 3) Wyładunek towaru, 4) Układanie towaru, 5) Przechowywanie towaru, 6) Wydawanie (ekspedycja towarów), 7) Czynności magazynowe, 8) Przyjęcie magazynowe, 9) Zwroty towarowe, 10) Książka kontroli odpisów towarowych, 11) Kartoteka magazynowa, 12) Przedysponowania towarowe, 13) Dysponowanie towarami na potrzeby własne, 14) Dowody przesyłkowe, 15) Zamówienia towarowe odbiorców, 16) Przechowywanie kopii faktur, 17) Książki pomocnicze, 18) Kontrola towarowa, 19) Podstawowe wiadomości z organizacji pracy w magazynie, 20) Współpraca magazyniera z kierownikiem placówki, referentem handlowym, sprzedawcą, księgowością i odbiorcami, 21) Przewozy towarowe, 22) Walka ze szkodnikami w magazynie, 23) Bezpieczeństwo pracy, 24) Zarządzenia sanitarne, 25) Samozapalenia, 26) Wiadomości różne, 27) Instrukcje, 28) Wiadomości praktyczne, 29) Bibliografia.

6. **Gogh V. W. Van — Zarządzanie przedsiębiorstwem wytwórczym** (oprac. Alfred Liebfeld) — Poznań 1948, Wł. Wilak. 8⁰, s. 198.

Treść: 1) Organizacja przedsiębiorstw, 2) Sprawność operacji elementarnych, 3) Sprawność a wysiłek ludzki, 4) Sprawność, wydajność a normalizacja, 5) Sprawność serii operacji, 6) Programy pracy, 7) Organizacja pracy administracji, 8) Kierownictwo, 9) Personel.

7. **Górniak Stefan — Księgowość handlowa.** Część ogólna – Wrocław – Katowice 1949, Dobra Książka. 8⁰, s. 306, tab.

Treść: 1) Wiadomości wstępne, 2) Księgi obrotowe — szczegółowe, 3) Inwentarz, 4) Bilans, 5) Księgowość tabelaryczna, 6) Roczne zamknięcie ksiąg, 7) Zastosowanie księgowości tabelarycznej w sklepie detalicznym, 8) Metoda włoska, 9) Księgowanie interesów komisowych, 10) Plany kont, 11) Księgowość w spółdzielniach handlowych, 12) Księgowość przebitkowa, 13) Tabele.

8. **Górniak Stefan – Zasady teorii księgowania oraz techniki księgowania i bilansowania.** Wyd. 3 — Gliwice, 1949, Instytut Wiedzy. 8⁰, s. 213.

Treść: Pojęcie i przedmiot księgowości, 2) Bilans i rachunki, 3) Zamknięcie roczne, 4) Technika księgowania, 5) Dokumenty, 6) Z przepisów prawnych dotyczących księgowości.

9. **Janicki E. i Kossowska A. — Księgowość amerykańska. Zasady księgowości. Metodyczny zbiór ćwiczeń i przykładów.** Wyd. 3 — Poznań, 1948, Wł. Wilak. 8⁰, s. 157.

Treść: 1) Wstęp, 2) Cel i znaczenie księgowości, 3) Systemy księgowości, 4) Inwentarz, 5) Układ inwentarza, 6) Bilans, 7) Księga tabelaryczna, 8) Konto (rachunek), 9) Sposób księgowania w księdze tabelarycznej, 10) Bilans próbny, 11) Tematy do ćwiczeń, 12) Roczne zamknięcie ksiąg, 13) Bilans generalny, 14) Księgi zapasowe, 15) Sposoby otwierania i zamykania ksiąg, 16) Koszty pomocnicze, 17) Dokumenty, 18) Bilans próbny oraz wyliczenie strat i zysków, 19) Księgowość spółki jawnej, 20) Błędy w księgach handlowych.

10. **Kielan Franciszek i Mackiewicz Ignacy — Księgowość gminnej spółdzielni „Samopomoc Chłopska"** — Warszawa, 1948, Zw. Rewizyjny Spółdz. R. P. 8⁰, t. I. s. 222, t. II. s. 141.

Treść: T. I. 1) Uwagi wstępne, 2) Wiadomości podstawowe, 3) Księgowość zakładu głównego, 4) Księgowość zakładów handlowych, 5) Księgowość zakładów przemysłowych, 6) Księgowość rolna, 7) Księgowość zakładów usługowych, 8) Zamknięcie ksiąg rachunkowych, 9) Jednolity plan kont.

T. II: Przykłady księgowania, 1) Omówienie, 2) Przykład księgowania w dzienniku-głównej, 3) Miesięczna kontrola obrotów i sald, 4) Bilans surowy miesięczny, 5) Dalszy ciąg księgowania w dzienniku-głównej, 6) Kontrola obrotów i sald na koniec roku, 7) Bilans brutto na 31 grudnia, 8) Skorowidz kart kontowych, 9) Bilans netto, 10) Rachunek strat i nadwyżek.

11. **Łyzłow B.M.—Zasadnicze problemy technicznego normowania pracy** — Warszawa, 1948, Min. Przem. i Handlu, Biblioteka Techniczna. 8⁰, s. 98.

Treść: 1) Proces produkcyjny i jego struktura, 2) Techniczna norma pracy i jej cele, 3) Klasyfikacja zużycia czasu przy produkcji, 4) Skład technicznej normy pracy i sposób jej obliczania, 5) Metody normowania technicznego, 6) Kolejność opracowania normatywów czasu, 7) Metodyka pomiaru zużycia czasu roboczego, 8) Normowania elementów składowych technicznej normy pracy, 9) Przykład obliczania normy czasu jednostkowego i normy pracy na serię.

12. **Martinec Emil — Planowanie produkcji** (tłum. z czeskiego) — Warszawa 1948, Instytut Naukowy Organizacji i Kierownictwa. 8⁰, s. 144.

Treść: 1) Podstawy produkcji, 2) Podstawy organizacyjne planowania produkcji, 3) Opracowywanie planów, 4) Czynniki współdziałające przy układaniu planów, 5) Bibliografia.

13. **Moszczeński Stefan — Rachunkowość gospodarstw wiejskich** — Warszawa 1947, Państwowy Instytut Wydawnictw Rolniczych. 8⁰, s. 455.

Treść: 1) Z głębi wieków, 2) Majątek gospodarstwa, 3) Kontrola ruchu, 4) Koszty własne, 5) Mierniki sprawności produkcyjnej, 6) Zamknięcie ksiąg, 7) Preliminarze, 8) Księgowość podwójna, 9) Księgowość gospodarstw włościańskich, 10) Kalkulacje, 11) Metody statystyczne, 12) Bibliografia.

14. **Nietyksza Bronisław, Gout Tadeusz — Przedsiębiorczość prywatna w przemyśle i handlu. Prawa i obowiązki** — Warszawa 1948, Prasa Demokratyczna — Nowa Epoka. 8⁰, s. 199.

Treść: Cz. I. Podstawy polityczno-gospodarcze: 1) Podstawy ideologiczne, 2) Struktura organizacyjna samorządu gospodarczego i rola jego w nowym ustroju gospodarczym, 3) Sieć zakładów przemysłowych i zatrudnienie, 4) Przemysł prywatny a Plan Odbudowy Gospodarczej, 5) Zaopatrzenie i zbyt w przemyśle, 6) Struktura organizacyjna, sieć terenowa i stan zatrudnienia w handlu, 7) Zagadnienie kredytowe w przemyśle i handlu, 8)Dochód społeczny, ceny i procent, 9) Polityka podatkowa, 10) Handel zagraniczny, 11) Zagadnienie człowieka. Cz. II. Przepisy prawne.

15. **Nożyczkowski Józef — Organizacja pracy w tkalni bawełnianej** — (Łódź) 1948, Centralny Zarząd Przemysłu Włókienniczego. 8⁰, s. 255.

Treść: 1) Organizacja w przemyśle włókienniczym, 2)Gospodarka materiałem ludzkim, 3) Ustalenie jednostek produkcyjnych, 4) Wy-

dajność krosna i czas pracy tkacza, 5) Wytyczne organizacji wielokrosnowej obsługi, 6) Praca i płaca w tkalni, 7) Czyszczenie krosien, 8) Praca pomagaczek, 9) Transport tkaniny od krosna do przeglądania, 10) Oliwienie krosien, 11) Kontrola wydajności tkalni, 12) Normalizacja części zamiennych w tkalni, 13) Metoda analizy pracy majstra naprawy krosien, 14) Mimośrody nicielnicowe i przewały a zrywanie się nitek osnowy, 15) Nawlekanie osnów, 16) Krochmalenie osnów jako jeden z czynników wydajności tkalni, 17) Wydajność snowarki stożkowej i organizacja pracy snucia, 18) Wydajność suwadła angielskiego i organizacja pracy snowaczki, 19) Wydajność przewijaczek i przewijarek, 20) Przewijanie wątku na cewiarce „Hacoba", 21) Przewijanie wątku na cewiarce „Rapid", 22) Gospodarowanie materiałem technicznym w tkalni, 23) Bicze, 24) Koszt używalności cewek zwykłych papierowych i automatycznych drewnianych.

16. **Ostrowski Karol — Zasady rachunkowości samorządowej. Teoria i prawo pozytywne** — Kraków, 1948, Biblioteka Wyższej Szkoły Nauk Społecznych TUR. 8⁰, s. 104.

Treść: I. Podstawy teoretyczne: 1) System podwójnej rachunkowości „kupieckiej", 2) System rachunkowości kameralistycznej, 3) Obowiązujący system rachunkowości komunalnej. II. Prawo pozytywne: 1) W zakresie kasowości, 2) W zakresie rachunkowości, 3) W zakresie kontroli, 4) Dodatek: Szkicowe przedstawienie zapisów systematycznych na przykładzie praktycznym.

17. **Planowanie gospodarcze w spółdzielczości radzieckiej.** Tłumaczenie i opracowanie W. Wojnackiego i St. Poznańskiego na podstawie pracy zbiorowej pod red. prof. S. Dnieprowskiego pt. „Ekonomika i planowanie radzieckiego handlu spółdzielczego" — Warszawa, 1948, Zw. Rewizyjny Spółdz. R. P. 8⁰, s. 131.

Treść: 1) Wstęp, 2) Spółdzielczość w ZSRR, 3) Struktura organizacyjna radzieckiej spółdzielczości wiejskiej, 4) Zasady i metody planowania, 5) Planowanie zasobów towarowych, 6) Planowanie skupu produktów rolnych i surowców, 7) Planowanie spożycia i siły nabywczej, 8) Planowanie detalicznego obrotu towarowego, 9) Planowanie handlu hurtowego, 10) Planowanie wyżywienia społecznego, 11) Planowanie wypieku chleba, 12) Planowanie środków transportowych, 13) Planowanie pracy i płac, 14) Planowanie kosztów obrotu, 15) Planowanie cen, 16) Plan finansowy.

18. **Setkowicz Jakub — Księgowość materiałowa** — Warszawa 1948, Min. Przem. i Handlu, Biblioteka Gospodarcza. 8⁰, s. 210, tab.

Treść: 1) Pojęcie gospodarki i księgowości materiałowej, 2) Przedmiot księgowości materiałowej, 3) Środki i pomoce ewidencyjne w księgowości materiałowej, 4) Technika i rodzaje czynności w księgowości materiałowej, 5) Ustalanie kosztów własnych nabycia i rozliczanie zużycia materiałów, 6) Obliczanie materiałów przy pomocy maszyn stosujących karty dziurkowane systemu „Hollerith", „Powers", „Bull", 7) Kontrola ilościowa i inwentaryzacyjna, 8) Statystyka i sprawozdawczość, 9) Różne praktyczne wskazówki dla rachunkowości materiałowej, 10) Dodatki: Przepisy o kontroli ilościowej i wartościowej zapasów oraz o inwentaryzacji składników majątkowych.

19. **Skowroński Antoni — Istota i przedmiot nauki o przedsiębiorstwie** — Poznań, 1949, Wł. Wilak. 8⁰, s. 206.

Treść: 1) Historia nauki o przedsiębiorstwie, 2) Współczesna nauka o przedsiębiorstwie, 3) Ekonomika a nauka o przedsiębiorstwie, 4) Przedmiot nauki o przedsiębiorstwie, 5) Podział nauki o przedsiębiorstwie, 6) Bibliografia.

20. **Skrzywan Stanisław — Kontrola w przedsiębiorstwie** — Warszawa 1949, Trzaska, Evert Michalski. 8⁰, s. 187.

Treść: 1) Funkcja kontroli w przedsiębiorstwie przy gospodarce planowej, 2) Kontrola w przedsiębiorstwie uspołecznionym oparta na sprawozdawczości szczegółowej, 3) Kontrola w przedsiębiorstwie oparta na sprawozdawczości syntetycznej, 4) Bibliografia.

21. **Śliwowski Kazimierz — Gospodarka w sklepach i magazynach spółdzielni** — Warszawa 1948, Zw. Rewizyjny Spółdz. RP. 8⁰, s. 96.

Treść: 1) Sklepy i magazyny, 2) Gospodarka towarowa, 3) Kontrola towarowa.

22. **Tematy rachunkowości przemysłowej wraz z zarysem kosztów** — Opracowanie zbiorowe pod red. T(adeusza) Karbowiaka—Warszawa, 1948, Min. Przem. i Handlu, Biblioteka Gospodarcza. 8⁰, s. 112, tab.

Treść: I. Ogólne uwagi o rachunkowości przemysłowej: 1) Rachunkowość finansowa a przemysłowa, 2) Koszty, 3) Ogólne zasady metod kalkulacyjnych. II. Przykłady szczegółowe: 1) Stosowanie w rachunkowości kalkulacji dzieleniowej, 2) Stosowanie w rachunkowości kalkulacji doliczeniowej.

23. **Vademecum księgowego** — Poznań, 1949, Wł. Wilak. 16⁰, s. 367.

Treść: 1) Słowo wstępne, 2) Kalendarz, 3) Uwagi o jednolitym planie kont, 4) Zobowiązania podatkowe, 5) Postępowanie podatkowe, 6) Podatek obrotowy, 7) Podatek dochodowy, 8) Ustawa o podatku od wynagrodzeń, 9) Rozporządzenie ministra skarbu o prowadzeniu ksiąg handlowych uproszczonych i podatko-wych (jednolity tekst), 10) Podatki komunalne, 11) Prawo karno-skarbowe, 12) Ustawodawstwo pracy, 13) Rozporządzenia ministrów przemysłu i handlu oraz skarbu z dnia 20. 4. 1934 r. o zasadach sporządzania bilansów, 14) Rachunkowość kupiecka wg kodeksu handlowego, 15) Księgi handlowe w świetle przepisów podatkowych, 16) Ruch organizacyjny księgowych w Polsce, 17) Spis członków Zrzeszenia Rzeczoznawców i Samodzielnych Księgowych na woj. poznańskie w Poznaniu.

24. **Witowski Jerzy — Obliczanie kosztów własnych.** Wyd. 4, uzupełnione — Poznań (b. r.), Wł. Wilak. 8⁰, s. 236.

Treść: 1)Potrzeba obliczania kosztów własnych, 2) Koszt własny i cena sprzedażna, 3) Zasady obliczania kosztów własnych, 4) Koszty robocizny, 5) Koszty materiałów, 6) Koszty ruchu, 7) Koszty administracyjne, 8) Koszty sprzedaży i finansowe, 9) Amortyzacja, 10) Analiza kosztów własnych, 11) Statystyka kosztów, 12) Kontrola budżetowa, 13) Kalkulacja kosztów i księgowość, 14) Bibliografia.

25. **Wojciechowski Edward — Księgowość i kalkulacja w oparciu o jednolity plan kont. T. I i II** — Częstochowa 1948, W. Nagłowski. 8⁰, s. 881, tab.

Treść: T. I: 1) Wiadomości ogólne, 2) Konta majątku stałego, kapitałów własnych i sprawozdawcze — kl. 0, 3) Konta finansowe — kl. 1, 4) Księgowanie transakcji komisowych, inkasa, towarów pozostawionych do dyspozycji, gwarancji, depozytów, kaucji i innych sum pozabilansowych, 5) Kontrola zapasów i obrotów towarowych po cenach sprzedażnych, 6) Księgowanie dyskonta weksli, 7) Księgowanie podatku obrotowego, dochodowego, podatku od wynagrodzeń i świadczeń społecznych przy użyciu kont gr. 16, 8) Określenie wydatków, nakładów i kosztów, 9) Konta pozaoperacyjne i rozliczeniowe kl. 2, 10) Konta materiałów i towarów — kl. 3, 11) Konta kosztów — kl. 4, 12) Rozgraniczenie okresowe kosztów i księgowanie kosztów planowanych, 13) Arkusze rozliczeniowe kosztów, 14) Sposoby rozliczenia kosztów, 15) Schematy kalkulacyjne, 16) Rodzaje i metody kalkulacji, 17) Wycena remanentów wyrobów półgotowych, robót w toku i nieukończonych robót odpłatnych, 18) Zamknięcia rachunkowe w przedsiębiorstwach handlowych, 19) Zamknięcia rachunkowe w przedsiębiorstwach przemysłowych przy zastosowaniu kont rozliczenia kosztów kl. 5, 6 i 7, 20) Zamknięcia rachunkowe oraz układ kont kl. 5, 6 i 7 w spółdzielczych przedsiębiorstwach przemysłowych, 21) Konta wytworów i robót w toku — kl. 8, 22) Konta sprzedaży i obrotów — kl. 9, 23) Krótkoterminowe zamknięcia rachunkowe, 24) Zastosowanie Jednolitego Planu Kont do amerykanki, 25) Szczegółowy Plan Kont — urzędowy tekst Jednolitego Planu Kont. T. II: 26) Przepisy prawne dotyczące księgowości i kalkulacji; a) przepisy dotyczące zasad prowadzenia księgowości, b) przepisy dotyczące kształtowania się cen, c) przepisy podatkowe oraz dotyczące obowiązku społecznego oszczędzania, d) przepisy mające związek z księgowością i kalkulacją, e) przepisy dotyczące księgowości przedsiębiorstw państwowych. Bibliografia.

2) Wydawnictwa w języku francuskim.

1. **Batardon Léon — Cours pratique de comptabilité. T. I:** La comptabilité en général et la comptabilité commerciale (3me éd.) — Paris 1947, Dunod. 8⁰, s. VII, 406.

Treść: Cz. I Wiadomości ogólne: 1) Definicje, 2) Dwie metody księgowania, 3) Księgowanie różnych operacji handlowych, 4) Klasyfikacja i analiza kont. Cz. II Księgowość: 1) Różne systemy prowadzenia ksiąg, 2) Pierwszy system prowadzenia księgowości: dzienniki i księga główna, 3) Inwentarz i bilans, 4) Drugi system prowadzenia księgowości: system centralistyczny. Cz. III. Dodatki: 1) Biuro handlowe, 2) Rozszczepienie konta towarów. Konto eksploatacji, 3) Dziennik bankowy, 4) Prowadzenie księgowości przy użyciu ruchomych kart, 5) Księgowość przebitkowa, 6) Ćwiczenia.

2. **Chapuis Jacques A.—Le Mécanisation du bureau. Organisation et controle** — Genève (b.r.), Radar. 8⁰, s. 72.

Treść: Cz. I Rozwój biura: 1) „Zmechanizować" i „mechanizacja", 2) Narodziny i życie dokumentu, 3) Taylor i Fayol, architekci nowoczesnego przedsiębiorstwa. Cz. II Zagadnienia mechanizacji: 1) Urzędnik wobec maszyny, 2) Kiedy i jak należy wprowadzać mechanizację, 3) Personel działu mechanizacji, 4) Koszt własny pracy administracyjnej, 5) Wydajność i normy produkcji, 6) Wynagrodzenie pracy mechanicznej, 7) Zagadnienie ceny i amortyzacji, 8) Utrzy-

manie maszyn biurowych, 9) Jak wybrać maszynę biurową.

3. **Defossé Gaston — La Gestion financière des entreprises. Théorie et technique** — Paris 1948, Presses Universitaires de France. 8⁰, s. VIII, 252.

Treść: Cz. I. Ogólna teoria finansowania przedsiębiorstwa; 1) Funkcjonowanie przedsiębiorstwa i dane zagadnienia finansowego, 2) Potrzeby przedsiębiorstwa, 3) Zasoby przedsiębiorstwa, 4) Struktura finansowa przedsiębiorstwa, 5) Kierownictwo finansowe przedsiębiorstwa.

Cz. II. Technika operacji finansowych: 1) Zmiany kapitału przedsiębiorstw, 2) Obligacje.

4. **Friedländer Gaston — Précis de comptabilité à décalque** — Genève, 1948, Radar. 8⁰, s. 60.

Treść: 1) Zasada księgowania przebitkowego, 2) Funkcjonowanie księgowości przebitkowej, 3) Plan kont, 4) Bilans otwarcia, 5) Zapisy codzienne, 6) Pośrednie zamykanie kont, 7) Doroczne zamknięcie kont, 9) Księgowość specjalna.

5. **Jan Louis — La Technique de l'organisation dans le commerce du cycle** — Lausanne 1946, Librairie de l'Université. 8⁰, s. XVIII, 208.

Treść: 1) Gałęzie handlu, 2) Wytwórcy i sprzedawcy, 3) Organizacja zarządzania, 4) Sprzedaż hurtowa, 5) Sprzedaż detaliczna, 6) Organizacja księgowości, 7) Analiza wyników i położenia finansowego.

6. **Léon Serge — Cours de comptabilité** — Paris, 1947, Eyrolles. 8⁰, s. 208.

Treść: Cz. I. Wprowadzenie w arkana księgowości: 1) Bilans, 2) Konto, 3) Rachunki wynikowe i obliczanie wyników okresu operacyjnego, 4) Konta eksploatacji i obliczanie zysku ze sprzedaży. Cz. II. Księgowość w praktyce.

7. **Plan comptable général — Projet élaboré pour la Commission de Normalisation de Comptabilités et approuvé par arrêté du Ministre de l'Economie Nationale** — Paris, 1947, Imprimerie Nationale. 4⁰, s. 191, tab.

Treść: 1) Ogólne sprawozdanie komisji, 2) Zasady ogólne, 3) Plan kont, 4) Klasy i rachunki planu kont.

3) Wydawnictwa w języku angielskim.

1. **Beacham A. — Economics of industrial organization** — London, 1948, Pitman. 8⁰, s. VIII. 179.

Treść: 1) Przemysł i przedsiębiorstwo, 2) Gospodarka finansowa przemysłu, 3) Wielkość przedsiębiorstw, 4) Rozwój wielkich organizacji gospodarczych. 5) Monopol, 6) Kontrola przemysłu, 7) Rozmieszczenie przemysłu, 8) Struktura przemysłu brytyjskiego, 9) Bibliografia.

2. **Culliton James W. — The management of marketing cost** — Boston, 1948, Division of Research Graduate School of Business Administration, Harvard University. 8⁰, s. X, 166.

Treść: 1) Badanie kosztów sprzedaży Cz. I. Zakres działania: 2) Jakie koszty zdaniem przedsiębiorców są kosztami sprzedaży? 3) Dostępne metody pozyskiwania zamówień, 4) Wybór takich metod, które mogą być stosowane łącznie. Cz. II. Codzienne czynności: 5) Łączne stosowanie różnych metod pozyskiwania zamówień, 6) Wyniki kontroli, 7) Wysuwanie wniosków na przyszłość.

3. **Freeman H. A., Friedman Milton, Mosteller Frederick, Wallis W. Allen — Sampling inspection, lst ed.** — New York and London, 1948, Mc Graw-Hill. 8⁰, s. 395.

Treść: Cz. I. Wstęp: 1) Charakter, cele i zakres książki. Cz. II. Zasady kontroli przez badanie próbek towaru wg ich przydatności lub nieprzydatności, 2) Kontrola przez badanie próbek jako procedura przyjmowania towaru przez nabywcę, 3) Właściwości różnych metod kontroli przez badanie próbek, 4) Jedno, dwu i wielostopniowe badanie próbek, 5) Wprowadzenie i działanie systemu badania próbek, 6) Zastosowanie badania próbek do kontroli jakości, Cz. III. Wzorowa procedura badania próbek, 7) Ogólna definicja wzorcowej procedury, 8) Ustalenie norm, 9) Wprowadzenie procedury, 10) Procedura badania próbek, 11) Przegląd dotychczasowych wyników, 12) Proponowane formy, 13) Zastosowanie wzorcowej procedury do badania próbek. Cz. IV. Konstrukcja tablic badania próbek i wzorcowa procedura: 14) Wstęp, 15) Zbiór planów badania próbek, 16) Wzorcowa procedura wyboru planu badania próbek, 17) Metody obliczania. Cz. V. Tablice. Bibliografia.

4. **Holden Paul E., Fish Lounsbury S., Smith Hubert L. — Top - management organization and control** — Stanford, 1948, Stanford University Press. 8⁰, s. XVII, 257.

Treść: 1) Krótki przegląd i wnioski, 2) Systemy organizacyjne, 3) Systemy kontroli, 4) Dyrekcja, 5) Kwestionariusze do przeprowadzania ankiet.

5. **Rose T. G. — Higher control in management. 4 th ed.** — London, 1947, Pitman. 8⁰, s. XVI, 279.

Treść: 1) Zagadnienie kontroli przemysłowej, 2) Podstawa porównania, 3) Organizacja statystyki i jej znaczenie dla kontroli, 4) Zaprowadzenie kontroli, 5) Teoria kontroli wszechstronnej, 6)Sytuacja handlowa, 7) Sytuacja te-

chniczna, 8) Rentowność i kalkulacja, 9) Sytuacja finansowa, 10) Przegląd kont i porównania, 11) Sprawozdania z kontroli, 12) Zastosowanie kontroli wszechstronnej, 13) Dodatki: a) Sporządzanie i zastosowanie tablic, b) Ocena zapasów przy sprzedaży detalicznej.

4) Wydawnictwa w języku niemieckim.

1. **Biedermann H. — Kontentheorie und Abschlusstechnik (6. neubearb. und erweit. Aufl.)** — Zürich, 1948, Verlag des Schweizerischen Kaufmänn. Vereins. 8⁰, s. VIII, 215.

Treść: 1) Wstęp, 2) Teoria kont, 3) Księgowość i kalkulacja, 4) Organizacja księgowości, 5) Przypadki szczególne, 6) Technika zamknięcia, 7) Z nauki o bilansie, 8) Zadania, 9) Bibliografia.

2. **Der Einheitskontenrahmen für die österreichische Wirtschaft** — Das Österreichische Kuratorium für Wirtschaftlichkeit (ÖKW). Wien, 1947, Österreichischer Gewerbeverlag. 4⁰, s. 125. tab.

Treść: 1) Jednolity plan kont dla gospodarki austriackiej, 2) Struktura jednolitego planu kont, 3) Objaśnienia co do klas kont i treści poszczególnych kont jednolitego planu, 4) Jednolity plan kont i kalkulacja, 5) Wydawnictwa ÖKW.

3. **Graf Ad. — Betriebswirtschaftliche Statistik. Ein Leifaden, mit Aufgaben zur Betriebsanalyse und betriebswirtschaftlichen Statistik. 4. durchges, und erweit. Aufl.** — Zürich, 1946, Verlag des Schweizerischen Kaufmänn. Vereins. 8⁰, s. VIII, 190.

Treść: Cz. I. Technika, środki i znaczenie statystyki przedsiębiorstw, 1) Cel i istota statystyki w ogólności, 2) Zbieranie materiału cyfrowego i technika liczenia, 3) Obliczanie zmechanizowane przy użyciu urządzeń systemu „Hollericht", 4) Tablica statystyczna, 5) Rodzaje używanych liczb, 6) Metody graficzne, 7) Pozycja statystyki przedsiębiorstw w rachunkowości przedsiębiorstw, 8) Niebezpieczeństwa i nadużycia statystyki, niedostateczna porównywalność wielkości statystycznych. Cz. II. Najważniejsze zastosowania: 9) Statystyka magazynowa, 10) Statystyka osobowa i statystyka płac, 11) Statystyka kosztów, 12) Statystyka produkcji i kosztów produkcji, 13) Statystyka zbytu, 14) Statystyka zamówień i stopień zatrudnienia, 15) Statystyka finansowa, 16) Rentowność, cyfry wskaźnikowe, 17) Szybkie obliczanie wyników, 18) Planowanie, 19) Statystyka zjawisk powstałych poza przedsiębiorstwem. Zadania. Bibliografia.

4. **Gribi Max — Das Rechnungswesen der Hauptwerkstätten der Schweizerischen Bundesbahnen** — Bern, 1948, Haupt. 8⁰, s. 138, tab.

Treść: 1) Założenia, 2) Objaśnienia praktyczne, 3) Bibliografia, 4) Dodatek, 5) Tablice.

5. **Gruber Karl — Die Zusammenhänge zwischen Grösse, Kosten und Rentabilität industrieller Betriebe** — Wien, 1948, Springer. 8⁰, s. 25.

Treść: 1) Przedsiębiorstwo i wielkość przedsiębiorstwa, 2) Wielkość przedsiębiorstwa i struktura kosztów, 3) Znaczenie struktury kosztów dla rentowności, 4) Dostosowanie rozmiarów, 5) Optymalna wielkość przedsiębiorstwa.

6. **Gsell Emil und Bossard Ernst — Kostenrechnung und Preiskalkulation. Lehr- und Handbuch für Studium und Praxis** — Zürich, 1946, Verlag des Schweizerischen Kaufmänn. Vereins. 8⁰, s. IX, 214.

Treść: 1) Wprowadzenie, 2) Zasadnicze pojęcia i rodzaje kalkulacji, 3) Poszczególne elementy kalkulacji cen, 4) Powiązanie między wielkością nakładów a rachunkiem wyników, 5) Technika księgowania kosztów własnych, 6) Bibliografia.

7. **Günther Urs — Der Begriff der Unternehmungsverwaltung in der Organisationslehre** — Bern, 1949, Haupt. 8⁰, s .70.

Treść: 1) Zarząd przedsiębiorstwa jako konieczność gospodarcza, 2) „Funkcja administracyjna" personelu przedsiębiorstwa według Fayola, 3) Organizacyjna zasada dekoncentracji i koncentracji prac kierowniczych według Nordsiecka, 4) Cele i istota zarządzania przedsiębiorstwem, 5) Bibliografia.

8. **Gygax F. G. — Preiskonditionen zur Lenkung und Steigerung des Absatzes. Eine betriebswirtschaftliche Studie** — Bern, 1948, Haupt. 8⁰, s. 122.

Treść: Wstęp. I. Wykrycie oszczędności na kosztach jako podstawa systemu cen opartych na kosztach własnych, 1) Uwagi wstępne, 2) Wpływ płatności gotówkowych na wysokość kosztów, 3) Uwarunkowana zbytem obniżka kosztów jako następstwo stopnia zatrudnienia, 4) Zależność kosztów fabrykacji od zbytu, 5) Zależność oszczędności na zbycie od warunków sprzedaży, 6) Oszczędności na kosztach w wyniku przejęcia funkcji sprzedaży przez jednostki handlowe. II. Ustalenie systemu cen w ramach polityki cen prowadzonej przez przedsiębiorstwo, 1) Polityka zbytu i cen, 2) Wyznaczenie cen w

ogólności, 3) Ustalanie poszczególnych elementów systemu cen, 4) Dodatek: Zasadnicze rozważania ekonomiczne o problemie systemu cen, 5) Bibliografia.

9. Hegner Franz — Die Selbstfinanzierung der Unternehmung als theoretisches Problem der Betriebswirtschaftslehre und der Volkswirtschaftslehre — Bern, 1946, Haupt. 8⁰, s. 138.

Treść: I. Samofinansowanie przedsiębiorstwa jako teoretyczny problem ekonomiki przedsiębiorstwa, 1) Uwagi ogólne, 2) Istotne znaczenie samofinansowania dla gospodarki przedsiębiorstwa, 3) Wpływ samofinansowania na przedsiębiorstwo, 4) Ogólna ocena samofinansowania z punktu widzenia ekonomiki przedsiębiorstw. Cz. II. Samofinansowanie przedsiębiorstwa jako teoretyczny problem ekonomiki ogólnej: 1) Uwagi ogólne, 2) Ogólnogospodarcze znaczenie samofinansowania, 3) Wpływ samofinansowania na dobrobyt społeczny, 4) Ogólna ocena samofinansowania z punktu widzenia ekonomiki ogólnej. Bibliografia.

10. Hirt Willi — Geldentwertung, Bilanz, Steuer und Liquidität. Steuerprobleme, Heft 10, Oktober 1947. Biel. 8⁰, s. 16.

11. Hofer Hans — Landwirtschaftliche und industrielle Kostenrechnung. Eine vergleichende Studie — Bern, 1947, Haupt. 8⁰, s. 127, tab.

Treść: Cz. I. Podstawowe rozważania teoretyczno-poznawcze. Cz. II. Nauka o kosztach. Cz. III. Zastosowanie nauki o kosztach, 1) Istota i zadania kalkulacji, 2) Podstawy kalkulacji w gospodarce rolnej, 3) Pierwszy cel kalkulacji: ustalenie cen, 4) Drugi cel kalkulacji: kontrola rentowności przedsiębiorstwa, 5) Trzeci cel kalkulacji: podstawa ulepszeń gospodarczych, 6) Szacunek w kalkulacji. Bibliografia.

12. Hubert Albert — Die Anwendung des Lochkartenverfahrens im Warenhaus — Bern, 1945, Haupt. 8⁰, s. 99.

Treść: 1) Urządzenia systemu „Hollerith", 2) Dom towarowy, 3) Badanie użyteczności urządzeń systemu „Hollerith" w domu towarowym, 5) Badanie opłacalności urządzeń systemu „Hollerith", 6) Bibliografia.

13. Kaeslin Walter — Ziele und Möglichkeiten des Rechnungswesens im Grosshandel — Bern, 1949, Haupt. 8⁰, s. 140, tab.

Treść: 1) Podstawowe pojęcia handlu hurtowego, 2) Powiązanie wielkości gospodarczych w handlu hurtowym, 3) Działy rachunkowości w handlu hurtowym, 4) Bibliografia, 5) Tablice.

14. Käfer Karl—Fabrikbuchhaltung und Kalkulation. Aufgabensammlung. 2. verbess. und erweit. Aufl. — Zürich, 1946, Verlag des Schweizerischen Kaufmänn. Vereins. 8⁰, s. 111.

Treść: 1) Wstęp do rachunkowości przemysłowej, 2) Zagadnienia specjalne, 3) Zadania z zakresu kalkulacji podziałowej, 4) Przebieg kalkulacji narzutowej.

15. Käfer Karl — Das industrielle Rechnungswesen in Beispielen, Aufgaben und Lösungen. 4. Aufl — Zürich, 1947, Verlag des Schweizerischen Kaufmänn. Vereins. 4⁰, s. 107—49.

Treść: Tom I. Cz. I. Wstęp, 1) Cel, zakres i pojęcia zasadnicze, 2) Obliczanie wyników na podstawie księgowości i kalkulacji. Cz. II. Zagadnienia podstawowe: 1) Rodzaje kosztów, ocena zużycia środków, 2) Obliczanie kosztów wg miejsc ich powstawania, kalkulacja podziałowa i narzutowa, 3) Analiza w zakładzie, tworzenie miejsc kosztów, 4) Obciążenie miejsc kosztów i obliczanie kosztów, 5) Buchalteryjne obliczanie kosztów, wg miejsc ich powstawania, 6) Arkusz rozliczeniowy kosztów, 7) Tabelaryczne obliczanie kosztów wg miejsc ich powstawania, arkusz rozliczeniowy kosztów zakładu, 8) Formy rozliczenia kosztów wg miejsc ich powstawania, 9) Rozliczenie w drodze narzutów wewnętrznych i jego weryfikacja, 10) Rozliczenie kosztów wg miejsc pomocniczych i księgowanie różnic kalkulacyjnych, 11) Przeciwstawne rozliczenie kosztów wg miejsc ich powstawania, 12) Rachunkowość zamówień wewnętrznych.

Tom II. Cz. III. Plany kont i najważniejsze formy księgowości przemysłowej: 1) Powiązanie głównych działów rachunkowości, 2) Plan księgowania, 3) Istota i forma planu kont, jego graficzne przedstawienie, 4) Budowa planu kont dla przedsiębiorstwa przemysłowego i jego forma pierwotna, 5) Podział kont — plan kont w formie ostatecznej, 6) Zebranie w całość i krytyka, metody uproszczeń, 7) Dokonanie zamknięcia rocznego, zestawienia krótkookresowe, 8) Forma i treść rachunkowości zakładu, 9) Typy i podział rachunkowości zakładu, 10) Rozdzielenie księgowości finansowej i zakładowej, księgowość zakładowa w formie podwójnej i tabelarycznej, 11) Formy księgowości finansowej, rozbudowa arkusza rozliczeniowego zakładu, 12) Niedoskonałe systemy księgowości, uproszczenie kalkulacji i księgowości, 13) Przykład obliczenia norm kosztów.

Tom III. Cz. IV. Przykłady praktyczne.

16. Leistungssteigerung im Betrieb und Unternehmung. Acht Vorträge — Zürich, 1948, Verband Schweiz. Bücherexperten. 8⁰, s. 163.

Treść: 1) Przedmowa, 2) A. Lisowsky: O możliwościach podnoszenia sprawności przedsiębiorstwa, 3) E. Gsell: Racjonalizacja działalności finansowej, 4) A. Lisowsky: Podnoszenie sprawności, 5) P. F. Fornallaz: Podnoszenie sprawności organizacyjnej i wydajności pracy, 6) A. Ackermann: Podnoszenie wydajności pracy ludzkiej, 7) K. Käfer: Podnoszenie wydajności dzięki ulepszeniom rachunkowości, 8) A. Hanser: Podnoszenie wydajności przez zawieranie odpowiednich umów, 9) J. Schwarzfischer: Podniesienie wydajności przez fuzję przedsiębiorstw.

17. **Miauton Gaston — Statistik im Industriebetrieb.** 2. Aufl. Dargestellt am Beispiel einer Fabrik der Einzel-und Serienfabrikation (Carrosserie) — Zürich 1946, Verlag des Schweizerischen Kaufmänn. Vereins. 8⁰, s. 122, tab.

Treść: 1) Statystyka produkcji, 2) Statystyka zbytu, 3) Statystyka finansowa, 4) Statystyka obejmująca dane pochodzące spoza przedsiębiorstwa, 5) Budżet, 6) Porównanie gospodarki różnych przedsiębiorstw, 7) Plan kont, 8) Powiązania między księgowością, statystyką i kalkulacją.

18. **Reinhard Walter — Betriebswirtschaftliche Betrachtung des steuerrechtlichen Vermögens- und Kapitalbegriffes** — Bern, 1949, Haupt. 8⁰, s. 141.

Treść: 1) Związki między ekonomiką przedsiębiorstw a ustawodawstwem podatkowym, 2) Porównanie pojęć majątku i kapitału w ekonomice przedsiębiorstw i w ustawodawstwie podatkowym, 3) Bibliografia.

19. **Schmalenbach Eugen — Dynamische Bilanz.** (10. Aufl.) — Bremen-Horn, 1948, Walter Dorn. 8⁰, s. 196.

Treść: 1) Główne rodzaje bilansów, 2) Podstawy i budowa bilansu dynamicznego, 3) Ujęcie i przedstawienie przychodów i nakładów, 4) Ocena bez uwzględnienia zmian cen, 5) Wpływ zmian cen na ocenę, 6) Rozdzielenie wpływów pochodzących z przedsiębiorstwa i spoza przedsiębiorstwa, 7) Bilanse sporządzane dla szczególnych celów, 8) Bilans w niemieckich przepisach prawnych.

20. **Selig Julius — Der Kostenbegriff in der Kostenrechnung und in der Kostentheorie** — St. Gallen, 1947. 8⁰, s. 248.

Treść: Cz. I. Założenia: 1) Wstęp, 2) Przedsiębiorstwo i zakład jako pojęcia podstawowe, Cz. II. Pojęcie kosztów: 1) Wstęp, 2) Podział kosztów wg ich powstawania, 3) Współzależność między kosztami a innymi pojęciami ekonomiki przedsiębiorstw, 4) Koszty jako wycenione zużycie, 5) Próba ostatecznego zdefiniowania pojęcia kosztów. Bibliografia.

21. **Stehli R. H. — Über die mathematischen Grundlagen der Doppelbuchhaltung** — Zürich 1947, Schulthess. 8⁰, s. 77.

Treść: I. Część ogólna: 1) Postawienie problemu, 2) Ujęcie elementarno-dynamiczne, 3) Ujęcie statyczne i nieelementarne, 4) Winien i Ma, 5) Saldo, 6) Równania w formie absolutnej. II. Część szczegółowa: 1) Rachunkowość finansowa, 2) Rachunkowość przedsiębiorstwa, 3) Bilans próbny i bilans operatywny, 4) Bilans netto, 5) Inwentarz, 6) Rachunek strat i zysków oraz rachunek administracji, 7) Księgowanie w walutach obcych. Bibliografia.

22. **Süssli Walter — Die Gemeinkosten und ihre Aufteilung in der Textilindustrie** — St. Gallen, 1947, 8⁰, s. 130.

Treść: I. Część ogólna: 1) Rachunkowość przemysłowa, 2) Koszty ogólne w zakładzie przemysłowym, 3) Rozliczenie kosztów ogólnych, 4) Wybór metody.
II. Część szczegółowa: A. Przemysł bawełniany, 1) Wstęp, 2) Przędzalnia, 3) Skręcalnia, 4) Tkalnia, 5) Wykończalnia, B. Przemysł wełniany: 6) Wstęp, 7) Przetwórstwo wełny zgrzebnej. Bibliografia.

23. **Töndury H., Gsell E. — Finanzierungen. Das Kapital in der Betriebswirtschaft** — Zürich 1948, Verlag des Schweizerischen Kaufmänn. Vereins. 8⁰, s. XXIII, 379.

Treść: Cz. I Kapitał i planowanie kapitału w ogólności, 2) Potrzeby kapitałowe przedsiębiorstwa i rodzaje kapitału, 2) Planowanie kapitału, Cz. II Dostarczanie kapitału: 1) Finansowanie założenia przedsiębiorstwa, 2) Finansowanie rozwoju przedsiębiorstwa, Cz. III Zmiany struktury kapitału: 1) Zmiany struktury kapitału w ogólności, 2) Zmiana formy prawnej przedsiębiorstwa, 3) Fuzja, 4) Sanacja, Cz. IV Dyspozycja kapitałowa: 1) Mobilizacja kapitałów, 2) Kontrola użytkowania kapitałów, 3) Troska o zwrot kapitałów; spłata. Bibliografia.

24. **Ulrich Hans — Nationalökonomie und Betriebswirtschaftslehre als Wirtschaftswissenschaften und ihr gegenseitiges Verhältnis** — Bern 1944, Haupt. 8⁰, s. 122.

Treść: 1) Postawienie problemu i metoda badawcza, 2) Podstawowe zagadnienia obu nauk, 3) Ekonomika ogólna i ekonomika przedsiębiorstw jako nauki gospodarcze, 4) Syntetyczne przedstawienie związków między ekonomiką ogólną a ekonomiką przedsiębiorstw, 5) Uwagi krytyczne o pojęciach „przedsiębiorstwo" i „za-

kład" (Unternehmung — Betrieb), 6) Bibliografia.

25. **Vallière R. De — Die Preiskalkulation im Industriebetrieb.** — Zürich, Verband Schweiz. Bücherexperten. 8⁰, s. 26.

Treść: Uwagi wstępne, Zagadnienia kalkulacji w przedsiębiorstwie handlowym i w zakładzie przemysłowym: 1) Podstawa wszelkich czynności kalkulacyjnych, 2) Pospolite usterki tych czynności, 3) Znaczenie kalkulacji wstępnej, 4) Obliczanie kosztów krańcowych, 5) Organiczne powiązanie kalkulacji wstępnej i następnej, 6) Dodatek, 7) Krótki przegląd najpospolitszych czynności kalkulacyjnych, 8) Zasady ujęcia kosztów i rozdzielania ich na okresy rachunkowe, 9) Bibliografia.

26. **Walther Alfred — Die Betriebswirtschaftliche Aufgabe des Technikers in der Unternehmung** — b. m., b. r. 8⁰, s. 12.

27. **Walther A(lfred) — Die Preiskalkulation im allgemeinen.** Separatabdruck aus dem Buche „Kalkulation, Betriebswirtschaftliche Preispolitik und staatliche Preiskontrolle" — Zürich, b. r., Verband Schweiz. Bücherexperten. 8⁰, s. 16.

Treść: 1) Wstęp, 2) Przedsiębiorstwo, 3) Handel i przemysł, 4) Nakłady i koszty, 5) Odsetki, 6) Nakłady przedsiębiorstwa i koszty zakładu, 7) Obliczanie kosztów, 8) Księgowość i kalkulacja, 9) Zależność kosztów od stopnia zatrudnienia, 10) Wyznaczenie cen, 11) Ryzyko i zysk, 12) Wpływ rezerw, 13) Kalkulacja przeprowadzana w ramach branży.

28. **Weidmann Ernst — Bilanzkunde und Bilanzrecht.** (3. Aufl.) — Zürich 1948, Verlag des Schweizerischen Kaufmänn. Vereins. 8⁰, s. 244.

Treść: 1) Znaczenie i treść bilansu, 2) Rodzaje bilansów, 3) Zasady sporządzania bilansów, 4) Bilans typowy dla poszczególnych gałęzi gospodarczych, 5) Struktura bilansu i rachunku wyników, 6) Ocena bilansowa, 7) Ocena wg prawa zobowiązań, 8) Zaciemnianie i fałszowanie bilansów, 9) Możliwości i granice analizy bilansu, 10) Trzy przykłady analizy bilansu, 11) Zadania, 12) Bibliografia.

29. **Weisser Gerhard — Form und Wesen der Einzelwirtschaften.** Theorie und Politik ihrer Stile. T. I. — Stuttgart 1947, Kohlhammer. 8⁰, s. 139.

Treść: Cz. I. Teoria. Formy organizacyjne jednostek gospodarczych: 1) Podział wg charakteru podmiotu gospodarczego, 2) Podział wg formy kierownictwa, 3) Podział wg wielkości, 4) Podział wg rodzaju i zakresu powiązań z innymi organizmami gospodarczymi, 5) Podział wg przeznaczenia społecznego gospodarstwa, 6) Podział wg gospodarczego charakteru działalności, 7) Podział wg formy prawnej.

30. **Wyder Ernst — Der Wiederbeschaffungspreis** — Zürich 1946, Schulthess. 8⁰, s. XVI, 167.

Treść: Problem pracy i jej zakres. Cz. I. Zagadnienia obliczania ceny gospodarczo uzasadnionej w przedsiębiorstwie; 1) Kalkulacja przedsiębiorstwa, 2) Polityka handlowa przedsiębiorstwa. Cz. II. Zagadnienia obliczania ceny gospodarczo uzasadnionej w oświetleniu ogólnoekonomicznym. Cz. III. Obliczanie ceny gospodarczo uzasadnionej z punktu widzenia polityki gospodarczej państwa. Bibliografia.

Nakładem „Wiadomości Narodowego Banku Polskiego" ukazały się następujące wydawnictwa i są do nabycia we wszystkich księgarniach.

I

Dr M. R. WYCZAŁKOWSKI

INSTYTUCJE GOSPODARCZE NARODÓW ZJEDNOCZONYCH

1946 r. Str. 64

II

Dr JÓZEF ŚWIDROWSKI

ISTOTA I SPOSOBY DOKONYWANIA ZAPŁAT MIĘDZYNARODOWYCH

1947 r. Str. 146

III

Dr KAZIMIERZ SECOMSKI

PODSTAWY POLITYKI INWESTYCYJNEJ

1947 r. Cz. I, II, i III.

IV

TADEUSZ DIETRICH

ELEMENTY POLITYKI FINANSOWEJ POLSKI WSPÓŁCZESNEJ

1947 r. Str. 71

V

W. BATYRIEW, M. USOSKIN

SYSTEM BANKOWY Z. S. R. R.

1949 r. Str. 160

Prenumerata kwartalna zł 300.—. Wpłaty przekazami pocztowymi, lub w instytucjach bankowych na rachunek żyrowy **„Wiadomości Narodowego Banku Polskiego"** w Wydziale Zagranicznym N. B. P. w Warszawie Nr 2 oraz w Urzędach Pocztowych na P. K. O. na konto „Wiadomości N. B. P." Warszawa Nr 1 – 6753. W treści przekazu pocztowego, bankowego lub na P. K. O. należy podać: „Wiadomości N. B. P." prenumerata oraz nazwisko i adres prenumeratora.

Wydawca: **Narodowy Bank Polski**

Redakcja i Administracja: **Narodowy Bank Polski**, Wydział Ekonomiczny, Warszawa, Fredry 6.

Drukarnia Narodowego Banku Polskiego Nakład 3.000 — wym. 61 × 86, kl. V. 70 gr. Zam. 698. Nr B. - 84797